

Knihovna města Plzně – čtenářský koutek  
na plovrně v městské části Hradiště  
Foto Martina Kožíšek Oluřadová



7/8

2015  
ročník 67

# čtenář

M Ě S Í Č N Í K P R O K N I H O V N Y



Cena 60 Kč

- 243** ..... TÉMA  
Není na co čekat! Měření efektivit knihoven v praxi Tomáš Řehák
- 245** ..... Připravujeme novou strategii pro české knihovny Vít Richter
- 246** ..... Ptejte se knihovny – revoluční rok 2015 Veronika Ševčíková, Lenka Válková, Hana Nemeškalová
- 253** ..... Nejlepší Kamarádku knihovnu mají v Havířově
- 254** ..... Knihovna má své kořeny v obci a regionu Jarmila Burešová
- 257** ..... Jak postavit knihovnu Vladana Pillerová
- 258** ..... RECENZE  
Chladný a vzdálený Měsíční kámen Petr Nagy
- 260** ..... KLÁŘINA KUCHARKA ANEB DESET RECEPTŮ NA WORKSHOPY V KNIHOVNĚ  
Brambory, hýbejte se Klára Smolíková
- 263** ..... Digitalizace ve Studijní a vědecké knihovně Plzeňského kraje Pavlína Doležalová
- 265** ..... JAK NA TO  
E-knihy prakticky – 2 Milan Vilímek Jihlavský
- 268** ..... Knihovny v éře internetu Petr Pernica
- 279** ..... Wikipedie a knihovny. Co mají společného? Vojtěch Dostál
- 280** ..... Deset deka štěstí. Když je duše v peří Vladimíra Švorcová
- 282** ..... Bezpečnější internet: užitečné zdroje a inspirace Lenka Eckertová
- 284** ..... POSTŘEHY – NÁZORY  
Proč jsem vzala na milost romány pro ženy Ludmila Bartoňová
- 285** ..... Představení plzeňského Meeting Literature Martina Košanová
- 286** ..... Akce Hry bez hranic aneb Knihovnice dětem se tentokrát zaměřila na život v Krušnohoří Klára Rozsypalová
- 288** ..... Unikátní projekt počítačnické versologie
- 290** ..... INSPIRACE Z KNIHOVEN
- 294** ..... LITERÁRNÍ VÝROČÍ na srpen a září
- 296** ..... SYLVA ŠIMSOVÁ SE HLÁSÍ Z ANGLIE
- 297** ..... ZE SVĚTA
- 299** ..... NOVINKY Z FONDU KNIHOVNY KNIHOVNICKÉ LITERATURY NÁRODNÍ KNIHOVNY ČR



- 1** Kamarádku knihovna je z Havířova (str. 253) Foto Ladislav Wrzeczianko
- 2** Dramatizace v knihovnách (str. 260) Foto Kristýna Obrdlíková
- 3** Pasování v Mimoni (str. 291) Foto archiv knihovny
- 4** Noc literatury v Plzni (str. 291) Foto Vladimír Kožíšek

## Středočeský kraj

## Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně,  
příspěvková organizace Středočeského kraje,  
ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno

Evid. č. časopisu MK ČR E 485  
ISSN 0011-2321 (Print) ISSN 1805-4064 (Online)

Šéfredaktorka: Mgr. Lenka Šimková

Redaktorka: Bc. Zuzana Mračková

Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková

## Sídlo redakce (příjem inzerce a objednávky na předplatné):

Středočeská vědecká knihovna v Kladně,  
příspěvková organizace, Gen. Klapálka 1641, 272 01 Kladno  
Tel.: 312 813 154 (Lenka Šimková)  
Tel.: 312 813 138 (Bc. Zuzana Mračková)  
e-mail: ctenar@svkkl.cz; ctenar.mrackova@svkkl.cz;  
redakcetenare@centrum.cz

## Redakční rada:

Ing. Jiří Mika (předseda), PhDr. Ladislav Kurka,  
Mgr. Petra Miturová, PhDr. Vít Richter,  
Mgr. Renáta Salátová, Jiřina Soukupová,  
PhDr. Vladimíra Švorcová

Tisk: SERIFA, spol. s r. o., Jinonická 80, 150 00 Praha 5

## Distribuce:

Rozesílání časopisu zajišťuje  
A.L.L. production, s. r. o., Ve Žlíbku 1800/77, Hala 7A,  
193 00 Praha 9 – Horní Počernice,  
tel.: 234 092 811 (sekretariát), e-mail: info@predplatne.cz  
Rozšiřují též společnosti holdingu PNS a. s.  
– drobný prodej; MONITOR CZ, s. r. o.; SUWECO CZ s. r. o.;  
B. Weleminová – PERIODIKA.

Podávání novinových zásilek povoleno Ředitelstvím  
poštovní přepravy Praha čj. 1371/1994 ze dne 20. 6. 1994  
Podávání novinových zásilek bylo povoleno Českou poštou  
s. p. OZSeč Ústí nad Labem dne 21. 1. 1998. j. zn. P-327/98  
Cena jednoho čísla 40 Kč, roční předplatné 460 Kč  
(dvojičíslo 60 Kč)

**Předplatné pro Slovensko:** Heršlová Dana, L. K. Perma-  
nent spol. s r. o., pošt. schránka 4, 834 14 Bratislava 34,  
tel.: 00421-02 49 111 203, fax: 00421-02 49 111 209,  
e-mail: herslova@lkpermanent.sk  
Cena jednoho čísla 1,992 €, roční předplatné 22,575 €  
(dvojičíslo 2,656 €)

Časopis vychází s podporou dotace z programu MK ČR  
Knihovna 21. století. Vydavatel si vyhrazuje právo  
zveřejnit publikované materiály i na internetu.

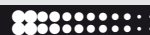
Číslo odevzdáno k tisku 10. 7. 2015.  
Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

## FROM THE CONTENTS

- TOPIC: Nothing to wait for! Measuring library efficiency in practice  
*Tomáš Řehák* |243
- Preparing a new strategy for Czech libraries *Vít Richter* |245
- Ask a librarian – the revolutionary year 2015  
*Veronika Ševčíková, Lenka Válková, Hana Nemeškalová* |246
- We have chosen “the most...” questions for you *Ask a librarian* |250
- The best Library Friend is in Havířov |253
- A library has its roots in the municipality and the region  
*Jarmila Burešová* |254
- How to build a library: Technical standards information for constructing  
and reconstructing libraries *Vladana Pillerová* |257
- REVIEW: Cold and remote Moonstone *Petr Nagy* |258
- Klára's cookbook or Ten recipes for library workshops:  
Potatoes, get moving *Klára Smolíková* |260
- Digitization at the Study and Research Library in the Plzeň region  
*Pavlína Doležalová* |263
- HOW TO: E-books in practice – Differences between printed books  
and e-books *Milan Vilímek Jihlavský* |265
- Libraries in the internet age *Petr Pernica* |268
- WIKIPEDIA AND LIBRARIES: What do they have in common?  
*Vojtěch Dostál* |279
- A quarter pound of happiness. When you're in clover  
*Vladimíra Švorcová* |280
- A safer internet: useful sources and inspiration *Lenka Eckertová* |282
- INSIGHTS AND OPINIONS: Why I have come to accept women's novels  
*Ludmila Bartoňová* |284
- Plzeň Meeting Literature presentation *Martina Košanová* |285
- Games without frontiers or Librarians for children event focuses  
this time on life in Krušnohoří *Klára Rozsypalová* |286
- Unique computational versology project |288
- INSPIRATION FROM LIBRARIES |290
- REGULAR FEATURES

## AUS DEM INHALT

- THEMA: Es gibt nichts wofür wir warten sollen! Die Messung  
der Bibliothek-Effektivität in Praxis *Tomáš Řehák* |243
- Wir bereiten eine neue Strategie für tschechische Bibliotheken *Vít Richter* |245
- Fragt die Bibliothek – das Revolutionsjahr 2015  
*Veronika Ševčíková, Lenka Válková, Hana Nemeškalová* |246
- Wir wählen für euch die „beste...“ Fragen – *Fragt die Bibliothek* aus |250
- Die beste Freundin Bibliothek hat man in Havířov |253
- Die Bibliothek hat ihre Wurzeln im Dorf und in der Region *Jarmila Burešová* |254
- Wie kann man eine Bibliothek aufbauen: die Technische-Normungsinformation  
für den Ausbau und die Rekonstruktion der Bibliotheken *Vladana Pillerová* |257
- RECENSION: Der kühle und entfernte Mondstein *Petr Nagy* |258
- Klára's Kochbuch oder Zehn Rezepte für Workshops in Bibliotheken:  
Kartoffeln, bewegt euch *Klára Smolíková* |260
- Digitalisierung in der Studien- und Wissenschaftlichen Bibliothek  
der Pilsner Region *Pavlína Doležalová* |263
- WIE DARAUf: E-Bücher praktisch – Unterschiede zwischen einem  
gedruckten Buch und einem E-Buch *Milan Vilímek Jihlavský* |265
- Bibliotheken in der Internetzeit *Petr Pernica* |268
- WIKIPEDIA UND BIBLIOTHEKEN: Was haben sie gemeinsam?  
*Vojtěch Dostál* |279
- Ein hundert Gramm Glück. Wenn die Seele in den Federn ist  
*Vladimíra Švorcová* |280
- Das sicherere Internet: nützliche Quellen und Inspirationen  
*Lenka Eckertová* |282
- BEMERKUNGEN – ANSICHT: Warum habe ich die Frauenromane  
in Gnaden aufgenommen *Ludmila Bartoňová* |284
- Die Vorstellung des Pilsner Meeting Literature *Martina Košanová* |285
- Die Aktion Spiel ohne Grenzen oder Bibliothekarinnen für Kinder konzentriert  
sich diesmal auf das Leben im Erzgebirge *Klára Rozsypalová* |286
- Unikalprojekt: Computational Versology |288
- INSPIRATIONEN AUS BIBLIOTHEKEN |290
- STÄNDIGE SPALTEN



Vážené čtenářky, vážení čtenáři, ve *Čtenáři* se dlouhodobě snažíme přinášet Vám zejména pozitivní zprávy, inspiraci a informace o tom, co se kde daří. Přesto si myslím, že je potřeba častěji sáhnout i k těm nepříliš „veselým záležitostem“. Úskalím je, že málokdo nabídne svůj kritický pohled či se případná diskuse o těžkostech řeší jinou formou než na stránkách tištěného časopisu. Myslím si, že je to škoda. V letním dvojčísle však můžete několik takových postřehů zachytit. Obzvláště úvahy o čtenářích, knihách a knihovnách v internetovém věku vyznívají v pojetí autora zpočátku velmi negativně, ale dobrou zprávou je, že vždy je při nich i náznak možného řešení. Nebo mohou být právě tím podnětem k diskusi...

Zajímavé debaty vznikají samozřejmě také při osobních setkáních odborníků: na seminářích, konferencích, workshopech... Nedá mi nezmínit alespoň jednu z posledních, která se odehrála v Národní knihovně na červnovém semináři o knihovnách a kreativité. Co pro knihovny toto slovo znamená? Jak moc mají být kreativní? Nezapomínáme při té vši kreativité na to, kdo vlastně jsme? Ale kým bychom měli v knihovnách vlastně být? To je jen několik otázek, na které si diskutující vyměňovali názory, a my bychom se tomuto tématu ve *Čtenáři* také chtěli věnovat.

Z aktuálního čísla bych ráda upozornila například na úvodní příspěvek, který se zabývá problematikou efektivity služeb veřejných knihoven a zároveň zve na několik akcí, kde se naučíte počítat si vlastní „kouzelné číslo“, které se Vám může hodit (nejen) při jednání se zřizovatelem. Nepřehlédněte také informace o přípravě nové koncepce českých knihoven či zamyšlení, co mají společného knihovny a Wikipedie. Příklady vydařených akcí nabízí tradičně rubrika *Inspirace z knihoven* a v letním dvojčísle najdete i několik „lehčích“ příspěvků k počtení. Už jste také vzali na milost červenou knihovnu? A museli jste si před tím projít něčím podobným jako naše autorka? I to by nás například zajímalo. Podzimní čísla *Čtenáře* jsou Vám otevřena, těšíme se na další spolupráci!

Krásné léto za naši redakci přeje

Lenka Šimková

Letos nás čeká již 23. ročník celorepublikové knihovnické konference

KNIHOVNY  
SOUČASNOSTI 15

**Knihovny současnosti**, tentokrát s podtitulem *Otevřená knihovna*, která se uskuteční ve dnech **8.–10. září 2015** v Olomouci, v areálu Univerzity Palackého. Konference se tradičně zúčastní i zahraniční hosté, tentokrát to budou ředitelé dvou dánských knihoven, a to knihoven v Aarhusu a v Kodani. Druhý den jsou v plánu čtyři programové bloky: *Lidé, Infobox, Služby v akci* a *Kreativní knihovny*. Závěr konference bude patřit Koncepti rozvoje knihoven. Kompletní program a registrace je na stránkách [www.sdruk.cz](http://www.sdruk.cz). Sledujte konferenci také na Twitteru a na Facebooku!

Plzeň 2015, o. p. s., a HESTIA – Národní dobrovolnické centrum zvou na mezinárodní konferenci **Dobrovolnictví v kultuře – Kulturu vytváříme společně**, kterou pořádají v rámci projektu Plzeň – Evropské hlavní město kultury 2015 ve dnech **18. a 19. září 2015**. Další informace najdete na <http://plzen2015.cz/cs/akce/konference-dobrovolnictvi-v-kulture>.

Knihovna Dr. Emanuela Bořického Milín (Knihovna roku 2013), Sekce veřejných knihoven SKIP a Knihovna Jana Drdy Příbram srdečně zvou na 11. ročník setkání knihovníků venkovských knihoven **Co venkovské knihovny umějí a mohou**. Akce se uskuteční ve dnech **17.–19. září 2015** v obci Milín, v Příbrami a okolí.

## NEUŠLO NÁM

Na konci června byl pro knihovnickou veřejnost spuštěn **web české komunity Koha**. Můžete jej navštívit na [www.knihovni-system-koha.cz](http://www.knihovni-system-koha.cz). Obsah se věnuje představení samotného systému, ale jeho součástí je i vzdělávací sekce, kde postupně publikujeme instruktážní videa. Další znalosti lze načerpat i sdílet na komunitní wiki, která vzniká jako samostatný projekt a na níž web odkazuje.

Na **Slovensku** začal od 1. července 2015 platit **nový knihovní zákon**, jehož znění naleznete na [http://www.infolib.sk/files/sskk/kniznicny-zakon\\_1\\_7\\_2015.pdf](http://www.infolib.sk/files/sskk/kniznicny-zakon_1_7_2015.pdf).

Evropská komise vyhlásila program **Kreativní Evropa pro období let 2014–2020**, který je určen pro organizace z kulturních a kreativních odvětví. Zapojit se mohou pochopitelně i knihovny! Více na <http://www.kreativnievropa.cz/cs/o-programu>.

# Není na co čekat! Měření efektivity knihoven v praxi

Často vzpomínám – tak jako asi i mnozí, kdo seděli ve zkoprnělém sále – na přednášku, kterou přednesl Simon May, ředitel knihovny ze Southend-on-Sea ve Velké Británii na konferenci **Knihovny současnosti 2013** v Olomouci. Jeho prezentace se příhodně jmenovala *Beyond the comfort of what we know*, tedy zhruba *Za hranice komfortní zóny poznání*. Dozvěděli jsme se mimo jiné, jakou krizí financování procházejí knihovny ve Velké Británii, jak se rozpadají léta budované systémy. Nařízené úspory v oblasti knihovnických služeb představují desítky procent rozpočtu, výjimkou není ani propuštění třetiny zaměstnanců. Poslední záchrana pro některé knihovny představují dobrovolníci a místní spolky, které se ony krachující knihovny snaží provozovat ve vlastní režii.

Vloni jsem se o tom mohl přesvědčit na vlastní oči v Birminghamu. Ano, postavili tam obrovskou ústřední knihovnu (za evropské dotace), ale jejich pobočky bojují doslova o přežití. Nemají prostředky na nákup fondu, natož na obnovu nábytku pořízeného hluboko v minulém století. V té krásné a jen dva roky staré knihovně jsem narazil na troje toalety s cedulkou „MIMO PROVOZ“, protože nejsou peníze na údržbu a opravy. A teď ta velká nová knihovna bude od středy do soboty otevřena jen šest hodin denně, protože město rozhodlo o redukci otvírací doby z původních 63 hodin týdně na 40. O práci zřejmě přijde asi 90 zaměstnanců!

Hovoříme tu o Velké Británii, druhdy Mekce veřejného knihovnictví. Znamená to, že i dnes je Británie napřed, že si v ní můžeme na vlastní oči prohlédnout, co nás teprve čeká? Dost možná. A dost možná ne. V zásadě to závisí na dvou věcech. Ta první je celkem zřejmá: knihovny musí zůstat relevantní institucí. Jejich služby musí být užitečné i pro občany rozvinuté informační společnosti. Pro občany, kteří si již dnes mohou sami obstarat mnohé z toho, na co ještě nedávno měly knihovny monopol. Někteří to ještě neumí, ale brzo se to naučí. A služeb, jejichž společenská hodnota klesá, bude více a více. Na druhou stranu se ovšem objevují nové možnosti, jak tradiční poslání knihovny naplňovat. Inlace informací a informačních služeb je pro knihovnu stejnou měrou příležitostí, jako je hrozbou. Musíme zkrátka přijmout skutečnost, že svět se mění a my se musíme měnit s ním. Vcelku prostě, milý Watsone. Tedy pojmenovat to. Zařídit se podle toho je už mnohem těžší, jak si pisatel těchto řádků bolestně uvědomuje.

Napsal jsem ale, že naše budoucnost závisí na dvou věcech. Tou první je tedy zůstat relevantní. Tou druhou je přesvědčit o tom daňové poplatníky, respektive jejich volené zástupce. Musíme přesvědčivě doložit, že naše činnost není „polykáním veřejných zdrojů“, ale investicí. Regulární výnosnou investicí, do které daňoví poplatníci vkládají své těžce vydělané peníze, aby se tyto přetavily ve společenské blaho o hodnotě jasně převyšující společenské náklady. Totiž investicí, která se vyplatí.

Když budeme veřejnosti říkat: „Knihovna se vyplatí,“ dostaneme dříve nebo později otázku: „A jak moc se vyplatí?“ Každý manažer musí na takovou otázku umět svým akcionářům odpovědět. A jsem přesvědčen, že i já jako ředitel knihovny musím umět na takovou otázku odpovědět

1 <http://www.bbc.com/news/uk-england-birmingham-32146016>

svým akcionářům: tedy daňovým poplatníkům, městu, veřejnosti. Proto se také touto otázkou zabýváme již několik let i ve spolupráci s odborníky z pardubické univerzity. A upřímně si myslím, že na tuto otázku bude muset dříve či později umět odpovědět šéf každé veřejné knihovny – ať už malé obecní či velké městské. V Městské knihovně v Praze odpověď známe (<http://www.mlp.cz/cz/o-knihovne/knihovna-v-cislech/roi/>). Změřením své vlastní efektivity to ale celé teprve začíná. A není na co čekat. Proto jsme také do letošního programu VISK přihlásili projekt, v jehož rámci chceme nabídnout své zkušenosti a znalosti a naučit další to, k čemu jsme se klopotně dobrali.

## Šťastné číslo pro knihovnu

Městská knihovna v Praze ve spolupráci s Univerzitou Pardubice vás zve na odborný seminář věnující se problematice ROI<sup>2</sup>. Ukážeme vám, jak získat „magické“ číslo, které definuje efektivitu knihovny a její společenskou prospěšnost. Ukážeme vám, jak nabyté znalosti využít pro zlepšení výkonnosti instituce i při jednání se zřizovatelem.

Na seminář navazuje praktická dílna, kde se vám budou věnovat metodici, s jejichž pomocí spočítáte ROI přímo pro vaši knihovnu. Už znáte své šťastné číslo?

### TERMÍNY KONÁNÍ

#### Odborné semináře:

**22. 9.** 10:00 Městská knihovna v Praze (Malý sál, Mariánské nám. 1, Praha 1)

**24. 9.** 10:00 Moravská zemská knihovna (Kongresový sál, Kounicova 65a, 601 87 Brno)

#### Praktické dílny:

**9. 11.** 10:00 Městská knihovna v Praze (PC učebna, Mariánské nám. 1, Praha 1)

**11. 11.** 10:00 Městská knihovna v Praze (PC učebna, Mariánské nám. 1, Praha 1)

V případě regionální poptávky je možné uspořádat další dílnu ve vybraném kraji.

Hlásit se můžete přes formulář na webových stránkách [roi.mlp.cz](http://roi.mlp.cz).

- **2** ROI je zkratka z „Returns on Investments“, což se česky překládá jako návratnost investic. Jako ROI (někdy též ROI index) označujeme poměr vydělaných peněz k penězům investovaným. ROI tedy udává výnos v procentech z utracené částky. Pro ocenění služeb s nehmotnou podstatou, jako jsou například ty veřejné knihovnické, byla především zjišťována ochota spotřebitele (uživatelé knihovny, čtenáře) utrácet za dané služby. Zjišťujeme tedy, jak jsou tyto služby užitečné, a to v korunách.

### DO ČÍSLA PŘISPĚLI

**Mgr. Jarmila Burešová** – Knihovna města Ostravy • **Mgr. Pavlína Doležalová** – Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje • **Vojtěch Dostál** – předseda spolku Wikimedia ČR • **Bc. Lenka Eckertová** – redaktorka a lektorka v oblasti internetového obsahu, marketingu a komunikace • **Ing. Milan Vilímek Jihlavský** – [www.eknihy-ebook.cz](http://www.eknihy-ebook.cz) • **Mgr. Martina Košanová** – Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje • **MgrA. Bc. Petr Nagy** – literární kritik; Národní knihovna ČR • **Mgr. Hana Nemeškalová** – Národní knihovna ČR • **Prof. Ing. Petr Pernica, CSc.** – Fakulta podnikohospodářská Vysoké školy ekonomické v Praze • **Mgr. Vladana Pillerová** – Národní knihovna ČR • **PhDr. Vít Richter** – Národní knihovna ČR • **Bc. Klára Rozsypalová** – Městská knihovna Loket • **RNDr. Tomáš Řehák** – Městská knihovna v Praze • **Mgr. Klára Smolíková** – spisovatelka, scenáristka a lektorka, Praha • **Mgr. Veronika Ševčíková** – Národní knihovna ČR • **PhDr. Vladimíra Švorcová** – Středočeská vědecká knihovna v Kladně • **Mgr. Lenka Válková** – Národní knihovna ČR

## Připravujeme novou strategii pro české knihovny

**Ve dnech 27. až 29. 4. 2015 se v Třešti sešla Ústřední knihovnická rada ČR se skupinou expertů z různých oblastí knihoven a z ministerstva kultury, aby zahájila debatu k nové strategii pro knihovny na příštích pět až deset let.**

Úvodní část workshopu byla věnována plnění stávající *Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2011 až 2015*. Diskuse k nedávné minulosti a současnosti ukázala, že řada dílčích úkolů a projektů byla splněna či vyřešena, ale současně platí, že většina hlavních témat bude pokračovat i do budoucnosti. Na druhé straně je ale nezbytné zvolit jiné akcenty a hledat nové postupy, které by vedly ke stanoveným cílům a změnám.

V uplynulém období se osvědčilo, že každá priorita stávající Koncepce měla svého zpravodaje či garanta (člen ÚKR), který kolem sebe soustředil různé pracovní skupiny, jež se naplňování priorit věnovaly. Tím se podařilo, že se Koncepce nestala jenom formální záležitostí, ale byla užitečným plánem, podle kterého bylo možné pracovat.

Všech 40 účastníků setkání se rozdělilo do čtyř skupin, které se postupně věnovaly jednotlivým oblastem:

- očekávání od koncepce – k čemu by koncepce měla sloužit;
- potenciál rozvoje knihoven do roku 2020 s výhledem do roku 2025;
- vize rozvoje knihoven pro budoucí období;
- SWOT analýza ve vztahu ke společné vizi;
- strategické oblasti rozvoje;
- způsob práce s koncepcí, její implementace a řízení.

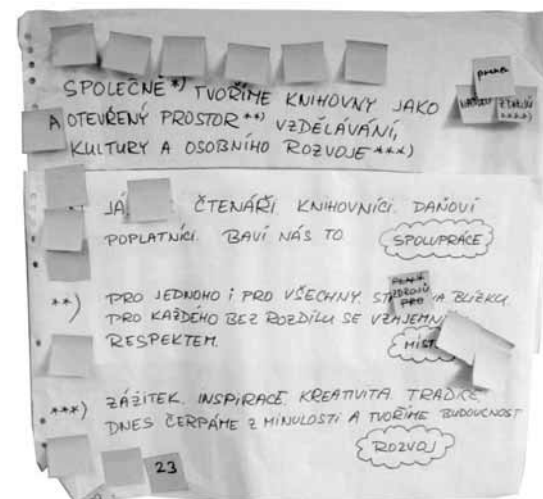
Nová koncepce bude plnit dvě základní poslání, kterým musí být přizpůsoben obsah i forma. V první řadě se bude jednat o vládní materiál, který by měl stanovit základní priority, odpovědnosti a financování stanovených cílů. Na druhé



Zástupci odborné knihovnické veřejnosti zahájili práci na nové koncepci českých knihoven

Foto Roman Glebišch

straně se bude jednat o dokument, který by měl usnadnit vzájemnou komunikaci mezi knihovnami. Důležité je, aby každá knihovna i její pracovníci věděli, jakým směrem se současné knihovny a informační instituce vyvíjejí a jaké jsou společné úkoly a problémy, na které je nezbytné se soustředit v každodenní činnosti i při přípravě rozvojových plánů jednotlivých knihoven. SWOT analýza a aktivní diskuse postupně vykrystalizovaly v návrh nové vize:



**Společně\* tvoříme knihovny jako nabídku zdrojů\*\* a otevřeného prostoru\*\*\* pro vzdělávání, kulturu a osobní rozvoj\*\*\*\*.**

\* **HLAVNÍ SMĚR:** podpora spolupráce na různých úrovních: Já. Vy. Čtenáři. Knihovníci. Daňoví poplatníci. Baví nás to.

\*\* **HLAVNÍ SMĚR:** rozvoj zdrojů – knihovní fondy, data, digitalizace, elektronické informační zdroje, média.

\*\*\* **HLAVNÍ SMĚR:** prostor – podpora fyzicky existujících knihoven, služby knihoven ve virtuálním prostoru (příjemné místo pro jednoho i pro všechny, stále nablízku, pro každého bez rozdílu, se vzájemným respektem).

\*\*\*\* **HLAVNÍ SMĚR:** rozvoj kreativity, inspirace, využití tradic, knihovna, čtení jako zážitek. Dnes čerpáme z minulosti a tvoříme budoucnost.

Závěr jednání byl věnován debatě o budoucím financování koncepce a o zaměření dotačních programů, které by měly být koncipovány tak, aby bylo možné stanovené priority podporovat také finančně. Informace o plnění stávající Koncepce a všechny podklady k jednání v Třešti najdete na <http://ukr.knihovna.cz/stanoviska-a-dokumenty-ukr-cr/>. Výsledky ankety SKIP k budoucí koncepci jsou ke stažení na stránce <http://goo.gl/GxYn6p>.

VÍT RICHTER [vit.richter@nkp.cz](mailto:vit.richter@nkp.cz)

programu VISK 8/B Ministerstva kultury ČR projekt, který položí základy pro další rozvoj PSK. Jádrem projektu se stalo vytvoření modulu pro správu dotazů PSK, nové grafiky a aplikace pro Android. Projekt byl schválen v plné výši a mohly začít přípravy na vývoj. Veškeré plánované změny byly konzultovány se zapojenými knihovnami během seminářů konaných v létě roku 2014. Poděkování tímto patří všem knihovnám, které se svými nápady a připomínkami aktivně zapojily do vytváření nového PSK. Zbytek roku byl ve znamení programování nového rozhraní, jeho testování a přípravy nové grafické podoby webových stránek a propagačních materiálů. Počátkem roku 2015 probíhala školení zapojených knihoven. Cílem bylo seznámit knihovny s novým modulem pro správu PSK ještě před jeho spuštěním 2. 3. 2015.

## Novinky pro knihovny

Nejvýrazněji se změny v rámci *Ptejte se knihovny* dotkly aktivně zapojených knihoven. Před spuštěním nového modulu pro správu PSK neexistovala centrální evidence položených a zodpovězených dotazů, knihovny vyřizovaly dotazy pouze prostřednictvím elektronické pošty. Do administrace služby vstupovaly pouze v případě, pokud chtěly uložit dotaz do veřejného archivu či změnit informace o sobě, popřípadě stáhnout nebo zveřejnit knihovnu v nabídce knihoven pro položení dotazu.

S novým modulem pro správu PSK se proměnila celková koncepce způsobu zodpovídání dotazů a jejich ukládání do archivu služby. Veškerá agenda spojená s vyřizováním došlého dotazu se v současné době odehrává již pouze v rámci modulu pro správu PSK. Od přijetí po vyřízení a uložení do archivu vše probíhá v prostředí konta aktivně zapojené knihovny.

Nový dotaz, který uživatel zadal prostřednictvím formuláře na stránkách *Ptejte se knihovny* nebo mobilní aplikace<sup>2</sup>, se zobrazí ve zmíněném kontu adresované knihovny v části „Nevyřízené dotazy“. Knihovna je o obdržení nového dotazu informována e-mailem a zároveň systémem začíná hlídat dva pracovní dny pro jeho



Služba *Ptejte se knihovny*, resp. nový modul pro správu dotazů a nové funkce pro uživatele, obdržela 26. 5. 2015 cenu INFORUM 2015 za nejvýznamnější a nejlepší český produkt, službu nebo čin spojený s elektronickými informačními zdroji. „Ocenění, kterého si velmi vážíme, patří současně také všem knihovnám zapojeným do služby PSK,“ sdělila Veronika Ševčíková.

zodpovězení. V případě potřeby si knihovna tuto lhůtu může prodloužit o další dva pracovní dny, o čemž je uživatel vždy informován. Systém knihovny průběžně upozorňuje na končící lhůty pro vyřízení dotazů a následně „upomíná“ při nevyřízení dotazu v daném termínu.

Obdržený dotaz může být knihovnou zpracován několika způsoby. Knihovny nejčastěji využijí možnost, kdy uloží odpověď do systému, popřípadě ji zveřejní v archivu služby, a zároveň zašlou odpověď uživateli. Zapojené knihovny tedy již neposílají odpověď elektronickou poštou. Pro specifické případy je v nabídce možnost nezasílat odpověď tazateli, ale pouze ji uložit do systému. Knihovníci využijí tuto variantu v případě, kdy odpověď na dotaz již předali tazateli jinou cestou.

Po vložení odpovědi a jejím případném odeslání tazateli se knihovník následně v jednom kroku rozhodne, zda bude dotaz s odpovědí publikovat ve veřejném archivu, či nikoliv. Své rozhodnutí může kdykoliv změnit, neboť všechny vyřízené dotazy jsou v kontu knihovny zobrazovány v části „Vyřízené dotazy“, kde je možné vybraný dotaz kdykoliv z archivu stáhnout či naopak zveřejnit.

## Ptejte se knihovny – revoluční rok 2015

On-line referenční služba *Ptejte se knihovny* funguje již od roku 2002. Počáteční myšlenka, jak poskytnout uživatelům on-line službu dostupnou 24 hodin denně, sedm dní v týdnu, přerostla v celostátně rozšířenou službu, které se účastní téměř 100 českých knihoven různého zaměření a velikosti. Zapojené knihovny ročně zodpoví přibližně 3500 dotazů a stránky *Ptejte se knihovny* patří k nejnavštěvovanějším z webových stránek Národní knihovny ČR.

Během deseti let svého fungování procházela služba *Ptejte se knihovny*<sup>1</sup> (dále též PSK) více či méně výraznými proměnami, které však stále zachovávaly technickou podstatu služby a scénář pro práci s dotazem. Poslední dva roky však bylo stále více patrné, že již nastal čas na změnu. Technické zázemí už přestalo vyhovovat rostoucím potřebám služby. Uživatelé by současně přivítali různé formy oživení a také ze strany zapojených knihoven přicházely impulzy k inovaci služby.

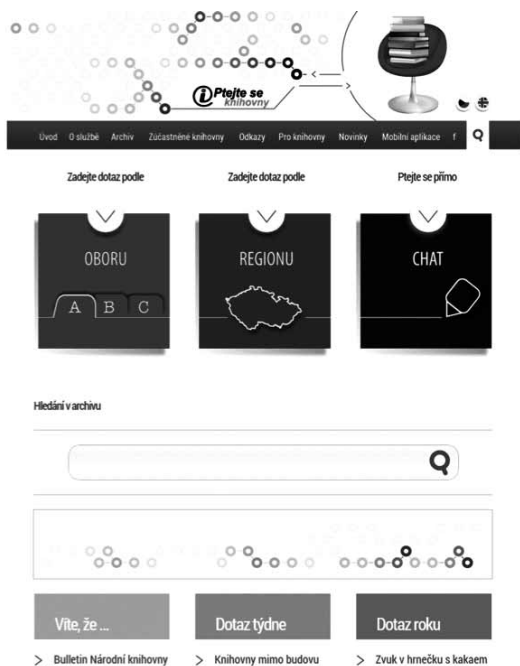
Právě pro uživatele a aktivně zapojené knihovny byl na jaře roku 2013 vytvořen dotazník, který měl za úkol zjistit jejich spokojenost se službou PSK a představy o jejím možném vý-

voji. Ačkoli přibližně 97 % dotázaných vyjádřilo spokojenost s PSK, resp. s odpověďmi na své dotazy, návrhy na vylepšení ukázaly směr, kterým by se služba mohla dále ubírat. Jednalo se například o možnost komentovat odpovědi uložené v archivu, propojit službu PSK se sociálními sítěmi či vytvořit mobilní aplikaci i pro uživatele systému Android. Zapojené knihovny by naopak přivítaly větší propagaci městských knihoven prostřednictvím regionálních dotazů či jednodušší ukládání zodpovězených dotazů do archivu.

V první polovině roku 2014 se z výše uvedených důvodů Národní knihovna ČR jako správce služby rozhodla připravit do druhého kola

1 <http://www.ptejteseknihovny.cz>

2 <http://www.ptejteseknihovny.cz/mobilni-aplikace>



## Novinky pro uživatele

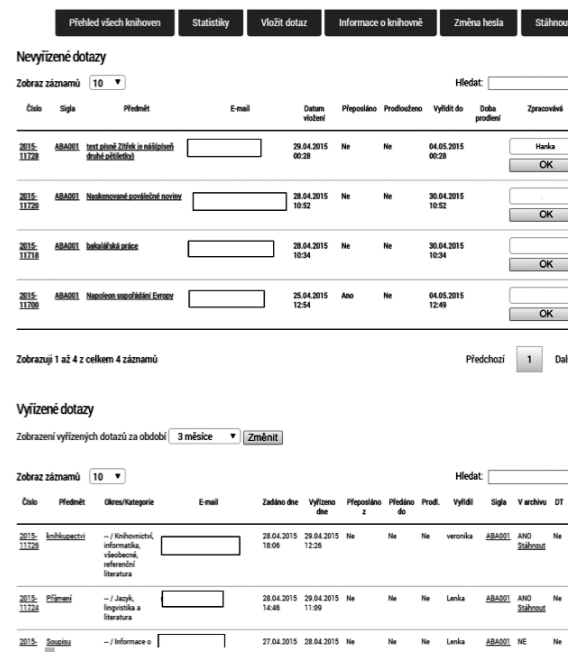
Nová verze *Ptejte se knihovny* přinesla kromě úplně nového způsobu práce při vyřizování dotazů, který se dotýká zejména knihoven, další významné změny také pro uživatele.

Každý si jistě na první pohled všimne nové grafické podoby stránek *Ptejte se knihovny*. Doufáme, že uživatelé a samozřejmě i knihovny ocení jednoduchost a svěžest nového designu webového rozhraní, které je velmi přehledné a uživatelsky přívětivé. Nový vzhled se promítl také do různých propagačních materiálů<sup>3</sup>, jako jsou záložky, letáky nebo plakáty. Zapojené knihovny mohou ke zviditelnění služby PSK využít grafických šablon a vytvořit si plakáty či letáky podle své chuti a potřeb. Mohou si zvolit též některou z variant plakátů pro anketu *Dotaz roku 2014* nebo obecně pro službu PSK, které připravila Národní knihovna ČR.

Další novinkou je možnost zadání dotazu kromě oborového i podle regionálního hlediska. Zviditelněny tak jsou i městské knihovny, které nedisponují oborovými fondy a zdroji, mohou však nabízet přístup ke zdrojům regionální povahy. Stávají se tak tou nejlepší volbou pro zodpovídání dotazů týkajících se daného regionu.

Již od roku 2013 mohla služba *Ptejte se knihovny* doprovázet uživatele kamkoliv díky vlastní mobilní aplikaci pro platformu iOS. Tato aplikace byla v rámci vývoje nového PSK aktualizována a zároveň byla vytvořena nová aplikace pro mobilní zařízení s operačním systémem Android. Prostřednictvím těchto aplikací tak uživatelé mohou snadno zadat dotaz, procházet si již zodpovězené dotazy v archivu nebo v něm plnotextově vyhledávat a sdílet nalezené informace prostřednictvím sociálních sítí.

S rozšířením možností pro zadání dotazu souvisely i úpravy systémového rozhraní XML API, které služba *Ptejte se knihovny* využívá pro propojení mobilních aplikací s modulem pro správu PSK. Za účelem zpřístupnění obsáhlého archivu *Ptejte se knihovny* i v dalších portálech (např. zapojení do budovaného Centrálního portálu knihoven nebo v letošním roce plánovaná kvalitnější integrace archivu do Jednotné informační brány) byl vytvořen modul



šíně případů s daným dotazem souvisí. Nezveřejněné naopak zůstávají komentáře nevhodného charakteru, hrubé nebo vulgární a také komentáře nevztahující se ke komentovanému dotazu.

## Závěrem

V době přípravy článku funguje služba PSK v novém kabátu dva měsíce. Ačkoli je to krátká doba na podrobnější analýzu, drobné závěry lze vyvodit již nyní. Všechny zapojené knihovny nový modul používají a kladně hodnotí zejména přehled, který nad dotazem mají. Připomínky či náměty, které Národní knihovně ČR posílají, se týkají především úprav, jež jsou plánovány v nejbližší možné době. Velkým a především příjemným překvapením se staly komentáře, které uživatelé hojně používají především pro komentování či doplnění odpo-

Do služby *Ptejte se knihovny* je aktivně zapojena celá řada regionálních a odborných knihoven. Její fungování je založeno na spolupráci. V případě, že tazatel nevybral pro dotaz nejvhodnější knihovnu, systém umožňuje předat jej z jedné knihovny do druhé. Při předávání si knihovny mohou sdělit důvody předání dotazu a vyměnit informace o již prostudovaných dokumentech. Knihovna, které byl dotaz předán, má opět celé dva pracovní dny na jeho vyřízení. Aby tazatel nečekal na odpověď příliš dlouho, je počet možných předání dotazu omezen.

S vnitřní archivací všech došlých a zodpovězených dotazů se rozšířily též možnosti pro podrobnější statistiky systému. Knihovny tak mají k dispozici poměrně podrobný přehled o své aktivitě v rámci služby. Stejně jako v předchozí verzi je konto knihovny též místem pro správu informací o knihovně, definování oborů, které chce knihovna garantovat, a v případě potřeby i místem, kde je možné knihovnu ze služby dočasně odhlásit.

Celý nový modul pro správu PSK je navržen tak, aby práce s dotazem byla pro aktivně zapojené knihovny pokud možno snadná, komplexní a intuitivní.

pro OAI PMH, který umožňuje sklízet veřejně přístupný obsah archivu.

V neposlední řadě mnohé uživatele jistě potěší či zaujme novinka v podobě možnosti přidat k jakémukoliv dotazu zveřejněnému v archivu PSK svůj komentář, ocenit ho svým „like“ nebo ho sdílet s přáteli prostřednictvím Facebooku. Komentáře je možné zadávat s uvedením kontaktních údajů nebo anonymně. Přidávané komentáře jsou moderované, jejich zveřejnění schvaluje Národní knihovna jako správce služby *Ptejte se knihovny*. Zveřejňovány jsou komentáře, které nějakým způsobem dotaz hodnotí, zpřesňují nebo doplňují informace v odpovědi, či obsahují nový dotaz, který ve vět-

vědi v archivu. Od spuštění nové verze 2. 3. 2015 ke dni 22. 4. 2015 bylo uživateli vloženo 50 komentářů. Dalším pozitivním efektem je zapojení nových knihoven, které se přihlásily s žádostí o aktivní účast ve službě PSK po spuštění nové verze. Pokud se chce i vaše knihovna stát součástí této významné knihovnicko-informační služby, můžete napsat na adresu [psk@nkp.cz](mailto:psk@nkp.cz), kde získáte veškeré informace o službě PSK, a Národní knihovna ČR vám pomůže se zřízením vašeho konta.

**VERONIKA ŠEVČÍKOVÁ**

[Veronika.Sevcikova@nkp.cz](mailto:Veronika.Sevcikova@nkp.cz)

**LENKA VÁLKOVÁ, HANA NEMEŠKALOVÁ**

3 <http://www.ptejteseknihovny.cz/pro-knihovny/propagace-sluzby>

## CO PRO VÁS PŘIPRAVUJEME...

- Tři úspěšné pilíře metodické práce
  - Digitalizace z evropských fondů ve Vědecké knihovně v Olomouci
  - Knihy s příběhem: představení projektu *Knihy znovu nalezené*
  - Moderní italská literatura v českých překladech a další příspěvky

# Vybrali jsme pro vás „nej...“ dotazy Ptejte se knihovny

## PRVNÍ ČESKÁ VĚTA

→ **Text dotazu:** Dobrý den. Ve škole se zabýváme první česky psanou větou, ale na internetu je okolo tohoto tématu hrozně málo informací. V podstatě vím, jak věta zní ve staroslovanštině, ale nevím, co znamená, nebo o co přesně na té zakládací listině šlo. Rád bych se o tom dozvěděl více. Děkuji.

→ **Odpoověď:** První česká věta, resp. dvě české věty se objevily počátkem 13. století v zápise o donaci v zakládací listině litoměřické kapituly. Zakládací listina pochází z roku 1057 a obsahovala pouze jednoslovná bohemika určující názvy poplatků – otchodné (za povolení odejít z panství), chomútné (poplatek z potahu), gostiné (platili cizí kupci), glava (poplatek jako trest za vraždu). Souvislé věty byly do textu zakládací listiny připsány dodatečně až ve 13. století.

Původní text:

*Pavel dal gest ploscouich zemu Vlach dalgest dolas zemu bogu isuiatemu sceanu seduema dusicoma boguceu a sedlatu.*

Dnešní přepis:

*Pavel dal jest Ploškovicích zemu, Vlach dal jest Dolas zemu bogu i svatému Ščepánu se dvěma dušníkoma, Bogučejú Sedlatú.*

Dolas je starobylý lokál od jména Dolany a určuje, stejně jako v případě Ploškovic, místo, tj. „v Dolanech“, „v Ploškovicích“.

Význam vět je zřejmě čistě donační – Pavel věnoval zemi v Ploškovicích, Vlach daroval zemi v Dolanech, se dvěma dušemi Bogučejem a Sedlatou.

Použité zdroje:

- Cuřín, František: Vývoj spisovné češtiny, SPN Praha 1985
- Šlosar, Dušan – Večerka, Radoslav – Dvořák, Jan – Malčík, Petr: Spisovný jazyk v dějinách české společnosti, Host 2009
- Komárek, Miroslav: Dějiny českého jazyka, Host 2012

## KNIHOVNA PALMOVÝCH LISTŮ

→ **Text dotazu:** Dobrý den, dočetl jsem se, že v Indii existuje tzv. Knihovna palmových listů, kde jsou zaznamenány osudy všech návštěvníků. Co o ní víte? Děkuji.

→ **Odpoověď:** Dobrý den, knihovny palmových listů v Indii skutečně existují. Je jich několik a jsou opředeny mnoha legendami, ale není příliš snadné vyhledat, kde se přesně nacházejí. Údajně jsou v těchto knihovnách skutečně zaznamenány osudy všech lidí, kteří tuto knihovnu navštíví. Osudy těch, kteří tuto knihovnu nikdy nenavštíví, tam nejsou. Existuje několik knih, které vydali ti, kteří některou z těchto knihoven navštívili. Např. *Proroctví o Evropě z knihoven palmových listů* od Thomase Rittersa, která se nachází i ve fondu Národní knihovny.

V knihovnách palmových listů jsou osudy návštěvníků zapsány na úzkých prouzcích palmových listů ve starotamilštině. Tyto svazky palmových listů uchovávají rodiny, které se o ně starají a přepisují je na nové palmové listy, pokud se ty staré již rozpadají. (Palmový list prý vydrží až 800 let, proto byly nejspíše zvoleny jakožto materiál, který vydrží hodně dlouho.) Písmo, kterým jsou osudy zaznamenány, je malé: pouze asi 1 mm. Proto je třeba zkušených vykladačů. Tomuto umění vykládat osudy se učí děti těchto rodin již od velmi útlého věku 5–6 let. Ti nejnadanější se pak stanou tzv. nadí a mohou vykládat osudy. Podle legendy vznikly tyto knihovny zhruba před 5000 lety a jsou dílem sedmi svatých ríšů. Ti údajně sepsali osudy 80 000 lidí, kteří se v budoucnu přijdou do knihoven zeptat na

svůj osud. Podle knihy Thomase Rittersa by v současnosti mělo být 12 knihoven palmových listů, které se nacházejí na různých místech indického subkontinentu. Na palmových listech o rozměru 6 x 46 centimetrů je údajně zaznamenáno jméno tazatele a jména jeho nejbližších příbuzných, pokud jsou v době jeho návštěvy naživu. Na mnoha listech je zapsáno i datum klientovy návštěvy a jméno osoby, která jej do knihovny přivede. Dále jsou zde podrobnosti o klientově dosavadním životě a údaje o dosavadních inkarnacích. A samozřejmě je zde zaznamenána i budoucnost tohoto člověka.

Bohužel mnoho lidí této mystické záležitosti zneužívá také ke komerčním účelům. Podařilo se nám vyhledat výpovědi několika lidí, kteří knihovnu palmových listů navštívili. Jejich výpovědi se různí. Někteří jsou unešení a doporučují bez výhrad knihovnu navštívit, s tím, že vše sedlo a že jim vykladači „nádí“ skutečně řekli vše tak, jak to doposavad bylo v jejich životě, a tedy nemají důvod pochybovat ani o pravdivosti toho, co jim „nádí“ předpověděli do budoucnosti. Druzí naopak říkají, že „nádí“ pouze opakuje to, co jim již předtím sami řeknete. Totiž: když vejdete do takové knihovny, na základě otisku vašeho prstu a jakéhosi „vstupního pohovoru“ vám „nádí“ vyhledají váš palmový list, který vám pak (za určitou částku peněz) přeloží a vyloží. Svůj list si ale domů odvézt nemůžete. Můžete si ho pouze nafotit.

Zasíláme tedy několik odkazů s těmito výpověďmi, kde se můžete dočíst další zajímavé informace o těchto knihovnách a o tom, jak to probíhá, když do takovéto knihovny vejdete, a také si můžete prohlédnout fotografie palmových listů se zaznamenanými osudy...

Odkazy najdete na <http://www.ptejteseknihovny.cz/dotazy/knihovna-palmovych-listu>.

## JMÉNO BOŽENY NĚMCOVÉ

→ **Text dotazu:** Dobrý den, můžete mi prosím zjistit, proč se Božena Němcová přejmenovala z Barbory na Boženu? Děkuji.

→ **Odpoověď:** Dobrý den, podle několika tištěných zdrojů se Barbora Panklová, provdaná Němcová, podepsala Božena Němcová pod báseň *Českým ženám* v 27. čísle Květu ze dne 5. dubna 1843. Báseň uveřejnil J. K. Tyl a „...Němcová rázem touto první básní tiskem vydanou na sebe obrátila pozornost. Že si zvolila jméno Božena, kteréž do smrti své podržela, jinak na pracích svých se nepodepisujíc, a pod kterýmž známa... má původ svůj ve zvyku od Jos. Liboslava Zieglera zavedeném na oživení citu vlasteneckého a rozšíření jmen národních. Obyčejně dávali si vlastenci a vlastenky jména taková, jež nejlépe slušela povaze jejich.“

Němcové se ‚Božena‘ mohla libiti už dle opravdu zbožné povahy její.“

- Citováno z: VÁVRA, Vincenc V. Božena Němcová. Praha: J. Otty, [1895], s. 52–53.

## SMRAD

→ **Text dotazu:** Jaká věc se považuje za nejvíce smrdící na světě? Děkuji.

→ **Odpoověď:** Dobrý den, naše čichové schopnosti jsou na rozdíl od některých zvířat značně omezené (např. psovitě šelmy zachytí až 10 000krát větší koncentraci pachových látek než člověk). Většinu informací získáváme pomocí zraku a sluchu. Přesto jsou i pro nás čichové vjemy značně důležité, neboť nám pomáhají rozeznat případné nebezpečí a mají vliv na naše emoční prožívání a sociální chování.

Vnímání pachů je značně individuální. Například pach syrečků je pro někoho snesitelný, ba příjemný, pro jiného naopak odpudivý. Jsou ovšem věci, které zapáchají skoro všem. Převážně se jedná o věci, které obsahují síru či podléhají hnilobným procesům. Zapáchá nám proto například odpad v popelnících, rozkládající se uhynulé zvíře či psí exkrementy. Za největší přírodní „smradochy“ se ovšem podle knihy *101 věcí, které potřebuješ vědět... a nebo taky ne!* považují následující tři:

— Skunk pruhovaný, který v případě ohrožení vystřikuje na protivníka značně smradlavou chemickou látku – více informací k obraně skunka pruhovaného naleznete v článku na <http://www.21století.cz/view.php?cisloclanku=2003071828>.

- Dalším „smradochem“ je rostlina rostoucí na Sumatře. Zmijovec titánský je největší květinou na světě, ale také nejsmrudtější. Podobně jako v pižmu skunka i v květu zmijovce je obsažena síra, která způsobuje zápach. Tento zápach je pro člověka velmi odpuzivý, hmyz, který květ opyluje, ovšem tento pach přitahuje (další informace o zmijovci <http://cs.wikipedia.org/wiki/Zmijovec>).
- Mezi nevábně vonícími rostlinami patří i durian, strom z čeledi bavlňákovitých, jehož plody velmi nepříjemně zapáchají. Pro některá zvířata je tento zápach velmi přitažlivý. Pro člověka však ve většině případů nikoliv, přesto plody durianu v jihovýchodní Asii konzumují i lidé. Nesmí s nimi ovšem do hotelů a veřejných prostředků (<http://cs.wikipedia.org/wiki/Durian>; <http://www.fiftyfifty.cz/Kral-ovoce-durian-8579965.php>).

#### MÍSTNÍ FOLKLOR Z PONOŽEK

→ **Text dotazu:** Dobrý den, v Rakousku jsem projížděl obcí Herrnbaumgarten a nad ulicí tam byla „vlajkosláva“ z ponožek. Za obcí na levé straně byla u silnice řada kůlů s asi čtyřmi vodorovnými dráty v celkové délce asi 100 m a na těch drátech byla navěšena spousta ponožek a punčoch. Ještě o kousek dál bylo asi šest ks sušáků prádla a ty byly také plné ponožek. Nevím, o co se jedná, a tak bych byl moc vděčný za vaši odpověď, která by mi tuhle záležitost objasnila. Děkuji moc předem a jsem s pozdravem.

→ **Odpověď:** Dobrý den, obyvatelé rakouské obce Herrnbaumgarten mají pravděpodobně velký smysl pro humor a recesi. Kromě „ponožkové vlajkoslávy“ v obci naleznete i Nonseum, muzeum nesmyslů (<http://www.verruckt.at/system/web/sonderseite.aspx?menuonr=219816518&detailonr=219816518>).

U příležitosti vyhlášení regionu Weinviertel Dreiländereck (<http://www.wde.at>) v roce 2002 vyzval herrnbaumgartenský spolek *Verein zur Verwertung von Gedankenüberschüssen* k prvnímu mezinárodnímu návratu ponožek (I. Internationale Socken-Rückführungs-Aktion neboli INSRA), který se měl stát výstavou, jež vzpomíná na oplakávané ztracené ponožky. Spolek vyzval k zaslání jednotlivých ponožek (pozůstalých bratrů) a zároveň také k vylíčení pravděpodobného osudu pohřešovaného ponožkového dvojčete. Vyprané ponožky měly být spolku zaslány společně s prádelními kolíčky.

Mučedníci praček byli pomocí prádelních kolíčků rozvěšeni po krajině, aby mohli získat místo v ponožkovém nebi. Na vybudované okružní ponožkové naučné stezce by se mělo nacházet několik kapliček, cesta také prochází úvozem a naleznete na ní i velkou putovní výstavu odvoděných ponožek. Srdcovou záležitostí naučné stezky je ochránce kuřích ok. Stezku, která dosáhla délky šest kilometrů, je nutné dále rozvíjet. Herrnbaumgartenští proto všechny vyzývají, aby prohledali své zásuvky, našli roztroušené exempláře a vyprané je poslali na adresu: A-2171 Herrnbaumgarten, Friedhofstraße 2a, heslo: Socke.

#### KLEPNUTÍ PIVEM O STŮL

→ **Text dotazu:** Chtěl bych se zeptat na historii a význam klepání sklenicí s pivem o stůl po přítuknutí (tj. dva lidé přítuknou sklenicemi o sebe, potom o stůl a potom pijí).

→ **Odpověď:** Dobrý den, informace, které jsme nakonec shromáždili různým pátráním, se shodují asi na tomto vysvětlení, které nám „posvětil“ i odborník z oblasti pivovarnictví:

Předpoklad je, že zvyk vznikl již v dávné době a nejspíš ve studentském prostředí. Aspoň studenti nynější i bývalí jej znají a dodržují ho. Nejdříve se ůkne sklenicemi v horní části, pak se ůkne sklenicemi v dolní části, pak se ůkne sklenicemi o stůl a pak se pije. Prý se tomu také říká „uzemnění půl litru“. Jednotlivé fáze jsou anoda (klepnutí sklenicemi v horní části) – katoda (klepnutí sklenicemi v dolní části) – uzemnění (klepnutí o stůl) a spotřebičem je vlastní napití (spotřeba moku). Jak říkal jeden z našich poradců, dá se to přirovnat ke správnému zapojení spotřebiče v elektrotechnice. Připíjíme si na zdraví a na přátelství. A aby fungovalo, napomáhá i tento rituál.

-psk-



## Nejlepší Kamarádku knihovnu mají v Havířově

V úterý 2. 6. 2015 vyhlásila odborná komise nejlepší veřejnou knihovnu pro děti. Od září do prosince 2014 měly děti v České republice opět možnost zhodnotit knihovnu ve svém městě v rámci soutěže *Kamarádka knihovna*. Do projektu se zapojilo přes 80 knihoven a děti jim vystavily 15 000 „vysvědčení“. Předání cen proběhlo v pobožce Lužiny Městské knihovny v Praze a jeho součástí byl také křest letošní knížky pro prvňáčka. V rámci stejnojmenného projektu letos obdrží více než 30 000 prvňáčků knížku básniček Jiřího Žáčka *Odemyky, zamyky* s ilustracemi autora Vhrstí.

### Vítězné knihovny ročníku 2014–2015



Absolutním vítězem a nositelem titulu *Kamarádka knihovna 2014* se stala **Městská knihovna Havířov**  
<http://www.knih-havirov.cz>

#### Vítězné velikostních kategorií podle počtu obyvatel

1. kategorie: obce do 3000 obyvatel  
**Městská knihovna Rychnov u Jablonce nad Nisou** <http://knihovna.rychnovjbc.cz>
2. kategorie: města s 3001–5000 obyvatel  
**Městská knihovna Klimkovice** <http://www.klimkovice.knihovna.cz>
3. kategorie: města s 5001–10 000 obyvatel  
**Městská knihovna Nové Město nad Metují** <http://www.knihovnanm.cz>
4. kategorie: města s 10 001–20 000 obyvatel  
**Městská knihovna Louny** <http://www.mkl.cz>
5. kategorie: města s 20 001–40 000 obyvatel  
**Knihovna Matěje Josefa Sychry Žďár nad Sázavou** <http://www.knihzdar.cz/detport/detport.php>
6. kategorie: města nad 40 000 obyvatel  
**Městská knihovna Havířov** <http://www.knih-havirov.cz>



Soutěž *Kamarádka knihovna*, pořádaná Svazem knihovníků a informačních pracovníků ČR (SKIP) a firmou 3M pod záštitou Ministerstva kultury ČR, probíhá už od roku 2007 a jejím cílem je motivovat knihovny k lepším službám a co největší vstřícnosti k dětským uživatelům. O hlavním vítězi rozhoduje porota složená ze zástupců Národní knihovny ČR, SKIP a generálního partnera soutěže, firmy 3M.







Slavnostní křest letošní knížky pro prvňáčka



Rychnovští přebírají cenu v kategorii obcí do 3000 obyvatel

„Je tam nejlepší knihovnice: krásná, milá, chytrá, zkrátka jedním slovem úžasná.“

„Ten, kdo hodně čte, tomu to ve škole dobře jde.“

VÝROKY DĚTÍ:

„Už od malička ráda čtu a rozšiřuju si slovní zásoby. Mnohdy mi dají knihy více než televize nebo počítač.“

„Musím uznat, že se mi nelíbí tak krátká pracovní doba, ale kdyby bylo po mém, tak je knihovna otevřena non-stop.“

„Protože mě baví s hrdiny knížek prožívat jejich dobrodružství, ale hlavně je to můj únik ze zbytečně uspěchaného elektronického způsobu života, něco jako můj druhý život.“

-red-

## Knihovna má své kořeny v obci a regionu

Masarykova veřejná knihovna ve Vsetíně organizovala ve dnech 19.–20. května 2015 pro knihovníky veřejných knihoven seminář *Knihovna a její kořeny v obci*. Orientován byl především na práci s regionálním fondem, objevování a zveřejňování nových souvislostí v historii regionu. Seminář byl dokonale namíchaným elixírem teorie a praxe, okořeněný správným množstvím stimulantů neznámého původu, podávaný ku prospěchu všech zúčastněných.

Úvodní příspěvek *Genius loci jako společenská hodnota ovlivňující život obyvatel česko-slovenského přeshraničního regionu* prof. PaedDr. Jaroslava Vencálka CSC., který se dlouhodobě zabývá sociálně geografickou problematikou rozvoje krajiny, představil teoretický rámec této

problematiky. Prof. Vencálek se ve svých článkách věnuje vnímání pohraničních prostorů v integrující se Evropě (zejména pak česko-polskému a česko-slovenskému příhraničí) z různých pohledů, změnám, územní identitě a dalším společenským aspektům, jakož i širšímu

vnímání *genia loci* krajiny. Publikace profesora Vencálka analyzující území Moravskoslezského, Zlínského, Jihomoravského a Trenčianského kraje jsou zcela ojedinělé právě specificky komplexním pohledem na krajinu a v ní generálně se proměňující obyvatele.

Mgr. Zlata Houšková představila příklady dobré praxe využití regionálních zdrojů a specifik ve veřejných knihovnách. Teorie velikánů, ale především našich regionálních tzv. malikánů při navazování úzké spolupráce s komunitou v daném místě byla představena na praktických ukázkách. Přednáška apelovala na zachycování paměti místa prostřednictvím posledních pamětníků, na využívání pokladů ukrytých na půdách...

Regionálně cennosti Hornonitrianskej knižnice v Prievidzi a jejich využití v grantové politice popsala ředitelka této knihovny Mgr. Sylvia Myšiaková, která zpracovala podrobnou historii knihovny, podílí se na vydávání bibliografií, koncepčních a metodických materiálů. Podrobná přednáška přiblížila vyčerpávajícím způsobem vybrané historické regionální osobnosti – s přesahem přeshraničním – které se zasloužily o školství, kulturu a knihovny v dané oblasti.

*Kdo jsme a odkud přicházíme* – s přicházejícími léty často pokládáný dotaz... Odpovědi hledají a příklady dobré praxe nabízejí v pobočce Knihovny Jiřího Mahena v Brně-Žabovřeskách. Mgr. Iveta Kubová představila činnost malé pobočky ve velkém městě, vycházející z historie regionu a jeho slavných osobností. Uvedla aktivity posilující hrdost na místo, kde bydlím, nejen pro dospělé, ale i pro děti a mládež.

Jak název dalšího vystoupení napovídá, s *Regionálním usilováním v Mahenově památníku* nás seznámila Mgr. Jana Černá, dobrý duch tohoto výjimečného zařízení (nechce se říkat pobočky) Knihovny Jiřího Mahena. Samozřejmě že nejvýrazněji je zde připomínán Jiří Mahen, dlouholetý knihovník, ředitel, činovník v knihovnických spolcích, autor několika knih o knihovnictví (ale též dramatik, spisovatel, kulturní pracovník, nositel moderních trendů atd.), ale Mahenův památník funguje také jako

pobočka s běžnými službami, připravuje širokou nabídku akcí pro děti a mládež. V přednášce byly představeny také bibliografie regionální literatury a tiskoviny vzniklé na základě spolupráce s pamětníky.

V bloku příspěvků nazvaném *Dobrá praxe z moravských knihoven I.* zaujala hned první vystupující Soňa Bosáková z Knihovny Kroměřížska. Pod názvem příspěvku *Jak dál s regio-*

**Živá práce s regionální literaturou, připomenutí zesnulých osobností a představení současníků je jednou z cest, která stále přivádí uživatele do knihovny.**

*ální literaturou?* se skrývala další otázka: „Bude s kým?“ Mimo jiné upozornila na problematiku výměny generací ve vedení spolupracujících organizací (muzea, archivy apod.) a na riziko jiných priorit nové generace.

Ředitel Knihovny Bedřicha Beneše Buchlovana v Uherském Hradišti Mgr. Radovan Jančář prokázal, že jeho láska k regionu a historii přináší své plody také pro knihovnu: potvrdil slova Zlaty Houškové, že i „malikáni“ mají své významné místo v životě obce, že mohou být stmelujícím prvkem. Upozornil také na jména pozapomenutá, osobnosti, jejichž význam oceňujeme až v současnosti. Ukázka scénického čtení z publikace ze života Bedřicha Beneše Buchlovana dokazuje, že akce pro čtenáře lze připravit přitažlivým způsobem. Roli B. B. Buchlovana si zahrál pan ředitel – <https://www.youtube.com/watch?v=HEtGtB7g0Mw>. R. Jančář se představil také jako regionální autor – sběratel, a zasvěceně hovořil o spolupráci s pamětníky, o objevech výjimečných písemností, artefaktů.

Knihovnice Lucie Strbačková, DiS., z Masarykovy veřejné knihovny Vsetín představila ve zkratce, ale s ohromným nasazením lidové pohádky a pověsti ze Vsetínska. Zaujaly ukázky z knihy Matouše Václavka o bájných bytostech,



Představení divadla ASPIK ze Zlína



Dokád' hudci hudú, dobre je...

ale také z *Dějín města Vsetína a okresu Vsačkého*. Doplněvačka na závěr, ověřující naši pozornost, byla příjemným zpestřením a současně rozloučením s prvním dnem semináře.

Příjemné večerní posezení s cimbálovkou Jasénkou potvrdilo nejen silného místního genia loci, o němž se tak často hovořilo, ale znamenalo zatím netušený spojovník s druhým dnem.

Ten zahajovala skupina ASPIK<sup>1</sup> svými knihovnickými humoreskami. Amatérské sdružení profesionálních knihovníků z **Krajské knihovny Františka Bartoše ve Zlíně** představilo „zkratku“ našich služeb s přehledkou roztodivných typů uživatelů, jejich zákeřných požadavků a možných knihovnických nedorozumění. Laskavá karikatura byla odměněna salvami smíchu profesionálů v hledišti, mnohdy také povzdechy. Ano, odpozorováno ze života...

Ze stejné knihovny pocházel příspěvek ze skupiny *Dobrá praxe z moravských knihoven II*. Knihovnice tamního regionálního oddělení představily svůj pracovní týden den po dni v působivé kombinaci seriózního výkladu doplněného humornými komentáři. Ukazuje se, že práci, nadšení i potíže máme téměř všude obdobné.

Poslední „přespolní“ příspěvek zazněl z úst ředitelky Městské knihovny Šumperk **Mgr. Zdeňky Daňkové**. Mohlo by se zdát, že knihovna v oblasti, kde se nezachovaly tradice, neboť původní obyvatelé byli po skončení druhé světové války vystěhováni, nemá v tomto směru co na-

bidnout. Duch místa se bez kontinuální přítomnosti lidí oslabuje, soudržnost chybí. Ne tak v Šumperku. První „lístečkový“ projekt sběru lokálních pověstí, jejich ilustrace a postupné vydávání probudilo ve velké části obyvatel Šumperska touhu poznat místo, kde žijí. Knihovna iniciovala vydání několika revidovaných meziválečných knih pověstí, vzbudila zájem o místní malikány, navázala kontakty s potomky původních obyvatel, zavedla tradici vycházek do přírody spojených se křtem knihy... Knihovně se velice daří při komunitní činnosti, je centrem dění v bývalém okresním městě<sup>2</sup>.

Další část semináře byla věnována kolegyním a kolegovi z Masarykovy veřejné knihovny ve Vsetíně – tedy domácím a jejich příkladům dobré praxe. V prezentaci *Regionální oddělení – informační brána regionu* vystoupila **PhDr. Dana Riedlová** (tvorba bibliografií, tvorba fondu, výpůjční podmínky, hledání pramenů), **Bc. Ludmila Holbíková** (regionální periodika od počátků k dnešku) a **Mgr. Jana Machalová** (tvorba regionálních databází, příklady z pracovišť v ČR, využití databází). Co příspěvek, to množství informací, ale především zdroj inspirace.

Že „ajťák“ nemusí být jen ten – stereotypně vnímaný – nekomunikativní tvor, dokázal **Mgr. Michal Kovář**, jediný zástupce této profese v MVK. Muzikant, basista v cimbálovce Jasénka, obecní zastupitel, majitel pěstitelské pálenice... Jeho přednáška *Dokád' hudci hudú, dobre je...* byla zasvěcenou procházkou tradicemi muziky na Vsetínsku, doplněnou o ukázky

živé hudby houslistů cimbálovky Jasénka a Malá Jasénka.

O *Josefu Sousedíkovi – Edisonovi z Moravy* hovořila **Bc. Zdena Haplová**. O tomto úspěšném meziválečném podnikateli vyšla před časem monografie a jeho osobnost a osud byl zmiňován v mnoha médiích. Po vlně zájmu a doplnění informací pamětníky vyšlo doplněné vydání této knihy. Josefu Sousedíkovi byla opakovaně věnována pamětní deska, místní doufají, že počtvrté je to definitivní.

**Hana Malá z pořadatelské knihovny**, která se zabývá historií filmu, nabídla svou oblíbenou besedu s ukázkami *Z Valašska na Slovensko co by kamenem dohodil*, v níž hovoří o filmech s vazbou na Valašsko (ať už jde o příběh z regionu, autory literární předlohy, osobu scenáristy, dramaturga, režiséra či herce). Filmy *Signum laudis*, *Smrt si říká Engelchen*, *Všichni dobří rodáci*, *Stíny horkého léta* – to je

závěrem jen několik názvů, které mi utkvěly v paměti.

Tímto příspěvkem byl seminář zakončen, sice s mírným skluzem, ale nadšení všech zúčastněných a vzájemná inspirace jsou jistě daleko cennější devizou než dodržení časového harmonogramu. Hostitelská knihovna vykouzila úžasnou atmosféru: dodala nejen regionální potravu pro duši skvěle sestaveným programem, ale také potravu pro tělo z místních zdrojů. Dietní předsevzetí vzala za své při vůních frgálů, škvarků, klobás a tekutých slivek...

Tvrzení, že zapalovat může jen ten, kdo sám hoří, se zde zcela potvrdilo. Kolegyně a kolegové jasně ukázali, že živá práce s regionální literaturou, připomenutí zesnulých osobností a představení současníků je jedna z cest, která stále přivádí uživatele do knihovny.

**JARMILA BUREŠOVÁ** [buresova@kmo.cz](mailto:buresova@kmo.cz)

## Jak postavit knihovnu

TECHNICKÁ NORMALIZAČNÍ INFORMACE PRO VÝSTAVBU  
A REKONSTRUKCE KNIHOVEN TNÍ ISO/TR 11219

– Informace a dokumentace – Kvalitativní podmínky a základní statistika  
pro budovy knihoven – Plocha, funkčnost a design

Na konci roku 2014 vydal Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví český překlad technické zprávy (normy) ISO k výstavbě a rekonstrukci knihoven. Překlad byl pořízen ve spolupráci s Národní knihovnou ČR, jedná se o souběžný česko-anglický text.

Tato technická zpráva poskytuje odborné vedení při plánování budov knihoven.

— Pomáhá při rozhodování nejen knihovníkům, ale i projektantům, architektům a dalším zúčastněným v procesu.

— Je použitelná pro všechny typy knihoven ve všech zemích, ale zejména pro akademické a veřejné knihovny.

— Neobsahuje podrobnosti o národních, regionálních či lokálních omezeních, která mohou ovlivnit plánování budov knihoven.

Pro plánování nových nebo rekonstruovaných budov potřebují knihovny spolehlivá data, která jim mohou pomoci vypočítat prostorové požadavky a definovat příslušné technické vybavení budovy pro uložení fondů, stejně jako pro poskytnutí adekvátních uživatelských prostor a pro zázemí určené k interním činnostem knihoven. Takové údaje ještě nejsou v mezinárodních normách dostupné.

První část nazvaná *Plánování budov knihoven* popisuje přípravné kroky, které by měly předcházet samotné realizaci nové budovy knihovny. Věnuje se takovým otázkám, jako je stanovení účelu knihovny: tedy komu a jak bude knihovna sloužit, jakou bude mít otevírací dobu a výběru umístění knihovny v rámci komunity. Uvádí faktory, které ovlivňují pro-

1 <http://duha.mzk.cz/clanky/ochotnici-ve-zlinske-knihovne>  
2 <http://www.knihovnaspk.cz/index.php?action=kronika-a-fotogalerie>

storové požadavky knihovny, například způsob uložení a prezentace fondu, typ knihovny, šíře nabídky uživatelských aktivit a další. Popisuje prostorové požadavky speciálních oddělení knihovny (artotéka, hudební oddělení, oddělení pro děti, oddělení pro mládež, služby veřejné správy atd.), jaký by měl být jejich vzhled, vybavení a umístění v rámci budovy.

Další kapitola technické zprávy se velmi podrobně zabývá prostorovými požadavky jednotlivých úseků knihovny. Část věnovaná prostorům pro uživatele popisuje jednotlivé typy uživatelských míst v knihovně (běžné místo, místo s počítačem, samostatné místo pro čtení a poslech a další), jak vypočítat počet uživatelských míst potřebných v knihovně, dále uvádí rozměry a výpočty potřebné plochy pro jednotlivá uživatelská místa a velikost plochy, kterou budou potřebovat jednotlivé uživatelské prostory.

Co se týče uložení fondů, jsou zde popsány metody pro výpočet plochy potřebné pro uložení fondů ve fyzické podobě. Tyto metody se liší v závislosti na typu a formátu dokumentů ve fondech; kapacitu ovlivňuje také způsob stavění dokumentů na regály. Najdeme zde doporučené rozměry týkající se hloubky, délky a výšky regálů pro různé typy dokumentů včetně neknižních. Kapitola obsahuje pomocné souhrny, přehledy a tabulky s číselnými hodnotami,

vzorci pro výpočty. V neposlední řadě řeší také problematiku organizace skladů, např. rozměry skladových uliček aj. Zpráva nepomíjí ani problematiku kompaktních regálů a systémů pro automatizované skladování (ASRS).

Zpráva zahrnuje také technické aspekty, jako jsou skladovací podmínky, bezpečnostní a ochranné systémy, zatížení podlah, přepravní systém, akustické podmínky, rozvody elektřiny a systém osvětlení a problematika bezbariérového přístupu a udržitelnosti. Poskytuje pomoc při výběru technického vybavení budov pro jednotlivé funkční prostory knihoven.

Příloha A nabízí přehled otázek, které je potřeba zvážit při plánování rekonstrukce nebo reorganizace již existující budovy pro knihovní účely. Příloha B poskytuje seznam plánovaných funkčních prostor a místností pro kontrolu úplnosti plánů.

Norma je k dispozici k nahlédnutí také v těch knihovnách, které mají zakoupenou licenci na zpřístupnění norem, nebo je možné ji zakoupit v ceně od 958 do 1099 Kč například v internetových obchodech *Normy.cz*, *Normy.biz*, *Normy.servis.cz* nebo *DTO.cz*.

**VLADANA PILLEROVÁ**

✉ [Vladana.Pillerova@nkp.cz](mailto:Vladana.Pillerova@nkp.cz)



## Chladný a vzdálený Měsíční kámen

**SJÓN. Měsíční kámen: příběh chlapce, který nikdy nebyl. 1. vyd. Praha: Dybbuk, 2015. 130 s.**

Drsný, avšak malebný ostrov na severozápadním cípu Evropy, krajina ledu a ohně obydlená hrdými potomky Vikingů, řídké obydlená země, která dala světu překvapivě množství nadaných umělců v čele s originálními hudebníci, zpěvačkou a hereč-

kou Björk. Právě ona hrála důležitou roli v životě islandského básníka, prozaika, dramatika, výtvarníka a hudebníka Sigurjóna B. Sigurðssona (\* 1962), který pro ni napsal řadu textů. Úspěšný spisovatel užívající umělecký pseudonym Sjóón se

českým čtenářům poprvé představil novelou *Syn stínu* (čes. 2007) a letos vyšla v překladu Heleny Kadečkové – mj. autorky publikace *Dějiny Islandu* – jeho próza *Měsíční kámen* z roku 2013.

Přestože obě knihy spojuje nevelký rozsah a způsob členění textu na konkrétně datované segmenty, pojednávají o Islandu a jeho obyvatelích způsobem dosti odlišným. Zatímco *Syn stínu*, odehrávající se v druhé polovině 19. století, zachycuje spíše neměnné rysy této severské země – nelítostnou přírodu, bohatou mytologii, tradice a vztahy venkovanů –, *Měsíční kámen* líčí naopak zásadní okamžik v dějinách dlouho porobeného národa, totiž vyhlášení samostatnosti Islandu v roce 1918, a tehdejší život v islandské metropoli Reykjavík. Společný je pak oběma titulům ještě důraz na sociálněkritická témata – diskriminaci postižených lidí v případě prvním a tabuizování homosexuality v případě druhém.

Hlavním hrdinou novely *Měsíční kámen* je Máni Stein Karlsson, jehož jméno dalo próze název (Máni Stein – Moonstone – Měsíční kámen), osiřelý šestnáctiletý chlapec žijící se svou prapratetou a hledající přílepkování i potěšení v roli homosexuálního prostituta. Nerozluštěnou otázkou však zůstává jeho skutečná sexuální orientace – přes svá milostná dobrodružství s mužskými „kunačty“ totiž tajně zbožňuje „dívkou, která nemá sobě rovné“ jménem Sóla Guðbjörnsdóttir, která mu připomíná herečku Musidoru alias Irmu Vep z jeho oblíbeného sedmihodinového francouzského snímku *Upříši*. Ostatně film tu hraje roli velmi podstatnou – hrdinou dennodenně navštěvovaná dvojice místních biografů, promítajících němé snímky s živým hudebním doprovodem, se stává výstižným symbolem jak prohlubujících se evropských rysů ve tváři moderního Islandu a jeho hlavního města, tak dobové atmosféry a kultury vůbec.

Erotické scény autor líčí velmi otevřeně, nikoliv ovšem vulgárně, a stejně naturalistického popisu se dostává projevům španělské chřipky, která v dané době přerostla v celosvětovou pandemii a vnesla též do islandských oslav konce první světové války a získání samostatnosti trpkou příchuť – „V Reykjavíku byl konec války přijat se stejnou lhostejností jako konec erupce Katly před několika dny. (...) Žádné příměří ze strany chřipky klátící obyvatele města nenastalo.“ Nemoc se nevyhne ani hlavnímu hrdinovi, jehož

vážný stav zdařile ilustruje krátké pásmo horečnatých vidin a snů, které nezaprou Sjóónovo se-pětí se surrealismem.

Podobně stručně, ale výstižně dokázal autor načrtnout maloměstský charakter reykvavické společnosti (město prý tehdy obývalo pouhých patnáct tisíc lidí a řady obyvatel vinou epidemie španělské chřipky ještě notně prořídly). Ten odráží kupříkladu přísná hierarchie měšťanů (Sóla coby jedno z „dětí lepších občanů“ stojí „vysoko nad tou společenskou vrstvou, do níž náleží“ Máni Stein), xenofobie zahrnující vedle homosexuálů i opovrhované sousedy („nářky Dánů ne-

**P**ostava hlavního hrdiny jako by se nám až do samého konce vzpěchovala. Přestože autor obdařil Mániho Steina nejedním osobitým atributem, jeho postava zůstává podivně prázdná a odtažitá.

třeba brát vážně, na Dány platí jiná měřítka než na potomky Egila Skallagrímssona“) nebo přízemní obavy o svou dobrou pověst („To poslední, co lidé chtějí v těchto dnech úsvitu samostatného Islandu vidět, jsou titulky v tuzemských a dánských novinách píšící o skandálu s úchyly v Reykjavíku“).

Naproti tomu postava hlavního hrdiny jako by se nám až do samého konce vzpěchovala. Přestože autor obdařil Mániho Steina nejedním osobitým atributem, jeho postava zůstává podivně prázdná a odtažitá. Podíl na tom nepochybně má výrazná absence dialogů či vnitřních monologů oživujících chlapcovu osobnost a přibližujících čtenářům jeho myšlenky a pocity (přísloušnou výjimkou je v tomto případě hrdinova silně emotivní vzpomínka na matku). Jakoby nezamýšlenou cestou docházel svého naplnění podtitul knihy *Příběh chlapce, který nikdy nebyl*, stejně tak se nabízí nelichotivá paralela s přítomným motivem němeého filmu zbařeného hudebního doprovodu („tehdy se ukáže, jak jsou tyhle filmy vskutku němé“). Zvláštní distanc mezi hlavním hrdinou a čtenářem bohužel nepomůže překonat ani závěrečná autobiografizující kapitola, propojující fikční svět Sjóónovy novely s jeho vlastním životem.

# Brambory, hýbejte se

Vztah ke čtení můžeme budovat také pomocí workshopů, které vystavíme na dramatizaci textů. Tak vneseme do aktivit jinou rovinu prožitku, hravosti a dotkneme se uměleckých postupů. Koneckonců: literární kvality nelze dost dobře postihnout pojmovým aparátem, rozhodně ne na úrovni začínajících čtenářů. Ale i u žáků základních škol, ba dokonce i u studentů škol středních narážíme na obtížnost převodu literárního díla do slov. „Co to jen chtěl ten spisovatel říct?“ Knihovny a školy si proto oblíbily scénické čtení a s chutí využívají metod dramatické výchovy, aby nechaly čtenářům nahlédnout knihy tak trochu od lesa.



Foto Hanina Veselá

Cestou od lesa si totiž můžeme nejen vyprávět, jaké tajemné kouty se v jeho hloubi skrývají, ale také si na lesní strašidla zahrát. Předvést si navzájem, jak se lesem jeden prodírá, jak se potká s Rumcajsem, jak se vyhýbá perníkové chaloupce nebo naopak z hladu její perníček loupe. Zahrát si můžeme na větve stromů, ve kterých kvílí meluzína, na úvozovou cestu, která úpí, když na ní forman s úsilím přibrzdzuje naložený vůz, nebo na pařezový domeček, ve kterém Křemílek s Vocho-můrkou vaří borůvková povidla.



Žáci prvního stupně předvádějí putování tovaryšů, kteří na vandru zažívají různé lapálie, podle knihy Remesla

## Společné krouhání erteplí

Nelze si nevšimnout, jak předškoláci a začínající čtenáři prožívají děj příběhů, jak se jim dramatické situace, o kterých slyší či si čtou, promítají do výrazu tváře, do gest a slovních reakcí. Když jsem prezentovala své knihy na prvních besedách, zdálo se mi, že mezi mnou a dětmi je ba-

riéra. Nejprve jsem se jí snažila překlenout dramatickým přednesem. Pak jsem začala děti do děje vtahovat tím, že se samy zhostily některé postavy jako role, kterou četly nebo volně rozehrávaly podle naznačené situace. Nyní s sebou vozím kupu rekvizit, abychom si mohli společně knihy zahrát.

## Brambory, brambory, nehýbejte se

O živých obrazech byla v tomto seriálu již řeč v dílu věnovanému komiksovým workshopům. I bez komiksových bublin je tato metoda účinná. Situaci, o které jsme si četli, znázorníme kompozicí postav bez pohybu. Účastníci si musí uvědomit, co která postava zažívá, cítí, v jakém je vztahu k ostatním, aby zaujali v roli správný postoj a výraz. Zvláště mladším dětem pomohou jednoduché rekvizity. Ostatní jsou publikem, často však publikem netrpělivým, protože se nemohou dočkat, až přijdou na řadu a sami si před ostatními něco zahrají.

## Kolik bramborových chodů připravíme?

Pokud volíme metody dramatické výchovy jen jako zpestření čtenářské lekce, není třeba hned inscenovat celý, původně epický nebo lyrický text. Takový cíl není bez dostatečné hodinové dotace a pravidelných schůzek a trpělivé práce

dosažitelný. Rozhodně jsou ale divadelní kroužky vítaným soupeřem knihoven. Holky a kluci, kteří 'dramaták' navštěvují, jsou schopni lépe rozumět textu, více čtou a tíhnou ke knihám.

Představení knihy ozvláštňuje rozhovor, který si účastníci připraví a naučí nazpaměť nebo jen společně přečtou. Zde můžeme využít texty s velkým podílem přímé řeči, třeba i komiksy. Obejdeme se ale i beze slov a část textu, se kterým jsme se seznámili, můžeme ztvárnit pouze pantomimicky.

Pro pochopení příběhu je dobré dramatickou situaci otevřít jen četbou, a pak rozehrávat podle fantazie. Účastníci mohou v herní situaci sami hledat, jak se která postava zachová. Potom s daleko větším napětím čekají, jak příběh pojal spisovatel, a jsou zvědaví na pokračování.

## Bramborák s česnekem pro velké

Výše napsané platí beze zbytku pro děti předškolního věku a prvního stupně základních škol. Na druhém a třetím stupni se pozvolna dostávají zábrany, účastníci workshopů se zapojit zdráhají. Není třeba, ba ani není žádoucí 'herce' vybavit kostýmem, stačí roli jen naznačit rekvizitou. Pokud se však ostych podaří překonat, efekt je mnohem větší, neboť pro tuto věkovou kategorii není těžké pracovat s textem, lépe si zapamatují dialog i jej s rozmyslem rozvíjejí.

Impulz pro dramatické uchopení textu se staršími žáky a studenty můžeme hledat v pomoci mladším čtenářům. I zde se nabízí více metod. K dramatizaci mohou přistoupit mladší a starší žáci společně nebo studenti mohou připravit pro děti divadelní představení či scénické čtení po vzoru projektu *Listování*. Z osobní zkušenosti musím říct, že dětské publikum je velmi vstřícné, takže se do takové prezentace knihy mohou zapojit i studenti bez předchozí divadelní průpravy.

## Nekrademe recepty?

Nabízí se otázka, zda dramatizací nedochází k porušení autorských práv. V případě, že se taková práce s textem uskuteční v rámci spolupráce se školami jako součást vyučování a je určena pouze žákům, není tento typ akce považován za veřejné čtení, a tím pádem se nemusí hlásit.

Jiná situace nastává, pokud je dramatizované čtení pořádané pro veřejnost, ale není zde vybíráno vstupné, tedy účelem není dosažení přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního



Předškoláci hrají scénky z knihy plné strašidel, podle knihy Na hradě Bradě

prospěchu. Takové vystoupení musí knihovna prostřednictvím formuláře přístupného na stránkách Národní knihovny ohlásit. Právě z rozpočtu Národní knihovny je pak autorům knih vyplácena paušální částkou odměna.

Pouze v případě, že by knihovna chtěla za vystoupení vybírat vstupné, musí si sjednat licenci na toto čtení přímo s autorem nebo agenturou DILIA.

## RECEPTY PRO PŘEDVÁDĚNÍ KNIŽEK

### S PŘEDŠKOLÁKY

- Při hraní scének z knihy využijeme kostýmů, rekvizit a zejména pokrývek hlavy, které však mohou být jen náznakové. Je dobré mít například hůl, ale úplně stejně poslouží jakýkoli klacek či tyčka, pokud se společně domluvíme, že je to hůl.
- Počítejme s tím, že děti nebaví být publikem, a mějme nachystáno dostatečné množství kratších scének, aby se děti vystřídalily.
- Zařazujme situace, ve kterých mohou hrát všichni a zhostit se rolí zvířat, mlýnů, stromů, stavení apod.
- Neustále odkazujeme ke knize, vraťme se k příběhu, ale nebojme se herně rozvést naznačený moment. Jestliže Zašupšák schovává v příběhu rodině věci, jistě by se něco takového mohlo odehrát i teď u nás.



## RECEPTY PRO VELKÉ ROLE MLADŠÍCH ŠKOLÁKŮ

© Inscenujme živé obrazy podle ilustrací, komiksů i textů. Nezapomeňme je dokumentovat, tedy fotit.

© Zařazujeme scénické čtení dialogů – z knihy, papíru nebo prezentace promítnuté na plátno. Skvěle k tomu účelu poslouží komiksy.

© K rekvizitám přidejme masky, které účastníkům umožní zhostit se role v rámci workshopu lépe.

© Nebojme se dát čas na přípravu scének, ale zapojujeme po týmech všechny účastníky. Mějme připravené i nenáročné role.

© Ptejme se, co bude dál, a nechme účastníky dohrávat či rozehrávat text, se kterým jsme je seznámili.

## RECEPTY PRO ZDRÁHAVÉ HERCE Z DRUHÉHO STUPNĚ

● Uberme na kostýmech a rekvizitách, přidejme na práci s hlasem, artikulací, výrazem a gestem.

● Vybíráme vhodné knižní tituly, které budou účastníky workshopů motivovat k zapojení do dramatických situací.

● Metody dramatické výchovy můžeme použít i pro knihy populárně naučné, třeba rozehrávat historické situace a oživit slavné postavy z minulosti. Ztvárnění takových postav může být kombinováno s hádáním, o kterou osobu se jedná.

● Motivujeme žáky, aby vydrželi sledovat a naslouchat tomu, co si předvádějící připravili. Nezapomeňme scénky z knih dokumentovat, nejen fotit, ale i natáčet.



Táborští středoškolští studenti hrají dětem divadlo podle knížek, zde komiks Čtyřlístek

● Propojujeme ve čtenářských lekcích starší žáky se začínajícími čtenáři. Seznámení s textem, nacvičení scénky z knihy je pro obě strany zábavnější a oboustranně prospěšné.

## RECEPTY PRO PRKENNÉ STŘEDOŠKOLÁKY

○ Nespoléhejme na jevištní pohyb, více využijeme dramatických možností hlasu a výrazu.

○ Vybíráme knižní tituly, které podnítky účastníky k polemikám. Nebojme se jednu situaci inscenovat vícekrát s různým vyzněním. Povídejme si o motivaci postav, jejich charakterech, formativním vlivu situace i žánru.

○ Po inscenovaných etudách se vracíme k textu, reagujeme na něj, porovnáujeme se s ním a jeho vyzněním.

○ I studenti divadelní zkušeností nepoznamenaní jsou schopni velkých výkonů, pokud mají knihu pomoci dramaturgii představit malým dětem. Zapojme je do všech fází přípravy včetně výběru textu, rozdělení rolí, výroby kulís, kostýmů či rekvizit, organizace práce apod.

Dramatická výchova je mezi učiteli velmi oblíbená jako metoda, jak netradičně a zážitkově zprostředkovat učivo. Pro knihovnické workshopy je však přímo ideální. Ze setkání fanoušků sci-fi a fantasy, tedy conů, vím, že dramaturgii je účinná i pro prezentaci knižních titulů pro dospělé. Jen je třeba navodit atmosféru dostatečné důvěry. Pokud se to povede, jsou účastníci ochotni se navzájem i postříkat kečupem, aby pro ostatní sehráli dostatečně přesvědčivou krvavou scénku.

**KLÁRA SMOLÍKOVÁ**

[klara.smolikova@tiscali.cz](mailto:klara.smolikova@tiscali.cz)



## Digitalizace ve Studijní a vědecké knihovně Plzeňského kraje

Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje zpřístupňuje svým uživatelům rozsáhlý fond knih, časopisů, novin a dalších druhů dokumentů o více než 1 900 000 knihovních jednotkách. Značná část fondu byla vydána v 19. století a v 1. polovině 20. století. Tyto dokumenty, tištěné na dřevitém papíru, jsou ohrožené chemickým procesem (tzv. kyselou hydrolyzou), při kterém nekvalitní papír podléhá samovolnému rozpadu, stránky žloutnou, křehnou a drolí se – postupem času je listování v takto postižených svazcích obtížné, prakticky nemožné. Svazky také trpí častým čtenářským užíváním, převozy z depozitářů do studoven, absencemi výpůjčkami.

Jedinou možností, jak takto ohrožené dokumenty dochovat pro příští generace, je jejich obsah – nejlépe v totožné grafické podobě – přenést z jednoho média na jiné, vhodnější pro uživatele a zároveň stabilnější pro dlouhodobé uchování. V případě novin a časopisů 19. a 20. století hovoříme o **záchranném reformátování** – jedná se o trvalou náhradu tištěného originálu, jehož cílem je dochování původních dokumentů, jelikož kyselý dřevitý papír v horizontu 80 až 100 let již pravděpodobně nebude existovat.

Noviny vznikaly jako předmět krátkodobé spotřeby, který byl po přečtení často určen k likvidaci. Vydavatelé ani tiskaři nepočítali se stovkami a možná tisíci čtenářů v daleké budoucnosti. Existovala dokonce období, v nichž se na regionální dokumenty pohlíželo spíše jako na knihovnické dokumenty druhé kategorie. V některých případech jsou ale vzácnější než některé

staré tisky, protože se nedochovaly v úplnosti – nebo dokonce zmizely z knihoven. Přitom na rozdíl od velkých deníků, kde jsou obvykle nejvýznamnější zprávy doplnitelné z dalšího zdroje, regionální informace z jiného tisku téměř nedohledáme. Pro lokální čtenáře však mají nepostradatelnou cenu.

### Z historie digitalizace v SVK PK

V roce 1997 byl v České republice zahájen národní program ochranného mikrofilmování a digitálního zpřístupňování dokumentů ohrožených degradací kyselého papíru *Kramerius*, pojmenovaný na počest našeho prvního českého novináře Václava Matěje Kramera. V roce 2000 byl *Kramerius* zařazen jako podprogram do národního programu *Veřejné informační služby knihoven* (VISK), s označením VISK 7. Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje, která si uvědomovala velké ohrožení významné části svého regionálního fondu, již v posledním čtvrtletí roku 1997 zprovoznila pracoviště mikrofilmování v rámci tohoto celonárodního programu. Pracoviště bylo postupně vybaveno kamerou Dokumator, vyvolávacím automatem, prohlížečkou mikrofilmů s kopírovacím zařízením a čtecím přístrojem na mikrofilmy. O rok

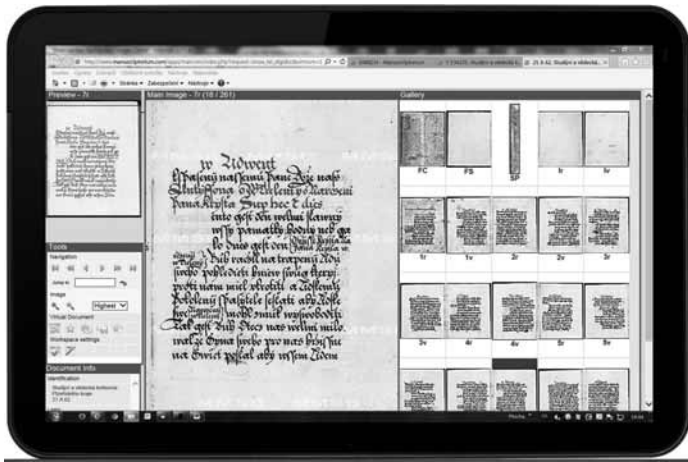
Táborští středoškolští studenti hrají dětem divadlo podle knížek, zde *Rychlé šipy*



Foto archiv autorky



*Pravda*. Plzeň: Krajský výbor Komunistické strany Československa, 4. 1. 1957. ISSN 1803-1633.



Český jednohlasý ročník [rukopis]. Čechy: 16. století. 126 l.

později byl do fondu zpětně získán zvětšující přístroj CANON NP 980 na pořizování papírových kopií z mikrofilmů a na závěr roku 2001 zakoupen nový vyvolávací automat.

Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje převedla na šedobílé mikrofilmové médium přednostně několik významných rukopisů, starých tisků a nejvyužívanější a nejohroženější tituly regionálních novin vydávaných v Plzni: *Český den(n)ík* (1912–1944), *Český lev* (1870–1872), *Nová doba* (1898–1945), *Plzeňské listy* (1875–1911), *Plzeňské noviny* (1864 až 1870, 1872–1876), *Plzeňský obzor* (1892 až 1911), *Posel ode Mže* (1848–1849), *Satan* (1892–1896), *Zábavná příloha Plzeňských listů* (1892–1895) a *Žumbera* (1892–1895). Mikrofilmy byly vyrobeny ve všech třech generacích, tj. archivní negativ, inverzní negativ a uživatelský pozitiv, který sloužil ke zpřístupnění na čtečkách mikrofilmů ve studovných knihovny.

Nové digitální technologie přinesly po roce 2000 do knihoven jistý komfort v rychlosti zpřístupnění dat v síti a zejména v pořízení uživatelských papírových kopií z digitálních faksimilií. Program VISK 7 se transformoval do nové podoby, poslední generace mikrofilmu – tzv. uživatelský pozitiv, byla vyměněna za digitální kopii a pro dlouhodobou ochranu dokumentu sloužil archivní negativ, uložený v klimatizovaném depozitáři. Od roku 2013 je možné v tomto programu digitalizovat výhradně v souladu se standardy Národní digitální knihovny, které již nepočítají s mikrofilmem jako médiem

zajišťujícím trvalé uchování dat. Digitalizaci mikrofilmů *Český lev*, *Plzeňské noviny*, *Posel ode Mže*, *Satan* a *Žumbera* o celkovém počtu 5886 stran zajistila Národní knihovna České republiky na vlastní náklady, digitální data poskytla Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje a tituly jsou pro všechny zájemce přístupné v digitální knihovně Kramerius Národní knihovny, některé z nich i volně bez omezení daných autorským zákonem. V rámci VISK 7 do konce roku 2013 digitalizovala plzeňská knihovna prostřednictvím externích dodavatelů všechny zbývající mikrofilmy periodik. Přímá digitalizace z tištěného originálu hybridní kamerou, hrazená z finančního mechanismu EHP/Norské fondy, proběhla v roce 2009 u titulů nejdůležitějších pro studium regionální historie 2. poloviny 20. století: *Pravda* (1945–1989), *Nová Pravda* (1990–1991) a *Deník Nová Pravda* (1991–1992). Výstupem tohoto projektu byly nejen digitální obrazové soubory v počtu 106 211 stran novin formátů do A2 podle tehdejších platných standardů digitalizace, ale také první generace mikrofilmů, jejichž kotoučky jsou nyní uloženy v klimatizovaných depozitářích Národní knihovny České republiky. O čtyři roky později byla hybridní kamera použita také v případě titulu *Západočeský motorista* (1932–1938).

Pro uživatele knihovny byl před sedmi lety zpřístupněn v síti knihovny prezentační Systém Kramerius verze 3, který aktuálně poskytuje data k 343 895 stranám šesti regionálních periodik, u nichž autorský zákon neumožňuje

volně zpřístupnění na internetu. Knihovna v letošním roce zprovozní pro veřejnost Kramerius 5 – jak s digitálními objekty v nových formátech (podle Národní digitální knihovny) o celkových 22 769 stranách ze tří regionálních periodik, tak i s konvertovaným obsahem z nižší verze prezentačního softwaru.

Knihovna se také v průběhu let zapojila do programu VISK 6 *Memoriae Mundi Series Bohemica*, který je určen pro digitální zpřístupnění a ochranu rukopisů a vzácných tisků dochovaných na území České republiky. Digitalizované faksimile tří rukopisů z 15. a 16. století *Český jednohlasý ročník*, *Nový zákon Inářský* a *Sermones de tempore et de sanctis* jsou volně přístupné pro širokou veřejnost v digitální knihovně Manuscriptorium provozované AiP Beroun.

## Současnost

Od března 2011 řeší zřizovatel knihovny, Plzeňský kraj, velký projekt ICT služby technologického centra Plzeňského kraje – části I., III., IV. a V. Výzvy č. 08 na *Rozvoj služeb eGovernmentu v krajích* v rámci Integrovaného operačního programu (IOP). Projekt registrační číslo CZ.1.06/2.1.00/08.07231 sestává ze čtyř částí, z nichž jedna se týká digitalizace a ukládání dat. V průběhu přípravy projektu bylo v rámci studie proveditelnosti rozhodnuto, že Plzeňský kraj nebude z tohoto projektu bu-

dovat krajskou digitalizační jednotku (linku), ale umožní Studijní a vědecké knihovně Plzeňského kraje reformátovat nejohroženější tituly regionálních periodik dodavatelskou službou. Bylo výtýpováno celkem 35 titulů převážně z 1. poloviny 20. století formátů A3 a A2, které byly v polovině roku 2013 v rámci zakázky Hybridní snímkování dokumentů převedeny firmou Microna na 167 kotoučků archivních mikrofilmů a digitální faksimile. Během přípravy k reformátování se na doplnění chybějících čísel podílela jak Národní knihovna České republiky třinácti svazky čtyř titulů, tak i Archiv města Plzně čtyřmi svazky tří titulů. Všem titulům byly ještě před reformátováním přiděleny povinné identifikátory ISSN a ČČNB a nahlášeny do Registru digitalizace. Zhruba 159 000 stran ve formátu TIFF v 400 DPI nyní čeká v navazující zakázce na následnou úpravu a výrobu komplexních digitálních objektů podle platných standardů Národní digitální knihovny. Jelikož se jedná o noviny velkých rozměrů, je v této aktuálně řešené zakázce požadováno zpracování jednotlivých čísel až na úroveň článku (ANL+), které výrazně zvýší uživatelský komfort badatelů. Vyroběné mikrofilmy budou také, až to kapacita Národní knihovny České republiky umožní, uskladněny v jejich depozitářích a tak bude zajištěna dlouhodobá ochrana těchto reformátovaných titulů.

Text a foto **PAVLÍNA DOLEŽALOVÁ**  
 #dolezal@svkpl.cz

JAK NA TO

MILAN VILÍMEK JIHLAVSKÝ #eknihy.ebook@gmail.com

## E-knihy prakticky

### Rozdíly mezi tištěnou knihou a e-knihou 2

**V tomto dílu seriálu o e-knihách se budeme věnovat méně viditelným rozdílům mezi tištěnými knihami a e-knihami, přičemž tedy přeskočíme ty, které jsou zřejmě okamžitě (papír vs. monitor). Některé z popisovaných vlastností vycházejí lépe pro tištěné publikace a v některých je lepší e-kniha.**

Když převádíme knihu do elektronické podoby, nelze převést všechno stoprocentně. Uvědomme si, že design e-knihy má svoje specifika. Text

a obrázky se převedou přesně, ale sazba se musí přizpůsobit technologii e-knih. Pojem *stránka*, tak jak ho známe z knih, v e-knize vlastně neexistuje.

tuje. E-knihu totiž můžeme číst na zařízeních, která se od sebe velmi liší.

## Na čem se čtou e-knihy

Nejkomfortnější četba je na čtečkách s elektronickým inkoustem. Jsou velmi lehké, mají výborný kontrast, díky kterému lze číst i na prudkém slunci, a mají velkou výdrž baterie (typicky jeden měsíc). U nás jsou nejnámější čtečky Kindle.

Čtečky jsou postupně nahrazovány tablety, protože ty jsou sice o trochu dražší, ale umí mnohem víc věcí. Nemají sice tak dobrý kontrast, na slunci se jejich obrazovka leskne a baterie vydrží asi jeden den, ale ostatní výhody jsou tak velké, že uživatelé dali přednost jim. Číst lze i na chytrých telefonech. Poptávka si vynutila displeje se stále větší obrazovkou a některé telefony již vypadají jako malé tablety.

Samozřejmě lze číst i v počítači a notebooku. Můžeme si načíst obsah na nějaké internetové adrese (např. [play.google.com/books](http://play.google.com/books)) nebo si nainstalovat do prohlížeče rozšíření (pro prohlížeč Chrome např. *Google play books*). Tyto dvě možnosti jsou si velmi podobné, ale nejsou stejné. Existují také programy, které si nainstalujeme do počítače (např. *BlueFire Reader*).

V budoucnu určitě vzniknou další zařízení, na kterých bude také možné e-knihy číst. Kandidáty jsou televize, brýle (např. *Google Glass*), wearables (např. chytré hodinky) apod. Všechna zařízení, která jsem vyjmenoval výše, budu dále označovat jako „čtečka“.

## Jak vypadá „stránka“

Čtečky mají různě velké obrazovky a navíc si můžeme přizpůsobovat velikost písma a řádkování. Proto nelze určit, kde stránka končí, a nelze tedy vytvářet poznámky pod čarou jako v tištěné knize. To se obchází tak, že se poznámky soustředí na konci kapitoly.

V e-knihách proto také neexistuje záhlaví a zápatí. Záhlaví se používá hlavně v odborné literatuře pro název kapitoly nebo pro jiné údaje, například hesla ve slovnících. Zápatí se využívá standardně pro číslování stránek. Některé čtečky však toto zobrazují, ale podle vlastních pravidel, která nemůžete ovlivnit. Při převodu knih tedy musíme odstranit formulace typu „pokračování na straně 123“. Text se musí přeformulovat a lze

ho vylepšit tím, že uděláme aktivní odkaz, na který se čtenář přesune po kliknutí.

## Práce s barvou

Při tvorbě tištěné knihy se nakladatel rozhoduje, zda bude kniha černobílá nebo barevná, případně jen dvoubarevná. Barevný tisk totiž zdraží knihu o 50 až 100 %. Někdy to řeší kompromisem a udělá barevnou přílohu na konci knihy. Proto se také v mnoha knihách převádí barevné obrázky na černobílé, což výslednému vjemu velmi ublíží.

Tyto úvahy u e-knihy odpadají, protože barevná je stejně nákladná jako černobílá. Čtečky, které zobrazují pouze černobíle, si obrázek samy převedou. Doporučuji tedy vždy vytvářet e-knihy barevné, ale s mírou, protože méně je někdy více. Pokud se jedná o beletrii typu *Babička* od Boženy Němcové, je dobré sázet text černobíle, a barevně pouze obrázky, případně logo nakladatele, je-li barevné.

## Práce s mezerou

Dobrý typograf se nepozná ani tak podle práce s textem, jako podle práce s mezerou. Mám na mysli dva typy mezer: odstavcová zářezka, tj. mezera na začátku odstavce, a odstavcová mezera, tj. mezera před nebo za odstavcem.

Častou chybou je vytvořit odstavcovou zářezku vložením 3–5 mezer na začátek odstavce. Jestliže je text zarovnaný do bloku, jsou na každém řádku jinak široké mezery, a proto je i odstavcová zářezka u každého odstavce jiná.

Další chybou je, že se místo odstavcové mezery vloží prázdný řádek. Má to dvě nevýhody. Nemůžeme jemně ovládat velikost mezery za odstavcem, protože jsme omezeni jen na násobky velikosti řádku. A za druhé, když někdy při posunu textu vyjde prázdný řádek na začátek stránky, nastane v sazbě nepříjemné odskočení.

Oba problémy se řeší tak, že velikost odstavcové zářezky a mezery definujeme ve stylu odstavce jako jeho vlastnost. Odstavcová zářezka je pak u všech odstavců se stejným stylem stejná a jestliže odstavcová mezera vyjde na konec stránky, tak se na začátku další stránky neuplatní. Text, který obsahuje velkoryse řešené mezery, vypadá vzdušně a velmi elegantně. Také je dobré začínat nové kapitoly a někdy i významnější podkapitoly na nové stránce.

Toto je opět aspekt, který řeší nakladatel, aby optimalizoval počet stran. Čím více bude potíštěných stran, tím bude kniha dražší. Protože se kniha tiskne v arších, je ještě nutné, aby byl počet stran dělitelný 16 nebo alespoň osmi. To někdy vede k násilnému stlačování textu nebo zase k roztahování a přidávání zbytečných mezer.

Zvýšení počtu stran e-knihu nijak neprodrazí, a proto na ně nemusíme brát ohled. Můžeme sázet bez kompromisů. Například v kuchařce pak každý recept začíná přehledně na nové stránce, což v tištěných kuchařkách vždy neplatí. Přesunutí textu na začátek nové stránky lze v e-knize docílit více způsoby, ale nejjistější je rozdělit text a vytvořit jakoby novou kapitolu. Je to jakási pseudokapitola, která nesouvisí s logickým členěním textu do kapitol.

## Obrázky

Obrázky jsou slabinou, ale i silnou stránkou e-knih. Výhodou je, že mohou být vždy barevné a jejich počet nemusíme omezovat kvůli ekonomické stránce věci. Velkou nevýhodou je, že výsledná velikost obrázku je omezena velikostí čtečky. V tištěných knihách se používá u obrazových publikací záměrně velký formát, aby s větší velikostí vynikla krása obrázků. Ve čtečce sice můžeme obrázek zvětšit, ale abychom si ho prohlédli celý, musíme na displeji rolovat do stran a nahoru a dolů.

Z technologických důvodů nedoporučuji nechat obrázky obtékat textem, i když to samozřejmě lze udělat. V praxi se však bez toho lze obejít, protože místa máme dost a text může pokračovat za obrázkem a ne vedle něj. V tištěných knihách se někdy obtékání obrázků používá pouze pro ušetření místa a sazba proto vypadá namačkaně.

S počtem obrázků roste také velikost e-knihy, což zpomaluje čtení a zatěžuje přenosové linky. V této oblasti ale nastává permanentně plynulé zlepšení, takže tato nevýhoda postupně zaniká.



E-knihy v knihovnách



Na Facebooku vznikla nová veřejná skupina věnovaná e-knihám v knihovnách. Naleznete v ní tipy na výpůjčky e-knížek v knihovnách a na volně dostupné (Open Access) e-kničky, dále zajímavé tipy na propagaci e-knih a související informace a odkazy. Přidat se můžete na <https://www.facebook.com/>, po vyhledání skupiny s názvem **E-knihy v knihovnách**.

## Obsah

Obsahy jsou v e-knize v podstatě dva. Jeden slouží jako navigace pro pohyb v textu a čtečky pro něj mají i zvláštní volbu v menu. Zobrazuje se vedle textu a může se i skrýt. Tento obsah nemůžeme formátovat, protože každá čtečka si ho zobrazuje různě. Máme-li obsah zvýrazněn barevně nebo jinak, ztratí se to.

Proto se vytváří ještě jeden obsah, který je součástí textu a můžeme ho umístit na začátek nebo na konec, jak máme ve zvyku. Lze také použít vlastní zvýrazňování.

## Rejstřík

S rejstříkem se vypořádáme snadno – zkratka jej vypustíme. Rejstřík se v knihách dělá kvůli rychlému vyhledávání vybraných pojmů. Protože v e-knihách můžeme vyhledávat jakékoliv slovo, je rejstřík zbytečný.

## Výhody a nevýhody e-knih:

— Největší výhodou je možnost vytvářet hypertextové odkazy v rámci e-knihy nebo směřující kamkoliv na internet. V druhém případě by však čtenář měl mít datové připojení.

— V e-knihách je velmi snadná tvorba oprav a drobných překlepů. Jednoduše to opravíme a distribuujeme novou verzi. Do papírových knih se kdysi vkládal papírek zvaný *errata*, na kterém byl seznam oprav, na něž se přišlo při výrobě.

— Největším nešvarem e-knih je špatná, resp. různá podpora definice standardu EPUB, a proto může e-kniha v různých čtečkách vypadat trochu odlišně.

— Čtečky zatím neumí dělit slova v českých e-knihách, a proto sazba do bloku produkuje velké mezery mezi slovy. Některé však již umí korektně dělit angličtinu a doufejme, že se brzo dočkáme i češtiny.

Závěr tedy zní, že e-knihy vypadají někdy lépe a někdy hůře než tištěné knihy.



# Knihovny v éře internetu

Vstoupíme-li do velkého sálu staré knihovny, „stojíme před tichými svazky, v nichž je zachycen a uložen vývoj vzdělanosti lidského ducha, lidské snahy po pravdě, kráse a dobru.“<sup>1</sup> Předcházejícím generacím se plody tohoto vývoje staly běžně dostupnými díky rozšíření knižtisku a proměně povahy knih v nástroj praktického poznání či zábavy.<sup>2</sup> Zlevňování knih umožnilo vznik šlechtických knihoven, významného statutárního symbolu, jež se staly vzorem napodobovaným v měšťanském, resp. buržoazním prostředí, až posléze pronikly do běžných domácností. V současných bytech se však s knihovnami již nepočítá. Jejich obyvatelé přestávají být čtenáři knih a mnohdy nejsou čtenáři již vůbec – jsou diváky a posluchači, komunikují prostřednictvím mobilů a na sociálních sítích; užitečné či zajímavé informace vyhledávají na internetu. Jde o změny s dalekosáhlými dopady, které se jako hrozby, rizika i příležitosti dotýkají rovněž knihoven jako institucí.

Mizení knihoven ze soukromých bytů je symptomem generační výměny: po generaci, jež čerpala poznatky z tištěných médií, především z knih, přichází „generace Z“, internetová generace, o níž se v jednom vtipu říká, že její první dětské slovo již není *máma*, ale *tablet*. Podle společnosti Common Sense Media v roce 2013 v USA používalo chytrý telefon 38 procent dětí mladších dvou let a s tabletem si hrálo 40 procent těchto dětí, což mimochodem představuje nárůst o 22 procent během pouhých dvou let.<sup>3</sup> Dostupnost tabletu pro děti v tomto věku ovšem není cestou k vědomému ovládnutí atraktivního zdroje poznání, naopak: chtivě, leč nezralé dítě je ovládnuto tabletem; přístroj je zajímavá víc než informace, které přináší. V pozdějším věku pak četba z monitoru vede k zapamatování jen dvou třetin informací, takže silně pokulhává za četbou z tištěných knih, zvláště kombinovanou s kompilací. Elektronická média tedy nemohou být plnohodnotnou náhradou tištěných knih.

**V získávání dětí předškolního věku jako potenciálních čtenářů je proto třeba vidět**

**počátek společenského poslání veřejných knihoven.**

## Internetová generace a funkční ngramotnost

Opakovaný průzkum u žáků a středoškolských studentů v USA odhalil, že paralelním poslechem iPodu, sledováním televize a hraním her „zkonzumují“ mediální obsah o délce v průměru téměř 11 hodin denně a aktivitám na sociálních sítích věnují dalších více než 53 hodin týdně. Z těch, kteří denně „zkonzumovali“ více než 16 hodin mediálního obsahu, měla téměř polovina nejhorší studijní výsledky. Připoutanost k sociálním sítím nejenže ničí mezilidské vztahy, ale zároveň odbourává inteligenci a paměť. Je doloženo, že Facebook, mobil a SMS jako prostředky jednodimenzionální komunikace, navíc komunikace zcela povrchní – neřeší problémy, doslova brání ve vývoji mozku a mohou i ničit jeho potenciální schopnosti.<sup>4</sup> Rizikem se navíc stává psychická závislost na internetu (na určitých on-line aplikacích – hrách,

chatování a pornografií), postihující nebo ohrožující přibližně sedm procent české populace; u mládeže ve věku 12 až 15 let je to až 23 procent.<sup>5</sup>

Účast na sociálních sítích vede jedince k virtuálnímu projektování sama sebe, a to v tolika virtualitách, kolik profilů a účtů využívá, oslabuje jeho vnímání reálného světa ve prospěch pozornosti věnované virtuálním světům, jež se mu podbízejí svou atraktivností, až nakonec ovládnou jeho myšlení v režii profesionálů, kteří je řídí.<sup>6</sup> Pro uživatele sociálních sítí je přitom typické začlenění do virtuální skupiny lidí se stejnými názory, opakované utvrzování se ve „správném názoru“ a ignorování odlišných názorů; již samo používání internetových vyhledávačů znamená, že se člověk dozvídá jen to, co předem chce vědět, takže jeho duševní obzor zakrňuje. Množství neověřených a nehodnotných zpráv jej zahlcuje do té míry, že rezignuje na vzdělání, neboť žije v domněně, že neustále něco čte, přičemž však hloupne.<sup>7</sup>

Z českých studentů devátých tříd a prvních ročníků gymnázií přijímá denně nebo téměř denně zprávy z internetu 25 procent, zatímco z televize a rádia jen 15 procent a četbou z novin a časopisů pouhých pět procent.<sup>8</sup>

Podle statistik The Nielsen Company se doba strávená jednou osobou za den na sociálních sítích během tří let zhruba ztrojnásobuje; v Německu se počet osob připojených k sociálním sítím prostřednictvím mobilu meziročně zvyšuje o 27 procent. Celosvětově mají k internetu přístup již téměř tři miliardy lidí z celkem sedmi miliard. V České republice se k internetu připojí měsíčně 6,5 milionu lidí, na Facebooku jsou téměř čtyři miliony lidí, na Twitteru na čtvrt milionu.<sup>9</sup>

**Aktivní nabídka smysluplných a atraktivních čtenářských a dalších souvisejících kulturních aktivit školní mládeže a studentům se v této realitě jeví jako nutné pokračování poslání knihoven.**

## Úpadek vzdělanosti

Američtí středoškolské pedagogové konstatují, že jejich studenti jsou dobře vybaveni pro fungování ve virtuálním světě – jsou schopni rychle zvládat několik činností najednou, zpracovávat vizuální informace a bleskově reagovat, avšak jsou mizerně vybaveni pro uplatnění v reálném světě – nedovedou se soustředit a mají problémy s chápáním obsáhlejších textů. Obtíže při zvládnutí čtení a psaní a neschopnost porozumět složitějším textům jsou definovány jako funkční ngramotnost.

Čeští žáci osmých tříd a víceletých gymnázií jsou podle mezinárodního testování počítačové a informační gramotnosti ICILS na prvním místě mezi studenty 19 zemí (před Kanadany a Australany).<sup>10</sup> Avšak neumí v mateřštině psát ani myslet. Protože nečtou, nemají rozvinuté kritické a logické myšlení, nezvládají analýzu informací, mají omezenou slovní zásobu<sup>11</sup>, neumí se vyjadřovat, používají nesmyslné výrazy a potíže jim dělá dokonce i sdělování vlastních osobních pocitů. Jelikož jim chybí zkušenost se souvislým vyjadřováním myšlenek, nedokážou ani napsat smysluplný text. Tyto problémy narůstají: zatímco před dvaceti lety se týkaly 30 % středoškoláků, nyní je má až 70 %.<sup>12</sup>

Výsledky sčítání lidu z roku 2011 v porovnání se stejným průzkumem o deset let starším ukazují, že u nás na padesátiprocentní přírůstek vysokoškoláků připadá zvýšení počtu funkčně ngramotných téměř o pětadvacet

1 HORÁK, František. *Česká kniha v minulosti a její výzdoba*. Praha: Práce, 1948, s. 7.  
 2 První tištěnou knihou na našem území byla zábavná kniha – *Kronika trojanská*, historický rytířský román ve středověkém zpracování, vytištěný kolem roku 1468. Blíže viz: HORÁK, František. *Pět století českého knižtisku*. Praha: Odeon, 1968, s. 8.  
 3 ŠPAČEK, Jiří. E-kolonizace lidstva: Současný člověk prohrává souboj o ten druh pozornosti, která mu umožňuje zaujímat autentický vztah ke světu. *Lidové noviny: Orientace*. 2013, **26**(279): 21–22. ISSN 0862-5921.  
 4 ŘÍHOVÁ, Barbora. Z monitoru se děti moc nenaučí: Rozhovor s neurologem Martinem J. Stránským. *Lidové noviny: Akademie*. 2014, **27**(65): 16. ISSN 0862-5921.

5 Podrobnosti viz např. *Klinika adiktologie 1. LF UK a VFN v Praze: http://poradna.adiktologie.cz/article/zavislost-na-internetu/*.  
 6 ŠPAČEK, Jiří: cit. článek  
 7 Podle klinického psychologa Jeronýma Klimeše. In: SODOMKOVÁ, Magdalena. *Informační detox. Lidové noviny: Pátek*. 2014, **27**(39): 15–19. ISSN 0862-5921.  
 8 Studie FSV Masarykovy univerzity z roku 2014. In: RYCHLÍK, Martin. *Studenti nedůvěřují vládě ani politice. Lidové noviny*. 2015, **28**(17): 3. ISSN 0862-5921.  
 9 Tamtéž.  
 10 ČTK. Čeští žáci umějí s počítači nejlépe. *Lidové noviny*. 2014, **27**(275): 15. ISSN 0862-5921.  
 11 Například neznají na 250 slov, jež patří do těsné blízkosti centra české slovní zásoby a běžně se vyskytují v krásné literatuře. Podle výzkumu, publikovaného v časopise *Český jazyk a literatura*, jde o slova jako horlivý, ledabylý, ostýchavý, pověra, rmoutit se, strádat, úskalí, vesměs, zášť ad. CIHELKOVÁ, Barbora. České děti nerozumí češtině. *Lidové noviny*. 2015, **28**(14): 14. ISSN 0862-5921.  
 12 KABÁTOVÁ, Michaela. Většina studentů nezvládá mateřštinu. *Lidové noviny*. 2014, **27**(20): 2. ISSN 0862-5921.



procent (nejlepší situace je v Praze, nejhorší v Karlovarském kraji).<sup>13</sup>

Chybou středního školství je podceňování kognitivních vědomostí a s nimi souvisejícího hledání pravdy a místo toho kladení přehnaného důrazu na prezentační a komunikační dovednosti a na asertivitu, opírající se o skupinový názor, jenž bývá nekriticky hypertrofován aktivitami na sociálních sítích a nemusí mít s pravdou nic společného.

Rovněž kvalita vysokoškolského vzdělání upadá. V evropské tradici toto vzdělání poskytovaly samosprávné a duchovně autonomní univerzity, obsahující veškeré vědy a spojující svobodu bádání a svobodu učení v zájmu duchovního a mravního vzdělávání národa. Univerzity, zaměřené na přípravu elity, samy rozhodovaly o kánonech profesionální dovednosti a způsobilosti.

Současná realita univerzit je zcela jiná: požaduje se od nich, aby pěstovaly kompetence a nikoli ideály. Předávání vědění již nemá sloužit k formování elity schopné vést národ, nýbrž má zajišťovat absolventy připravené plnit svoji roli v těch pragmatických pozicích, které určuje příslušná profese. Souvisí to jednak s nynější převahou praktického rozumu nad teoretickým vědění a také s významem vědění pro nezávislost myšlení. Vědění existuje tam, kde je možné něco vysvětlit nebo pochopit, vztahuje se k poznání a jeho základním předpokladem je hledání pravdy; vědění tedy znamená umět zodpovědět otázku, co existuje a proč to existuje. Proto má řada politiků a reformátorů odpor ke vzdělání neúčelovému, souvislému, obsahově ukotvenému v kulturních tradicích, které lidi formuje a vede k nezávislosti na diktátu doby a módních vlnách. Vzdělání lidí mají totiž daleko k bezproblémově fungujícím, flexibilním, mobilním a týmově svázaným klonům, jaké by mnozí rádi viděli jako výsledné produkty vzdělávacího procesu.<sup>14</sup>

Univerzity tak přestávají být centry vzdělanosti národa a místy svobodných diskusí o otázkách, jež se týkají všech, a degradují na vykonavatele

konkrétních společenských objednávek. Navíc, dnes se hodnota vzdělání nabývaného studiem ztrácí rychleji, než je studium dokončeno; vzdělání nezaručuje celoživotní kariéru a z univerzit i ostatních vysokých škol se stávají dočasná útočiště mládeže před strukturální nezaměstnaností. Tlak na zvyšování počtu studentů a snižování příspěvků ze státního rozpočtu na jednoho studenta vedou k úpadku kvality vzdělání.

Důsledky výlučně praktické orientace vysokoškolského studia byly doloženy již před časem, například analýzou charakterové struktury obchodních vedoucích, manažerů a inženýrů z nejlépe fungujících amerických koncernů, z níž vyplynulo, že touhu poznávat, zájem o vědu a oduševnělost nejvíce žádají z dotázaných; naproti tomu pro 58 procent z nich byla práce jediným stimulem zájmu, nicméně bez dlouhého trvání; 22 procent těchto lidí bylo koncentrováno a pociťovalo hrdost na svou práci, avšak nezajímalo se o podstatu věci; pro 18 procent práce představovala pouze nástroj zaručující existenční jistotu, příjem.<sup>15</sup>

Šetření OECD PIAAC, jež se provádí u dospělé populace ve věku 16 až 65 let, ukázalo, že v České republice (od uskutečnění předešlého šetření před čtrnácti lety) u sledovaného vzorku sice došlo k trojnásobnému zvýšení počtu vysokoškoláků (momentálně již máme údajně největší podíl středoškoláků a vysokoškoláků v populaci ze všech zemí Evropské unie!) a délka vzdělávání se prodloužila o tři roky, avšak úroveň gramotnosti, tj. schopností a kompetencí podložených vědomostmi, poklesla o 13 bodů. Celkově jsme se sice umístili slabě nad průměrem, lidé ve věku 35 až 50 let u nás však dosahují podprůměrných výsledků, což se přičítá na vrub chaotickému vývoji školství po roce 1989 a promarnění schopností žen pečujících o děti. (Ve většině zúčastněných zemí dopadli nejlépe lidé ve věku 25 až 34 let, nejhorší byli 55 až 65letí. Celkově nejlepších výsledků dosáhli Finové, Nizozemci, Norové a Švédové.)<sup>16</sup>

Společným základem uvedených problémů je zdegenerovaný vztah společnosti k vědění, myl-

ná víra, že informační databáze mohou nahradit myšlení, že důležitější než vědění je manipulační dovednost v přístupu k informacím a že všudypřítomnost databází demokratizuje vědění. Nepochopení, že vědění je více než informace, že na rozdíl od informace není jednoznačně účelově orientováno, že vzniká pouze v hlavách lidí vlastní logikou, nezávisle na technologiích a vnějších kritériích, že jeho vznik je časově náročným procesem, vyžadujícím vůli, soustředění, paměť a složitě ověřování, a že jeho efekt se nedostavuje vzápětí.

**Je žádoucí posilovat roli knihoven jako partnerských institucí podporujících vědění, nikoli vystupujících pouze v roli zprostředkovatelů informací.**

## Dominance zábavy a deficit kulturnosti

Probíhá komunikační revoluce, charakterizovaná posedlostí informacemi a (sebe)vyjádřením. Během jediného roku lidé vytvoří nebo zkopírují třímilionkrát více informací, než kolik je obsaženo ve všech knihách, které byly napsány; největší kvantum dat vytvářejí fotografie a videa, jež ovšem nejsou nositeli myšlenek, ale pouhými záznamy událostí bez skutečného významu. Platí, že čím více se lidé vyjadřují, tím méně toho mají co říci. Vyjadřování čehokoli, komunikace jako činnost, má přednost před povahou sdělení; obsah je lhotejný, smysl je hravě pohlcován, komunikace je bez účelu i bez publika, jejím hlavním příjemcem je sám mluvčí.<sup>17</sup> To však má nesmírný vliv na to, jaké myšlenky budeme prostřednictvím komunikace

schopni vyjádřit. Myšlenky, které vyhovují způsobům vyjadřování, se pak nevyhnutelně stávají významnou součástí naší kultury.<sup>18</sup>

Hodnota veřejné komunikace klesá rovněž vlivem reklamy. Reklama, jež je nyní nejrozsáhlejší formou veřejné komunikace, vyvolává iluzi snadné a rychlé řešitelnosti všech problémů, ignoruje výklad, který pouze zabírá čas a může vyvolat diskusi; sugeruje lidem, jak mají naložit se svými životy, vzbuzuje v nich falešný pocit vlastní hodnoty.

Elektronickými technologiemi vytvořený svět je téměř bez soudržnosti a smyslu, samoúčelný, s myšlenkovým obsahem potlačeným ve prospěch zábavy. Zábavnost se postupně stává nutnou podmínkou vzdělávání, práce, politiky i náboženského života; vše se mění v show-byzys, kultura se stává fraškou; informačnímu prostředí vévodí bezbřehá trivialita, i fakta slouží výhradně jako zdroj zábavy.<sup>19</sup> Média přináší nepřetržitý tok zpráv, jež však příjemcům neodpovídají na žádnou z otázek, které si položili, a ti se tak každým okamžikem stávají stále většími hlupáky.

Symptomem úpadku kulturnosti je, že veřejnost zaujímá k vysoké kultuře<sup>20</sup> stejný postoj jako ke konzumaci kteréhokoliv běžného zboží. Kulturní život se stává čímsi druhořadým. Záliby jednotlivců jsou přitom stále různorodější, multikulturnější, pomíchané z nesouladných prvků.<sup>21</sup> Kulturní kořeny se drojí také v důsledku invaze tendencí z jiných kultur, ekonomicky rozvinutých, ale eticky slabých.<sup>22</sup> Turismus zpřístupňující svět zároveň odcizuje masám je-

••• 13 BERNÁ, Veronika. Přibývá vysokoškoláků, ale i negramotů. *Lidové noviny*. 2013, 26(211): 4. ISSN 0862-5921.  
 ••• 14 LIESSMANN, Konrád Paul. *Teorie nevzdělanosti: omyly společnosti vědění*. Praha: Academia, 2008, s. 22–27. ISBN 978-80-200-1677-5.  
 ••• 15 FROMM, Erich. *Mít nebo být?* Praha: Naše vojsko, 1992, s. 112–118. ISBN 80-206-0181-3.

••• 16 Šetření PIAAC (Programme for the International Assessment of Adult Competencies) provádí OECD ve 24 vyspělých zemích; v České republice se jej na přelomu roku 2011 a 2012 zúčastnilo více než 6000 respondentů. Zkoumána je čtenářská gramotnost (především schopnost porozumět psaným textům), numerická gramotnost (používání „čísel“ v běžném životě) a schopnost řešit praktické problémy v technologicky bohatém prostředí (například s použitím internetu). In: STRATILÍK, Ondřej. *Chybí elita národa, stát jí chce stvořit*. *Lidové noviny*. 2013, 26(235): 1 a 5. ISSN 0862-5921. KVAČKOVÁ, Radka. *Vzdělání více, výsledky stejné*. *Lidové noviny*. 2013, 26(240): 217. ISSN 0862-5921.  
 ••• 17 LIPOVETSKY, Gilles. *Éra prázdnoty. Úvahy o současném individualismu*. Praha: Prostor, 1998, s. 259–269. ISBN 80-85190-74-5.  
 ••• 18 POSTMAN, Neil. *Ubavit se k smrti. Veřejná komunikace ve věku zábavy*. Praha: Mladá fronta, 1999. ISBN 80-204-0747-2.  
 ••• 19 POSTMAN, Neil.: cit. dílo  
 ••• 20 Blíže viz: PAULÍČEK, Miroslav. *Nikdo se neodvází říci, že je to nudné. Sociologie vysokého a nízkého umění*. Praha: SLON, 2012, s. 19–27, 50, 66–69. ISBN 978-80-7419-097-1.  
 ••• 21 LIPOVETSKY, Gilles a Hervé JUVIN. *Globalizovaný Západ. Polemika o planetární kultuře*. Praha: Prostor, 2012, s. 78–80. ISBN 978-80-7260-265-0.  
 ••• 22 *Evangelii gaudium*, apoštolská exhortace papeže Františka k ukončení Roku víry, listopad 2013, Kapitola druhá, I/61. Vatikán: česká sekce Vatikánského rozhlasu, [www.radiovaticana.cz/clanek](http://www.radiovaticana.cz/clanek), 26. 11. 2013.

jich vlastní kulturu – lidé vědí o všem, ale nechápou téměř nic, otázku „Proč?“ si vůbec nekladou, povznášení ducha nahrazují rozptýlením a zaplňováním volného času stále novými hedonistickými podněty.

Namísto tradiční role kultury vnášet řád do života, vytvářet uspořádaný „celistvý“ obraz světa a dávat smysl životu, nastupuje dezorganizace lidské existence a vědomí, vytěšňování otázky po smyslu činy, otevírání člověka momentálním svodům a smyslovému syčení místo budování sama sebe, vedení k splynutí s proudem, k lhostejnosti.<sup>23</sup> Dominuje vnější, bezprostřední, viditelné, rychlé, povrchní a provizorní. Realita je vytěšňována iluzemi, historie a geografie jsou zapuzeny. Kultura Západu tak nyní odpovídá stavu společenského nevědomí, dětinsky bezstarostně okouzleného virtuálním světem.

Upadá též autorita humanitních věd, jež dříve světu zprostředkovávaly intelektuální řád a kultivovaly lidského ducha; nyní se zabývají místo pravdy a krásou spíše politickými a sociálními otázkami i genderovými pseudoproblémy a jejich studium ztrácí přitažlivost – například jen na Harvardské univerzitě počet studentů přijatých na humanitní obory klesl za posledních deset let o třetinu; v celých Spojených státech ubyla polovina jejich absolventů, takže nyní tvoří pouhých sedm procent.<sup>24</sup>

Zbavení se historických kořenů má za následek ztrátu orientace rozumu: bohorovně je vyznávána zásada „co dokážeme udělat, to také můžeme udělat“. Pravda je potlačena v zájmu zisku, vládne relativismus<sup>25</sup>, jsou zmateny hodnoty, přestaly platit dříve nedotknutelné normy

a normou se stává i to, co je proti přirozenosti.<sup>26</sup> V Evropě se vyvinula kultura, která radikálně popírá jak své vlastní křesťanské základy, tak mravní tradice.<sup>27</sup> Společnost je pak snadné rozštěpit na naivní, nevidoucí a nevědoucí masu manipulovaných a na malou elitu manipulujících.<sup>28</sup>

Je znepokojující, uvědomíme-li si, že propad vzdělanosti a vymizení původního duchovního substrátu s devastačním účinkem na fungování společnosti, jsou zahrnovány mezi podstatné znaky kolapsu civilizace.<sup>29</sup> V každém případě to znamená, že pro rostoucí část populace se plody „vývoje vzdělanosti lidského ducha, lidské snahy po pravdě, kráse a dobru“, zachycené a uložené v knihách, stanou mrtvými a jejímu intelektu nedostupnými (totéž pozorujeme u vážné hudby nebo výtvarného umění).

**To knihovny staví do pozice obránců hodnot proti tomuto procesu degradace vzdělanosti a kulturnosti.**

## Střední třída, drolící se opora vzdělanosti

Úbytek čtenářů, nadproporcionální vzhledem k demograficky jistému úbytku obyvatel, souvisí s vývojem postavení střední třídy. Ta je společenskou vrstvou, jež se vyznačuje mimo jiné chytrostí, tvořivostí, vyšší mírou kulturnosti, vzdělaností a úctou ke vzdělání a ochotou investovat do vlastní budoucnosti, a to i ve formě vzdělávání. Nezaměřuje se na krátkodobou spotřebu, ale na dlouhodobé hodnoty včetně hodnot morálních a je oporou státu i ekonomiky (neparazituje na státu, nevyhýbá se povinností vůči němu a nemá sklon k extraktivním praktikám nových zbohatlíků).

V současné západní společnosti se však střední třída štěpí na úzkou vrstvu, jež stoupá vzhůru mezi bohaté, a na většinu, propadající se mezi chudé. Problém české střední třídy je navíc v tom, že vlády dosud slabou střední třídu, k níž se hlásí na 60 procent obyvatel, pouze vysávaly, ale nepodporovaly. Jak ukazují průzkumy STEM, TNS Aisa či poznatky Sociologického ústavu AV ČR, důsledkem toho je její extrémní nespokojenost s poměry, navíc dlouhodobě narůstající – zatímco nespokojeno v západní Evropě je 40 procent jejich příslušníků, u nás je to téměř 70 procent.<sup>30</sup>

Vzhledem k prokázané přímé spojitosti mezi úrovní gramotnosti a rodinným zázemím, lze říci, že udržení vzdělanosti závisí na nejisté budoucnosti střední třídy.<sup>31</sup>

Čtenářská gramotnost, zjišťovaná výzkumem OECD PIAAC, dosáhla v České republice, která se stále ještě považuje za čtenářskou velmoc, hodnoty 273 bodů (v Praze 286 bodů, v Karlovarském kraji 245 bodů); ve Finsku to bylo 288 bodů a v Japonsku 296 bodů (horší výsledky než u nás – v USA, Německu, Rakousku či Polsku – jsou jen slabou útěchou).<sup>32</sup> Zatím u nás neodumřela čtenářská tradice, silná podobně jako ve skandinávských a pobaltských zemích: alespoň jednu knihu za rok přečte 84 procent Čechů (totéž udělá jen 70 procent dospělých Němců), a tento počet dokonce ještě mírně roste, zrovna tak jako využívání knihovnických služeb; avšak ve srovnání se západní Evropou knihy méně kupujeme (alespoň jednu knihu ročně si koupí 50 až 60 procent Němců).<sup>33</sup>

**V knihovnách lze tedy vidět spojence větší části střední třídy, jenž jí svými službami může pomoci udržet vzdělanostní a kulturní**

**standards i při jejím zhoršujícím se ekonomickém postavení.**

## Pomíjivost kvalifikace a „digitální předěl“

Celoživotní povolání jsou na vyměření a jedna pracovní kariéra byla nahrazena modelem několika kariér v průběhu ekonomické aktivity člověka. První příčinou toho jsou změny na trhu práce vyvolané hospodářskými výkyvy i rychlou obměnou používaných technologií (během deseti let jich zastaralá přibližně 80 procent)<sup>34</sup>. Druhou příčinou je skutečnost, že v některých západoevropských zemích již dnes více než polovina práce schopných obyvatel nemá řádné zaměstnání na plný úvazek. Tento jev k nám sice ještě v plné míře nedorazil, avšak nikdo již nemůže počítat s tím, že bude moci svůj život svěřit jedné organizaci například na víc než přibližně šest let (což je průměrná délka trvání jednoho zaměstnání například ve Velké Británii). Znamená to, v rozporu se strategií střední třídy, nevytyčovat si dlouhodobé plány, neinvestovat do vzdálené budoucnosti a místo toho být co nejvíce flexibilní.<sup>35</sup>

Z tohoto vývoje lze vyvodit, že poptávka po odborné literatuře, potřebné k rekvalifikaci, bude pravděpodobně narůstat, přičemž kupovat si takové knihy v tištěné či elektronické podobě se nejspíš nebude vyplácet, půjčovat si je ano. Navíc to knihovnám přinese příležitost k aktivnímu vstupu do mimoškolního vzdělávání včetně celoživotního vzdělávání dospělých, i do vzdělávacích a rekvalifikačních programů na středních a některých vysokých školách, do přípravy k vyhledávání informací a k práci s nimi.

23 Tamtéž, s. 120–125.  
24 PETRÁČEK, Zbyněk. Inženýři džihádu. *Lidové noviny*. 2013, 26(167): 23. ISSN 0862-5921.  
25 *Lumen fidei*. Encyklika papeže Františka o víře, červenec 2013. Vatikán: česká sekce Rádia Vatikán, www.radiovaticana.cz/clanek, 5. 7. 2013, kapitola druhá, odst. 25.  
26 RATZINGER, Joseph. *Evropa Benedikta z Nursie v krizi kultur*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 35, 74–79. ISBN 80-7195-022-X.  
27 Tamtéž, s. 27.  
28 SLOTERDIJK, Peter. In: HORYNA, Břetislav. *Filosofie posledních let před koncem filosofie*. Praha: Koniasch Latin Press, 1998, s. 300. ISBN 80-85917-49-1.  
29 Kolaps (zhroutení) je součástí vývoje každé kultury či civilizace, v němž nefunkční části společnosti zanikají a postupně se rodí nové, lépe adaptované na změněné podmínky. Mimo jiné platí, že kolaps je obecně nepředpověditelný a tedy neočekávatelný, jeho proces není lineární, evoluční, ale děje se skokově, a to, že nastává, si lidé obvykle uvědomí až v jeho konečné fázi, kdy je na všechno zpravidla pozdě. Podrobně viz: BÁRTA, Miroslav a Martin KOVÁŘ. *Kolaps a regenerace: cesty civilizací a kultur: minulost, současnost a budoucnost komplexních společností*. Praha: Academia, 2011, s. 22–23. ISBN 978-80-200-2036-9.

30 KOLMAŠ, Michal. Střední třída trpí. I po 10 letech v EU. *Lidové noviny*. 2014, 27(98): 2. ISSN 0862-5921.  
31 Ve všech vyspělých zemích platí, že úroveň gramotnosti klesá bez ohledu na dosažené vzdělání u těch lidí, zvláště mladších, kteří pocházejí ze slabšího rodinného zázemí, zatímco ve skupinách s dobrým sociálním zázemím roste. Problémovým zázemím jsou zejména neúplné rodiny, poznamenané pracovním vytížením rodiče živatele, zpravidla svobodné matky, a nedostatkem času na výchovu dětí. Srov. KVAČKOVÁ, Radka: cit. článek o PIAAC a PEŠEK, Petr. Americký sen se vzdaluje stále více dětem. *Lidové noviny*. 2013, 26(247): 7. ISSN 0862-5921.  
32 Viz: STRATILÍK, O., cit. článek  
33 TRÁVNÍČEK, Jiří. Knižní trh dnes (3). *BIBLIO*. 2014, 2(8): 8. ISSN 2336-1921; ČTK. Češi rádi čtou, ale nekupují knihy. *Lidové noviny*. 2013, 27(226): 1. ISSN 0862-5921.  
34 Víze rozvoje České republiky do roku 2015. 1. vyd. Praha: Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy, 2001, s. 147. ISBN 80-86349-02-0.  
35 HANDY, Charles. *Hlad ducha. Pokapitalistická alternativa: hledání smyslu v současném světě*. Praha: Management Press, 1999, s. 31–32, 65, 67–68. ISBN 80-7261-004-X.

V těchto souvislostech nabývá na významu internet: podle studie firmy Gartner z USA hrozí až padesáti milionům Američanů nebezpečí, že zůstanou během příštích let technologicky negramotní, protože internet neumí používat nebo k němu nemají přístup. Tito lidé budou ve stejné životní situaci, jako kdyby neuměli číst.<sup>36</sup> Studie ukázala, že internet má k dispozici 79 procent příslušníků vyšší střední třídy, 53 procent nižší střední třídy a jen 35 procent chudších Američanů. Ti, kteří mají přístup k internetu, jej tak mohou využít k tomu, aby získali lepší práci, více vzdělávacích příležitostí i zajímavější životní styl – mají lepší odrazový můstek než ti, kteří s internetem nepracují. Důsledky jsou tedy jak ekonomické, tak sociální; nejvíce ohroženou skupinou jsou lidé starší třiceti let, živitelé rodin.

Přístup k veřejnému internetu s kvalifikovanou asistencí je proto službou, která by v nabídce knihoven neměla chybět, i když pro některé malé knihovny může znamenat problém; poptávka po této službě bude perspektivně nejspíše klesat s generační výměnou.

S odvoláním na výsledky šetření OECD PIAAC u nás je nutné konstatovat lehce podprůměrnou úroveň schopnosti populace jako celku používat internet k řešení praktických otázek (byli jsme na 33 procentech, při průměru všech zemí 34 procenta, ale Švédové dosáhli 44 procent a Finové 42 procent; při našem národním průměru 283 bodů vedli Pražané s 297 body a Středočeši s 296 body, poslední byli Karlovarští s 242 body).

Logicky navazovat pak může poskytování služeb e-governmentu. V jeho případě je třeba počítat s možností, že státní byrokracie, podněcovaná politickou mocí, bude tuto formu komunikace vnucovat nejen firmám a živnostníkům, ale časem i obyvatelům, pod hrozbou ohrožení vyloučením ze společnosti. **Zájem knihoven by proto mělo být i jejich spolupůsobení ve vzdělávacích programech, jež by vedlo ke zvýšení funkční gramotnosti, a tím i schopnosti komunikovat na bázi dané technologie a efektivně vyhledávat a využívat informační zdroje.**

## „Publish or perish“

Perspektivní špičkovou knihovni a informační službou je poskytování informačních zdrojů pro výzkum. Jejím nevysychajícím pramenem jsou vědecké články, jejichž počet se každého 5,5 roku zdvojnásobuje. Je to dáno tím, že mezi námi žije 80 až 90 procent ze všech vědců v dějinách lidstva, a přírůstek vědeckých informací je ještě mnohem rychlejší než přírůstek počtu vědců je produkujících. Zároveň je to důsledek diktátu akademického a grantového prostředí, v němž platí „publish or perish“, neboli kdo nepublikoval, neuspěje s příštími grantovými přihláškami a je bez šance postoupit na kariéru dráze. Tento postup se, namísto bilancování uzavřených etap odborného zrání, zvrhává v závod v plnění předem stanovených formálních požadavků, mezi něž patří například i počet odborných publikací zahraničních autorů využitých při vlastní práci.

Akademické kruhy na celém světě jsou posedlé kvantifikací vykonané práce, která články boduje podle impaktového faktoru periodik, v nichž byly publikovány, a nikoli na základě jejich vědeckého přínosu. Vedení univerzit kvůli pohodlnějšímu hodnocení publikací sestavují i klasifikační seznamy nakladatelství – následkem toho není důležité, co kdo napsal, ale zda publikoval u nakladatelství zařazeného do seznamu.

Avšak například průzkum v londýnské knihovně před časem ukázal, že více než polovina časopisů tam uložených nikdy nebyla vypůjčena – to znamená, že i pro knihovny platí poznatek Paretovy analýzy: totiž, že 20 procent publikací uspokojí 80 procent všech čtenářských potřeb. Realitou dneška však je publikování odborných článků v elektronické formě; například američtí autoři již neuvádějí odkazy na jiné prameny než internetové.

Rubem zrychlujícího se nárůstu poznatkových informací je jejich, rovněž rychlejší, zastarávání. Zastarávání není pouze důsledkem existence velkého množství aktivních vědců a nadprodukce jejich publikací v konkurenčním prostředí; je rovněž plodem racionální diskuse o problémech, kritiky s pravdou jakožto

regulačním principem a uznání principiální omylnosti lidské schopnosti poznávat – nežijeme ve světě, v němž se potvrzují pravdy, nýbrž ve světě, kde se vyvracejí omyly.<sup>37</sup> To ovšem znamená, že v oněch starých „tichých svazcích“ leží víc omylů než použitelných výsledků poznání, a že jejich hodnota je mnohdy spíše jen historická. Je paradoxem, že zatímco tištěné informace přetrvávají staletí (pomineme-li problém rozpadajícího se kyselého papíru), u informací na elektronických nosičích není jisté, zda se k nim někdo dostane po opuštění technologie, jejímž prostřednictvím byly pořízeny a uchovány. **Není tak vyloučeno, že starší omyly přežijí svá novější vyvrácení. Vyznat se v takové situaci není jednoduché, a knihovnám se tak vytvářejí příležitosti ke službám v oblasti znalostních informací a poradenství.**

## Požadavek polyfunkčnosti – maximum rozmanitosti služeb na minimální ploše

Jestliže záliby jednotlivců budou stále různorodější, zábavnost se stane nutnou podmínkou

veškerých aktivit, vzdělávání nevyjímaje, a poroste konkurence mimokulturních forem trávení volného času, knihovny se tomuto vývoji musí přizpůsobit tím, že nebudou jen místy poskytování tradičních veřejných knihovnických a informačních služeb, ale také místy společenského života s širokou nabídkou nejrůznějších doprovodných aktivit a služeb, schopnými přilákat i k celodenním návštěvám.

To se již děje, a zejména nové budovy velkých knihoven ve městech jsou bohatě dimenzovanými polyfunkčními kulturními objekty: jejich foyer jsou volně přístupné i neregistrovaným návštěvníkům (a to v časovém režimu přesahujícím provozní dobu knihovny) jako místa setkávání, vybavená prodejny, výstavními prostory, kavárnami či restauracemi, víceúčelovými sály a sociálním zázemím; základní služby jsou poskytovány všem návštěvníkům i bez registrace. Registrovaným uživatelům jsou nabízeny odborné konzultace, referenční a rešeršní služby i uživatelská školení, reprografické a další služby. Ve vnitřních prostorách knihoven jsou klubovny pro diskuse a vzájemné konzultace uživatelů, specializované studovny.



36 Nerovný přístup k novým technologiím charakterizují Američané pojmem „digitální předěl“.

37 POPPER, Karl a Konrad LORENZ: *Budoucnost je otevřená*. Praha: Vyšehrad, 1997, s. 99. ISBN 80-7021-203-9.

Rozmanitost nabídky služeb „pod jednou střechou“ ústí v multiplikační efekt. Řada doprovodných služeb ovšem vyžaduje logistické zajištění, ne nepodobné menšímu nákupnímu či kongresovému centru.

Bohužel, podpora knihovní infrastruktury v České republice nesnese srovnání s rozvinutými demokratickými, a tak tento směr vývoje může být ohrožen nedostatečnými finančními zdroji. Avšak chybným krokem by bylo hledání východiska v komercializaci knihoven v duchu manažerského způsobu myšlení, jež se prosazuje i ve sféře kultury. Komercializace by vedla ke ztrátě postavení veřejné služby a k narušení principu rovného přístupu k informačním zdrojům prostřednictvím knihoven.<sup>38</sup>

## Knihovní logistika – cesta ke zlepšování služeb

Logistické řešení knihovny zahrnuje akvizici (doplňování knihovnických fondů, rozvoj, resp. budování sbírek), zpracování (jmenné, věcné), uchovávání (správu a ochranu fondů, resp. sbírek), zpřístupňování a služby (počínaje veřejně přístupným katalogem), okolí (původce a uživatele informací) a jako nejdůležitější vazby vstup (akvizici), vnitřní vazby mezi akvizicí, zpracováním, uchováváním a zpřístupňováním, dále nejdůležitější zpětnou vazbu uvnitř systému mezi akvizicí a zpřístupňováním, ovlivňováním profilu budovaných sbírek a konečně výstup (zpřístupňováním uživatelům).<sup>39</sup> Řešení tedy musí být systémové, nikoli kusé.

Procesně vymezené a jako celek optimalizované logistické řetězce, chápané jako posloupnost kroků určených k uspokojení uživatelů, jsou s to přinést zlepšení veřejných knihovnických a informačních služeb i interních procesů

při vyšší efektivnosti a nižším počtu pracovníků knihoven. Logistické řešení vnáší racionalitu i do prostorového uspořádání knihoven. V případě velkých knihoven se může opírat o automatizované skladové a manipulační technologie, jež se osvědčily v jiných náročných aplikačních prostředích. Místo pomalé, i několikahodinové reakce knihovny na objednávku čtenáře (s vysokou pracností při manipulaci s knihovnickými jednotkami) nastupuje v nových knihovnách reakce kratší než 15 minut.

Obr. 2 Skladovací jednotka v automatizovaném skladu velké knihovny (Knihovna Macquarie University v Austrálii. Převzato z diplomové práce Bc. M. Zubíkové: *Mezinárodní porovnání logistiky knihoven*. Vysoká škola ekonomická v Praze, Katedra logistiky, 2013.)



Pro menší knihovny jsou vhodné jednodušší a finančně méně náročné skladové technologie s ruční manipulací.

Zatímco technologický vývoj hlavních skladů knihoven vede cestou „knih za člověkem“, specializovaná oddělení, ať obsluhovaná, nebo s volným přístupem čtenářů, jsou vybavená běžnými policovými regály a fungují na principu „člověk za knihou“; stále častěji je uplatňován volný přístup.

Vracení vypůjčených knih lze zjednodušit jak pro čtenáře, tak pro knihovnu prostřednictvím

- 38 Činnost knihoven je a musí zůstat veřejnou službou a knihovny musí být institucemi veřejného zájmu, jejichž posláním je přispívat k celoživotnímu vzdělávání, podpoře nezávislého rozhodování a duchovního rozvoje a k uspokojování kulturních potřeb všech občanů bez rozdílu, spoluvytvářet infrastrukturu pro oblast vzdělávání, výzkumu a vývoje, zpřístupňovat informace z veřejné správy, zprostředkovávat informace na podporu podnikání, zejména malým a středním podnikatelům, zprostředkovávat, zpřístupňovat a uchovávat lidské poznání, uchovávat a chránit kulturní dědictví, podporovat budování místních komunit a sociální integraci na místní úrovni, přispívat k rozvoji venkova, napomáhat aktivnímu využívání volného času, zábavě a rekreaci. Viz např. *Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2004 až 2010*. Materiál přijatý usnesením vlády České republiky ze dne 7. července 2004 č. 679.
- 39 HEMOLA, Hanuš. *Knihovna jako systém*. In: PERNICA, Petr a kol. *Arts Logistics*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, Nakladatelství Oeconomica, 2008, s. 320. ISBN 978-80-245-1412-3.

automatických odbavovacích kiosků ve foyer knihovny, anebo automatických boxů, přístupných třeba i z ulice, bez časového omezení. Vracené knihy jsou automaticky tříděny a časová náročnost procesu jejich navrácení do oběhu je poloviční ve srovnání s manuálními procesy. „Ušetření“ pracovníci se mohou na jiných místech knihovny věnovat návštěvníkům.

Velkou příležitostí je digitalizace dokumentů, jež umožňuje širokému okruhu badatelů a zájemců zpřístupnit historické a vzácné dokumenty, aniž by za nimi museli cestovat; navíc eliminuje riziko poškození dokumentů. Nadějná je integrace využití papírových a digitálních dokumentů. Tyto technologie jsou perspektivní i z pohledu knihovní logistiky.

**Další z příležitostí knihoven je možné vidět ve spolupráci s muzei, archivy a ostatními typy paměťových institucí při zpracování, ochraně a zpřístupnění kulturního dědictví.**

## Lokality s „polohovou rentou“ vs. „prokleté“ lokality

Ve městech bývají jak historické, pečlivě udržované, tak nové knihovny architektonickou dominantou širokého okolí, chloubou. V poslední době jsou však i jednou z vítaných příležitostí, jak do jinak vyhledávaných se center velkoměst přivést život.

Ve většině našich velkých měst ubývá obyvatel, přičemž tento úbytek je jen zčásti kompenzován nárůstem počtu obyvatel v příměstských územích (suburbii). Specifikem suburbii je jejich nevybavenost obchody, službami, školami a zdravotnickými zařízeními, a přirozeně též knihovnami, neboť vznikla z developerských zájmů, omezených na výstavbu rodinných domů; život v nich tak zcela závisí na osobních automobilech.

Mezi ztrátovými městy byla však i menší města s dobrou dopravní dostupností do nadregionálních center. Paradoxem je, že naproti tomu přírůstek počtu obyvatel byl zaznamenán většinou u malých měst, která nevykazovala pozitivní sociálně ekonomický vývoj.

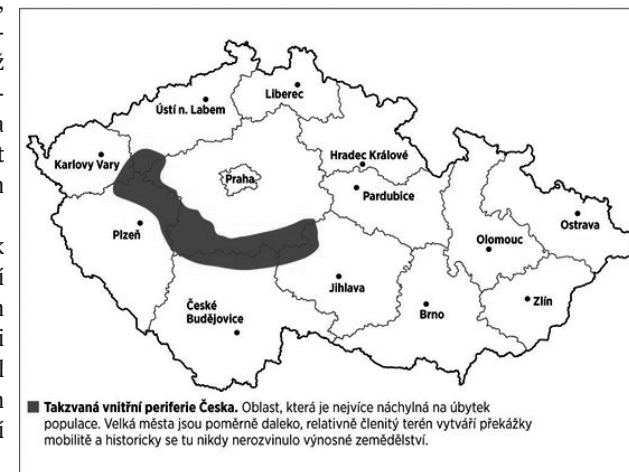
Ztráty obyvatel zaznamenaly také okresy, a to hlavně okresy s velkými městy: Plzní, Prahou a Ostravou. Projevil se při tom nesoulad mezi migrací a vybaveností bytovým fondem: podstatná část okresů se zápornou migrací totiž patřila k územím nejlépe vybaveným bytovým fondem.

Způsob života obyvatel měst se celkově změnil a odlišný je i jejich kulturní život: u starší a střední generace sice dosud převažuje sledování televize, mladí již tráví čas doma počítačovými hrami, aktivitami na sociálních sítích a mobilní komunikací a bavit se chodí mimo centrum, kde je levněji. Jiné než dříve jsou i přepravní zvyklosti a neustále, až dramaticky, se snižuje intenzita pěšího provozu.

Život v centrech velkých měst se změnil vlivem jejich vyhledávání pod nátlakem majitelů činžovních domů, kteří je získali zpět v restitučních a rozhodli se přestavět je, většinou na hotely, dále v důsledku přizpůsobování struktury maloobchodní sítě a sítě stravovacích zařízení i zábavních podniků turistům, problémů s parkováním, hlukností a kriminalitou. Tyto vývojové změny představují bezesporu hrozbu i pro knihovny, pokud se nacházejí v takto postižených místech nebo v jejich blízkém okolí.

Knihovny v menších obcích mají být jejich kulturními centry, stimulujícími rozvoj komunitních aktivit a pěstujícími vazby na občanská sdružení. Udržet, popřípadě rozvíjet tuto

Obr. 3 Vnitřní periferie v rozhraní krajů Středočeského, Plzeňského, Jihočeského a Vysočiny



funkci však patrně nebude možné v malých obcích ležících v příhraničí a v tzv. vnitřních periferiích (hlavní vnitřní periferie je na rozhraní středních Čech s jižními a západními Čechami), tedy v územích, jejichž hospodářský rozvoj se zastavil, z nichž odcházejí mladí a zůstávají převážně jen staří a chudí, bez zájmu o vzdělání i bez životní motivace. V takovýchto

obcích narůstají specifické sociální problémy, spojené s exkluzí, obce mají slabší technickou a sociální infrastrukturu, stárnoucí a chátrající bytový fond, špatnou dopravní dostupnost.<sup>40</sup>

Vylidňování malých obcí je realitou nejen České republiky – potýká se s ním i Španělsko, Portugalsko, Itálie, Francie, ba i sousední Německo.

## Závěry:

1. Je třeba připravit se na generační výměnu ve společnosti, spojenou s úpadkem klasických forem vzdělanosti, s podstatným příklonem k povrchnosti a se zábavností jako základním předpokladem všech aktivit, vzdělávání nevyjímaje; generační výměna přinese i úbytek čtenářů a sekundárně oslabí poptávku po knihovnických službách; toto se navíc bude dít v rámci vymírající společnosti.
2. Průběžně se mění způsob života ve všech kategoriích sídel; tyto změny akcelerují mezigenerační odlišnosti.
3. Tržní hospodářství přináší nerovnoměrnost do rozvoje území; stagnující a upadající části území vykazují nulový potenciál pro rozvoj kultury včetně knihoven.
4. Knihovny nemusí být principiálně ohroženy vývojem k tzv. společnosti informací, budou-li stát na dvou dokumentových pilířích a na ně navázaných službách uživatelům – „papírovém“ a „elektronickém“, a pokud budou druhý pilíř, jehož význam bude trvale narůstat, aktivně rozvíjet.

5. Ve výhodnější situaci budou knihovny s odbornou literaturou, zvláště pokud se jim podaří začlenit do vzdělávacích systémů škol a do vědy a výzkumu; rozvojový potenciál bude mít poptávka po zdrojích informací využitelných k rekvalifikaci a pro potřeby podnikání a živností.
6. Udržování samotných tradičních služeb knihovnám budoucnost nezajistí – v duchu marketingu je třeba hledat nové služby pro nové uživatele, takové, jež z knihoven zároveň učiní střediska širšího kulturního a společenského života, respektive posílí jejich komunitní poslání.
7. Ve výhodě budou ty knihovny, které budou uplatňovat knihovní logistiku a vytěží z ní vyšší kvalitu služeb při nižších provozních nákladech a počtech pracovníků.
8. Plnění společenského poslání knihoven není možné bez přiměřené podpory státu – v prostředí politické kultury upřednostňující hospodářskou sféru před školstvím a kulturou, privátní zájmy před veřejnými je nezbytné hledat účinné způsoby lobbování.

**PETR PERNICA** ✉ petr.pernica@vse.cz

*Příspěvek navazuje na výzkumný projekt NAKI DF 11P010VV24 „Efektivní metodiky podpory malých a středních subjektů kultury v prostředí národní a evropské ekonomiky“, řešený týmem Fakulty podnikohospodářské Vysoké školy ekonomické v Praze pro MK ČR. Autor je v rámci projektu řešitelem logistické problematiky.*

## Prof. Ing. Petr PERNICA, CSc.,

*působí na Fakultě podnikohospodářské Vysoké školy ekonomické v Praze. Založil zde a po léta vedl katedru logistiky, první na českých a slovenských vysokých školách. Byl prvním prezidentem České logistické asociace a jejím dlouhodobým viceprezidentem. V současné době se zaměřuje na aplikace logistiky v prostředí kulturních institucí, spolupracuje na výzkumném projektu NAKI Efektivní metodiky podpory malých a středních subjektů sektoru kultury v prostředí národní a evropské ekonomiky pro MK ČR. Je autorem nebo spoluautorem početné řady knih a velkého množství článků o logistice.*

40 Vnitřními periferiemi se zabývá CERGE-EI. Podrobnosti viz téma: V Praze není jen bláze a na Ústecku nemusí být špatně. INDEX LN. 2015, 1(1): 42–43. ISSN 0862-5921.



# WIKIPEDIE A KNIHOVNY

## Co mají společného?

**Internetová encyklopedie Wikipedie a knihovny. Na první pohled snad nenajdete dva odlišnější poskytovatele informací. Při podrobnějším zamyšlení zjistíte, že spolu mají společného mnoho. Bez knih a knihoven by Wikipedie nebyla tím, čím je, tedy největším zdrojem informací na světě, studnicí moudrosti, jejímž cílem je zpřístupnit sumu všech lidských znalostí všem, kteří o ně projeví zájem, kdekoli a zdarma. Odborná skepse k této internetové encyklopedii už pomalu opadá i v České republice a je nejvyšší čas, aby se u nás spolupráce mezi Wikipedií a knihovnami naplno spustila.**

Internetová encyklopedie Wikipedie má dnes 35 milionů článků v 288 jazycích, ale její začátky byly velmi skromné. Založil ji internetový podnikavec Jimmy Wales a původně ji považoval za pouhý doplněk k encyklopedii *Nupedia*, kterou měli psát odborníci. Stalo se však nečekané – zatímco *Nupedia* posléze zanikla kvůli nezájmu autorů i čtenářů, Wikipedii dnes čte měsíčně 500 milionů lidí po celém světě. Důvod úspěchu Wikipedie byl v principu otevřenosti, který zvolila. Může ji totiž psát kdokoli – vysokoškolský profesor či akademický vědec, ale také třeba váš soused. Díky tomuto demokratickému přístupu pokryla během několika let svými články téměř veškeré spektrum lidských oborů a činností.

Základní námitka k její strategii zní: proč máme používat zdroj informací, kam může kdokoli úmyslně nebo z neznalosti zanést chybu? Zdroj, který nekontrolují odborníci a neprochází redakční kontrolou? Na tyto námitky internetová encyklopedie odpověď nemá – respektive vlastně má, když říká: „Vidíte-li chybu, opravte ji.“ Když se chyba opraví, všichni další čtenáři už budou číst fakticky správnou verzi článku. Výhodou internetové encyklopedie (na rozdíl od tištěných knih) totiž je, že se nemusí čekat na další vydání. Veškeré změny se projeví hned, jak jsou wikipedisty (autory Wikipedie) uloženy.

Svým způsobem geniální přístup, který její zakladatel zvolil, dnes nese plody. Wikipedie už není ne důležitým skladištěm náhodných a pochybných informací, kterým se mohla zdát dříve. Především velké jazykové verze nyní mo-

hou směle konkurovat tištěným encyklopediím. Už v roce 2005 byla v prestižním časopise *Nature* publikována studie, která ve vědeckých článcích na anglické Wikipedii našla přibližně stejně chyb jako v encyklopedii *Britannica*.

## Wikipedie jako celospolečenské téma

Jazyk je důležitou podmínkou kultury a vzdělanosti každé země, a tak není divu, že se do předí zájmu postupně dostává také česká verze Wikipedie. Se svými 320 000 články je to ještě takový adolescent mezi těmi ostatními, ale dospívá nám doslova před očima. Ať už bezděčně či zcela záměrně, česká Wikipedie se postupně stává jakýmsi rodinným stříbrem a důkazem, že je čeština stále dostatečně aktuální pro to, aby mohla pojednávat i o vysoce odborných tématech, jako je třeba kvantová fyzika nebo filozofie.

Mnoho filozofických článků zde před lety zpracoval profesor Jan Sokol, vysokoškolský učitel a svého času také kandidát na prezidenta. Uvědomil si prý, že lepší než kritizovat své studenty za používání Wikipedie bude, když chyby sám opraví a články vylepší. Nedávno také přišel s iniciativou zapojit do jejího psaní české seniory. Tento nápad byl vzápětí nadšenci z občanského sdružení *Wikimedia Česká republika* přetaven v konkrétní projekt, který se jmenuje **Senioři píší Wikipedii**. Základní postulát je jednoduchý: seniory mají často dostatek času a mnozí jsou dnes počítačově gramotní. Mají také znalosti, o které se už nemají s kým podělit. Co kdybychom je naučili psát Wikipedii

a vytvořili z ní platformou pro mezigenerační výměnu informací? Kurzy se vzápětí v Praze rozběhly a do dnešní chvíle jimi prošlo přes 100 českých seniorů.

## Virtuální svět hledá spojence v městských institucích

Kontakt Wikipedie s vnějším světem je ovšem omezený a v tomto směru má ještě tento virtuální gigant co dohánět. Ve světě lidí, měst a budov tedy zatím hledá své přirozené spojence. Není náhodou, že kurzy pro seniory běží v pražské Městské knihovně – která jiná instituce sídlí tak příhodně v centru, přitahuje zvědavé důchodce a má poskytování informací v popisu práce? Přesvědčit knihovnu, že by své portfolio služeb měla rozšířit i na kurzy Wikipedie, tak nebylo příliš složité. O kurzy mají zájem knihovny po celé republice a některé se zřejmě brzy rozběhnou. Stačí jen najít ochotného lektora, zajistit učebnu a kurzy mohou začít.

V budoucnu bude spolupráce knihoven a Wikipedie zřejmě ještě znatelnější. Lidstvo se přesouvá na internet a kamenné knihovny si uvědomují, že se jejich role ve společnosti postupně mění. Cenné odborné knihy, které leží v jejich policích, wikipedisté tiše a trpělivě „přepisují“ do encyklopedických hesel, a tím je čtenářům přibližují. Knihovny po celém světě začínají objevovat potenciál, který se ve spolupráci s internetem nachází.

Knihovna *Ball State University* ve Spojených státech vložila odkazy na svou digitální knihovnu lidových písní do anglické Wikipedie – návštěvnost se zvýšila sedminásobně. V ideálním



Druhý workshop pro knihovny v NK ČR

Foto Wikimedia ČR

případě by se tyto lidové písně nahrály přímo na Wikipedii, kde jsou čtenářům (posluchačům) nejbližší. Britská Národní knihovna pořídila cenný rukopis za devět milionů liber a zjistila, že o něm je na internetu nedostatek informací. Sešla se s wikipedistou a ten o článku zpracoval kvalitní heslo, jež pak během jediného dne zhlédlo 40 000 zájemců. Prezidentská knihovna a muzeum G. Forda dokonce celý svůj archiv 11 000 fotek nahrála na Wikipedii. Cíle knihoven a muzeí jsou shodné s cíli Wikipedie: zpřístupňovat informace veřejnosti, a to jakkoliv. Schovávat lidské vědomosti do regálů knihoven a výkladních skříní muzeí ničemu neprospěje. Když si toto veřejné instituce uvědomí, naplní se vznešený cíl Wikipedie – vznikne svět, ve kterém bude každý člověk moci svobodně přistupovat k veškerým lidským znalostem.

### VOJTĚCH DOSTÁL

vojtech.dostal@wikimedia.cz

Autor je předsedou spolku Wikimedia Česká republika a dobrovolníkem české Wikipedie.



## Deset deka štěstí Když je duše v peří

Poetický večer básníka Petra Petříčka v úterý 26. května letošního roku by měl otevřít novou literární tradici v pražské kavárně Duše v peří.

Petra znám už dlouhá léta a musím přiznat, že jsem ho dříve považovala spíše za mystika, i když občanským povoláním byl v době našeho

seznámení novinářem a od konce 90. let minulého století také autorem **Knihy proměn I-tíng** (1999), **Adresáře lidových léčitelů v České republice** (2000), publikace **V rytmu života: průvodce orientálním břísním tancem** (2002) a autorem textu k obrazové publikaci **Křivo-**

**klátsko** (s fotografem Ludkem Švorcem, 2010). Až později jsem poznala, že se vlastně znám s vynikajícím básníkem. Už jeho první básnická sbírka **Zpráva Ikarovi**, která vyšla v roce 2011 v nakladatelství Krigl, mě zaujala a sbírku jsem přečetla jedním dechem od začátku do konce přesto, že od dob školní doporučené četby čtu poezii velmi sporadicky.

Doslova mi vyrazila dech Petrova druhá kniha veršů haiku **Květ včelou dotýkaný**, vydaná nakladatelstvím DharmaGaia o dva roky později. Zнала jsem haiku japonských autorů v českém překladu, o to víc obdivuji Petrovu schopnost pracovat se zvukomalebností našeho mateřského jazyka při tvorbě této formy poezie. Vůbec se nedivím, že jeho haiku ocenil i přední český japanolog a překladatel žijící v Kanadě Antonín Líman.

Za svou básnickou tvorbu získal Petr Petříček vítězství v mnoha celostátních soutěžích poezie, mimo jiné dvakrát v Mělnickém Pegasovi, dvakrát v České básni roku, v Brněnské sedmikrásce, za haiku obdržel Cenu města Kralupy a další.

Ani na chvíli jsem nezaváhala, když mi přišla pozvánka na literární večer do kavárny s poetickým názvem Duše v peří, kterou v Praze v ulici U půjčovny provozuje A. Z. Gonsiu, publicistka a autorka rukověti moderní čarodějky *Zmůže žena muže?* (2001). Večer věnoval Petr Petříček téměř celý své sbírce **Na vlnách netu**, kterou vydalo opět nakladatelství Krigl v roce 2013 a za kterou autor obdržel roku 2014 Mobilovu cenu (prestižní básnické ocenění pod záštitou Obce spisovatelů ČR). V této sbírce se autor inspiroval každodenním internetovým zpravodajstvím magazínu *Novinky.cz* zahrnujícím čtenáře zprávami, často plnými násilí a krutosti. Na ně autor reagoval básněmi, které buď podtrhují ošklivost zprávy, nebo ji častěji vyvažují naprostým opakem. Jak básník uvedl v jednom z rozhovorů: „... chtěl jsem ukázat, jak pěkné by bylo žít srdcem.“ Celý večer byl nazván podle jedné z básní *Deset deka štěstí*. Nakonec se dostalo nejen na básně z této sbírky, ale i na moje milovaná haiku a neznaly jen Petrovy verše. Autor připravil pro posluchače překvapení a pozval ještě dva přátele, rovněž básníky, Aloise Marhoula a Jakuba Fišera, kteří přednesli ukázky ze své tvorby.

Musím říci, že večer plný poezie mě naplnil. Co přát závěrem nám čtenářům i našemu krásnému jazyku? Hodně dobrých básníků, osvěcené nakladatele, kteří mají odvalu v dnešní době poezii vydávat, a nejen skvělé literární kavárny, ale i knihovny, kde je příjemné posezení a verše se dobře poslouchají.



Foto Luděk Švorc

## Deset deka štěstí

*Prosím si deset deka štěstí*

*Na talířek nebo zabalit?  
doporučuji prožít čerstvě*

*Raději zabalit  
Bude se hodit na později  
Kolik jsem dlužen?*

*Nic*

*Tak proč to vážíte?*

*Plním přání zákazníka*

*Ale vždyť tam nic není?*

*Vy to štěstí necítíte?  
tak to už vám prošla záruční lhůta*

PETŘÍČEK, Petr a Luděk ŠVORC.  
*Na vlnách netu*. 1. vyd. Praha: Krigl, 2013, s. 43.

VLADIMÍRA ŠVORCOVÁ ✉ svorcova@svkkl.cz



# Bezpečnější internet: užitečné zdroje a inspirace

**Někdy se zdá, že moderním technologiím rozumí dospělí méně než děti a mladiství. Ale nenechme se mýlit. Děti láká především to, co je baví. Rády zkoumají a zkouší vše nové, bez „dospěláckých“ zábran a obav. Praktické dovednosti a znalosti však příliš zábavné nejsou. A na neznalky číhají v hlubokých internetových vodách všelijaké nástrahy... Pojďte se tedy poohlédnout po užitečné osvětě, abychom dokázali chránit sebe i děti.**

Prudká změna v užívání ICT přišla koncem devadesátých let minulého století, kdy na internet vstoupila nejmladší generace uživatelů. V tomto okamžiku se role dospělých ve vztahu k dětem změnila. Ti nejmenší náhle získali nad dospělými jistou převahu právě proto, že se nebáli neznámého a moderní technologie rychle přijali za své.

Počet uživatelů internetu se stále zvyšuje. Je přístupný „obyčejným“ lidem. Zároveň roste množství on-line hrozeb. Zatímco dříve bývalo řešení ohrožení a rizik v kyberprostoru záležitostí malých skupin specialistů, v současnosti je prevence a ochrana věcí každého z nás. Je třeba se aktivně a vytrvale pít po nových informacích o prevenci a řešení nebezpečných a nepříjemných situací. Nástup mobilního internetu posunul některá rizika do zcela nové roviny. Například ochrana proti škodlivému softwaru je zde podstatně méně propracovaná nežli na PC. Také komunita rodičů a učitelů má větší obtíže s kontrolou dětí a jejich elektronických „mazlíčků“. Mobil lze schovat do kapsy, pod peřinu, pod lavici – být stále on-line. Je všudypřítomný. Nezbyvá, než se nežádoucím – rizikovým jevům bránit vzděláním, osvětou a prevencí.

## Relevantní české internetové zdroje

V českém jazyce je k dispozici dostatek užitečných a zajímavých zdrojů informací. Doporučuji nahlédnout na následující webové stránky:

- **Saferinternet.cz** ([www.saferinternet.cz](http://www.saferinternet.cz)), informační portál Národního centra bezpečnějšího internetu (NCBI) – neziskové organizace, která existuje od roku 2006. Je členem

mezinárodní sítě INSAFE – výhodou je tedy náhled na problematiku v širším kontextu.

Na webových stránkách, které provozuje NCBI, lze nalézt mnoho textových materiálů vhodných k prostudování. Bohužel, způsob uložení je trochu nepřehledný. Obsáhlejší dokumenty věnované různým tématům jsou k dispozici ke stažení zde: <http://www.bezpecne-online.cz/vyukove-materialy/ke-stazeni> a zde: <http://www.ncbi.cz/odborna-knihovna>.

Mnoho dokumentů není ve výběru označeno datem vzniku, což je – vzhledem k proměnlivosti internetu – pro čtenáře důležitým vodítkem. Dokumenty věnované například sociálním sítím mohou být po určité době dosti nepřesné, speciálně nastavení soukromí v uživatelských profilech na Facebooku. Od počátku roku 2015 platí na Facebooku nová pravidla (vždy doporučuji alespoň nahlédnout!), která se mohou opět kdykoli změnit. Více o zabezpečení Ask.fm, služby oblíbené zejména mezi mladými lidmi, se dočtete na tomto odkazu: <http://www.bezpecne-online.cz/finish/3-materialy-pro-ucitele/56-ask-fm-jak-se-zabezpecit>. Za zmínku stojí také článek odkazující na několik zdrojů k sociálním sítím, které pochází z Velké Británie: <http://www.saferinternet.cz/aktuality/485-jasnejsi-pohled-na-socialni-site.html>. Zmiňovaná profesorka Sonia Livingstone z London School of Economics je výraznou osobností v oboru, která vede dlouholetý mezinárodní průzkum EU Kids Online. Český překlad je k dispozici právě prostřednictvím stránek NCBI.

NCBI uspokojí také zájemce o aktivní účast na konferencích či seminářích. V rámci projektů probíhají v různých místech České republiky.

- **E-Bezpečí** ([www.e-bezpeci.cz](http://www.e-bezpeci.cz)), informační portál, který je provozován Centrem prevence rizikové virtuální komunikace Pedagogické fakulty Univerzity Palackého (PRVoK), ve spolupráci s dalšími organizacemi. Kromě aktualit z dění v projektu zde najdete mnoho praktických informací, zejména z oblasti rizikové on-line komunikace (kyberšikana, kybergrooming, sexting, kyberstalking atd.).

Se svými problémy na internetu se můžete také obrátit na poradnu: <http://poradna.e-bezpeci.cz/>. Poradenská činnost je poskytována anonymně a zdarma. Poradna spolupracuje se specializovanými institucemi a Policií ČR.

Kromě toho je centrum PRVoK organizátorem každoročního průzkumu *Výzkum rizikového chování českých dětí v prostředí internetu*. Zjištěná čísla vypadají v některých ohledech velmi znepokojivě. Například s kyberšikanou se podle opakovaných zjištění setkala přes 50 % českých dětí. Nutno však podotknout, že mezinárodní průzkum EU Kids Online vykazuje daleko nižší čísla. Jistou roli může hrát i subjektivní vnímání kyberšikany. Hranice toho, co už je a co ještě není kyberšikana, jsou pro oběti i agresory proměnlivé. U podobných průzkumů záleží také na způsobu kladení otázek dětem, či na jejich ochotě pravdivě odpovídat.

- **Seznam se bezpečně** (<http://www.seznamsebezpecne.cz>), projekt společnosti Seznam.cz, pod jehož křídly vznikly dva přibližně půlhodinové filmy, velmi zajímavé zejména pro teenagery a „jejich dospělé“. Jde o dokumenty, nikoli o filmy hrané, jak se občas diváci domnívají. Vznikly na základě skutečných případů a ke stažení jsou zde: <http://www.seznamsebezpecne.cz/ke-stazeni>. (Na tomto místě jsou zveřejněny též kratší filmy pro menší děti, pod názvem *Křečci v síti*. Mezi dokumenty tu najdete i výše zmiňované průzkumy E-Bezpečí.) Nyní se natáčí třetí dokument, na základě kauzy skautských vedoucích z Ústí nad Labem, která je považovaná za jeden z největších případů zneužívání dětí s pomocí internetu. Pachatelé lákali oběti hlavně přes internet, falešnými dívčími profily. Po dětech požadovali jejich intimní snímky atd. Po získání materiálů je využili k vydírání. Dokument bude určen rodičům, učitelům i odborné veřejnosti.

Pokud dáváte přednost vizuální inspiraci, pak lze doporučit:

- **Cyklus krátkých videí pro dospělé diváky Jak na internet** ([www.jaknainternet.cz](http://www.jaknainternet.cz)), který vznikl jako osvětový projekt pod hlavičkou sdružení CZ.NIC. Odvysílala ho Česká televize. Ke každému videu navíc najdete doprovodný text, který se dané problematice věnuje do hloubky. Pro učitele jsou u každého dílu k dispozici vzdělávací materiály ke stažení, pomocí kterých mohou obohatit výuku informatiky i dalších předmětů ve škole.
- Pro doplnění ještě několik emotivních videí v angličtině: **Když se facebook stane posedlostí** – krátké video z Norska zaujalo svět: [ibezhranic.cz/kdyz-se-facebook-stane-posedlosti-kratke-video-z-norska-zaujalo-svet](http://ibezhranic.cz/kdyz-se-facebook-stane-posedlosti-kratke-video-z-norska-zaujalo-svet) anebo zamyšlení nad internetovou osamělostí **Live life the real way**: [www.youtube.com/watch?v=zA5SK0usRZE](http://www.youtube.com/watch?v=zA5SK0usRZE). Na YouTube je k vidění i rozhovor s autorem druhého videa. A v češtině zkuste pro zajímavost třeba **Ba-rushka Klarusky Jalovcova právě papinká pestovnní rajskou s knedličkem. Muck\*** (muck = kiss, čili v jazyce teenagerů: posílám pusinku): [http://www.prihlaseni-facebook-com.cz/facebook-vs-realita\\_35](http://www.prihlaseni-facebook-com.cz/facebook-vs-realita_35).

Přeji příjemné počtení a sledování, pokud možno bez ztráty iluzí o báječném internetu!

**LENKA ECKERTOVÁ** [lenka@eckertova.cz](mailto:lenka@eckertova.cz)



Milé čtenářky, milí čtenáři,  
přejeme Vám krásné prožití letních dnů, hodně odpočinku a dobrých knih ke čtení.

Neváhejte nás i nadále kontaktovat v případě námětů, nápadů a postřehů. Těšíme se na spolupráci s Vámi při přípravě podzimních čísel *Čtenáře*.

Vaše redakce

## Proč jsem vzala na milost romány pro ženy

Není to zase až tak dlouho, kdy jsem během komise, která pravidelně každý týden rozhodovala o nákupu knih do naší knihovny, u jednoho skutečně velmi lehoučkého románu ženské četby prohlásila: „Rozhodně se to číst bude. Já si ale raději vezmu týden staré noviny než tohle.“ Tento můj výrok se pak stal přímo legendárním a kolegyně, když hodnotily podobné sladkobolné příběhy, ho začaly běžně používat také. Podobně ironicky jsem komentovala i obálku takzvaných historických romancí, které toho většinou měly se skutečnou historií společného opravdu jen velmi málo. Bývala na ní pravidelně zobrazována dvojice mladých krásných lidí, on vždy odhalen do půli těla, pokud ne, pak alespoň v hodně rozhalené haleně, aby bylo dobře vidět jeho dokonale mužné tělo (navíc vždy skvěle opálené). Dívka z přebalu byla překrásná, dlouh vlasá, tvarovaná až přecházel zrak. Jedinou obměnou u ní kromě oblečení bývala barva vlasů. Řekla bych, že blondýnky a rusovlásky byly oproti tmavovláskám v přesile. Pár byl na první pohled silně zamilovaný, vždy ve vášnivém objetí, někdy až v pozici lehu. Odtud moje označení – „přituleni“. I to se ujalo. To jen tak na úvod a vysvětlení mého vztahu k této četbě.

Ale nic není neměnné a všechno se vyvíjí. Čím více těchto titulů vycházelo a jejich obliba silně rostla, bývala jsem čtenářkami častěji, vlastně denně, žádána o výběr a doporučení dalších a dalších. Romány pro ženy už nečetly jen starší dámy jako doposud, ale postupně se přidávaly i ženy středního věku a hodně mladé dívky. Začalo mne pochopitelně zajímat proč. Proč všechny touží právě po tomto typu literatury, a já tedy rozhodně ne? Zahájila jsem proto soukromý průzkum a začala se poptávat, nechávat si dopodrobna vysvětlovat důvody zájmu, pocity při četbě a podobně. Teď už ovšem bez znevažování a ironie. Něco na tom přece být musí. Po

určité době jsem začínala mít jasněji, výsledky zanalyzovala a dospěla k závěru: čteme proto, že nám četba přináší uspokojení, příjemný pocit, možná i nějak doplňuje to, co nám momentálně chybí – nejčastěji emoce (při čtení detektivek a thrillerů naopak vzrušení a napětí). Proto jsem nezřídka mezi pravidelnými čtenářkami ženských románů objevila lékařky, právničky, manažerky, to znamená pracovně silně vyčerpány profese. Chápala jsem to u nich doslova jako obranný reflex. Co nejrychleji se dostat z nepříjemné tvrdé reality, ocitnout se v něčem naprosto odlišném. Tam, kde platí dávná pravidla dobra a zla, a to vše je navíc popsáno jazykem tolik se lišícím od úřední řeči. U mladinkých čtenářek jsem to zase odhadovala na silný nedostatek romantiky v dnešním světě. Nedostatek galantních mužů, kteří pro lásku udělají všechno, dámu ochraňují za každé situace, bojují o ni přes všechny překážky, milují ji, nikdy ji neopustí, nezradí. A nejpochybnější skupina: dámy ve zralém věku? Ty už přece ví, jaký život byl, je a hlavně mohl být. Proč se mořit nezávaznou nudnou literaturou na takzvané úrovni? To je jako jíst denně něco, co nám nechutná. A ony si chtějí ještě hodně a rády pochutnat.

Se schlíplýma ušima jsem musela svoji původní silnou kritiku hodně přehodnotit, moje netaktní výroky byly rázem bez vtípu.

A závěrem? Čtème, čtème všechno, co nás baví, bez ohledu na kohokoliv. Všechno, co se líbí nám, co cítíme, že je pro nás dobré.

P. S. Také na něčem ujíždím a kdyby moje kolegyně z nákupní komise měly jen tušení, možná bych u nich hodně klesla. Romány pro ženy jsou proti mé „neřesti“ jen slabý odvar. Mezi námi důvěrně – neprozrazovat: denně si na počítači pouštím krásnou hudbu. Čím líbeznější a sladší, tím lépe. Nechávám se jí unášet, notuji si, falešně zpívám až řvu a často dojetím i pláču.

## Představení plzeňského Meeting Literature

Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje

Na 900 knih, 15 knihovniček, 14 partnerů, 12 akcí a 500 facebookových fanoušků – to je současná bilance projektu *Meeting Literature*, literárních koutků či schůzek s literaturou, chcete-li.

Projekt *Meeting Literature* je od svého počátku zaměřen na integraci evropské literatury do každodenního života v Plzni. Také u příležitosti získání titulu Evropského hlavního města kultury v roce 2015 chceme občanům Plzně, turistům a hostům ze zahraničí ukázat a poskytnout bohatství a rozmanitost evropského psaní. Od prosince loňského roku je proto možné najít v kavárnách, restauracích, na nádraží a na dalších kulturních místech knižní sbírky autorů z celé Evropy v původním jazyce i v českém překladu. Nádvakem k tomu pořádá každý měsíc Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje v *Galerii Evropského domu* doprovodné tematické akce, doplňující tyto literární poklady a spojující lidi s vášní pro evropskou literaturu, jazyk a kulturu.

Jak to všechno začalo? Dlouho před tím, než měly desítky lidí možnost poznat osobně **Martina Hilského**, muže, jenž do češtiny převedl celého Shakespeara, a poslechnout si jeho přednášku na téma *Kupec benátský*, která celý projekt uvedla, oslovila **Francizka Stölzel** (koordinátorka projektu) mnoho ambasad, nakladatelství, ale také Francouzský institut, Goethe-Institut, Institut Cervantes či Rumunský



kulturní institut se žádostí o knižní dar. A podařilo se! Díky ochotě a vstřícnosti zmíněných institucí se každý měsíc zvyšuje počet knih v originále i českém překladu, a tedy i počet míst, kam jsou knihovničky instalovány. Pokud se chystáte v letošním výjimečném roce Plzeň navštívit, můžete si podle připravené mapky naplánovat svoji literární tour.

*Meeting Literature* nejsou jen knihovničky v kavárnách, ale také pravidelné doprovodné akce v podobě autogramiád, autorských čtení, dramatizací a besed s oceňovanými evropskými autory. Zde dáváme prostor i minoritním jazykům, perličkou byla vlámsčina. Samozřejmostí je tlumočení, případně český překlad v písemné podobě. Na setkání s autory byl zvláště bohatý květen: SVK PK navštívil pařížský rodák **Emmanuel Guibert**, inovativní francouzský komiksový tvůrce, který pracuje v různých výtvarných stylech a hojně se věnuje politickým tématům. Čeští studenti germanistiky z Univerzity Karlovy v Praze pod vedením Borise Blanska (Karlstruppe) přivezli do Plzně představení *Kafka v lázních*. **Paul Colize**, belgický frankofonní romanopisec a novelista z Bruselu, představil svou tvorbu včetně úryvků z románu *Back up*, který má být brzy zfilmován. A v nepo-



Foto archiv knihovny



slední řadě navštívil město **Afonso Cruz** – ojedinelý a svěží hlas v současné portugalské próze, který je zároveň tvůrcem animovaných filmů, ilustrátorem, hudebníkem a zemědělcem. Součástí jeho životní filozofie je výroba a konzumace vlastního piva. Román *Kokoschkova loutka*, Cruzova třetí dosud vydaná próza, byl roku 2012 oceněn Cenou Evropské unie za literaturu. Afonso v Galerii Evropského domu úspěšně představil početné skupině portugalských studentů, čtenářů SVK PK, svou tvorbu včetně úryvků z oceněného románu. K dílu autora a k překladu románu se vyjádřila překladatelka Marie Havlíková.

A co se událo dále? Naši knihovnu 11. června navštívil rumunský spisovatel **Bogdan Suceavă**, který pracuje jako profesor na katedře matematiky na California State University ve Fullertonu v USA. Jeho sbírka povídek *Říše zesnulých generálů a jiné povídky* byla přeložena

do bulharštiny, maďarštiny, angličtiny, francouzštiny a češtiny a román *Miruna, vyprávění* získal v roce 2007 cenu Bukureštské asociace spisovatelů. Návštěvníci měli možnost poslechnout si úryvky z románů v překladu Jiřího Našince a Libuše Valentové a také úryvky ze sbírky poezie *Duchové a portréty* v překladu Iriny Kolaříkové.

Akce, kterou pro SVK PK partnersky zajistil Rumunský kulturní institut v Praze, se uskutečnila za přítomnosti zástupkyně ředitele institutu **Veronicy Micley** a zástupce nakladatele Paseka.

Ale tím to rozhodně nekončí! V druhé polovině roku čeká na čtenáře a návštěvníky Studijní a vědecké knihovny Plzeňského kraje další porce literárních zážitků. Během letních měsíců si tedy odpočítejte (s knihou) na dovolené a v září se budeme těšit na další společné schůzky s literaturou.

**MARTINA KOŠANOVÁ** ✉ [kosanova@svkpl.cz](mailto:kosanova@svkpl.cz)

## Akce Hry bez hranic aneb Knihovnice dětem se tentokrát zaměřila na život v Krušnohoří

V sobotu 23. května 2015 se v krušnohorském městečku Kraslice sešlo více než sto účastníků z patnácti knihoven regionu během devátého ročníku akce Klubu dětských knihoven Karlovarského kraje s názvem *Hry bez hranic aneb Knihovnice dětem*. Dříve, než zhodnotím letošní ročník, ráda bych zmínila základní informace o projektu.

Tato akce je v rámci regionálního působení *Klubka* naším nejvýraznějším projektem. Koná se od roku 2007 za finanční podpory Ministerstva kultury a SKIP ČR. Cílem projektu je podpora čtenářství, rozšíření znalostí o dění v našem regionu a propagace práce dětských oddělení veřejných knihoven v Karlovarském kraji. Podstatné je pro nás také setkávání dětí z různých knihoven v kraji a jejich vzájemná komunikace nejen o literatuře.



Na děti čekaly záladné úkoly...

Organizace každého ročníku je velmi náročná, neboť se koná vždy v jiném městě či obci Karlovarského kraje. Přípravy, na nichž se největší měrou podílí aktuálně pořádací knihovna, probíhají již několik měsíců před samotným konáním. Je třeba promyslet tematické zaměření akce a zajistit nejen zázemí pro všechny soutěžící družstva, ale také oslovit řadu potenciálních sponzorů, díky jejichž finančním i materiálním darům získávají všichni aktéři soutěže pestré dárky a ocenění za svou snahu. Na přípravách a zajištění soutěžních stanovišť, kterých je vždy okolo deseti, se obvykle podílí členové *Klubka*.



... fyzická práce

Každá knihovna, která se účastní, sestaví z řad dětských čtenářů čtyřčlenná soutěžní družstva. Proto je nutné vyzdvihnout i práci knihovnic z jednotlivých knihoven. Své týmy připravují doslova od A do Z. Společně s dětmi tvoří tematicky laděné kostýmy, „bojový“ pokřik, erby a také pročítají literaturu k tématu.

Téma jednotlivých ročníků je vždy přizpůsobeno místu konání s ohledem na regionální významnost daného města či obce. Skladba soutěžních úkolů je rozličná: od informačních dovedností (celý cyklus práce s informacemi) přes zeměpisné a dějepisné znalosti o regionu po sportovní a výtvarné dovednosti.

Protože se akce koná vždy v květnu, v sázce je také počasí. Ne vždy mají knihovny možnost připravit tzv. „mokrou variantu“ celé soutěže, takže nezbývá než se modlit za den bez deště.

V případě kraslického setkání se navzdory nepříznivým předpovědím den náramně vydařil. Nespadla ani kapka, což přineslo velkou úlevu nejen organizátorům, ale i aktérům soutěže. Zahájení se tak mohlo odehrát na zahradě městské knihovny za účasti místostarosty města pana Miloslava Posledního. Patnáct soutěžních družstev se představilo v nápaditých kostýmech krušnohorských

řemesel, tradičních pro tento hornatý region. K vidění byli například pekaři, hudební nástrojáři, knoflíkáři, punčocháři, ševci, hrnčíři, řezníci a další. Každý soutěžní tým si připravil také úvodní pokřik a znak svého cechu. Ne nadarmo si letos všichni dali velmi záležet. Jejich snaha byla následně hodnocena formou ankety, ve které každé družstvo zvolilo tři soupeře, kteří se jim v úvodu nejvíce líbili. Ocenění tak získaly: Obecní knihovna Královské Poříčí (havíři) – 3. místo, Městská knihovna Loket (knoflíkáři) – 2. místo, Obecní knihovna Lomnice (punčocháři) – 1. místo. Hlavní cenou v této anketě byl dort pro vítěze a pro všechny drobné dárky a stolní hry firmy Mindok.

Po prezentaci družstev již následovala samotná soutěž. Soutěžní stanoviště byla umístěna nejen v prostorách knihovny, ale také v Městských sadech, na které navazuje vyhlídková turistická stezka Na Zámeckém vrchu. I když označení Městské sady nevěstí nic záladného, v případě horského terénu Kraslic byl opak pravdou. Soutěžící museli během dvou hodin kromě soutěžních úkolů zdolat i náročný výstup na vrchol kopce, kde bylo umístěno stanoviště *Pašerácká stezka*. Z dalších úkolů lze jmenovat například *Poznávání předmětů*, kvíz *Historie Kraslic*, tvorba významných památkových objektů regionu z názvem *Koláž z krajky*, *Řezání polena*, *Sestavení návodu na výrobu hraček*, *Najdi 12 rozdílů*, doplnění pověsti – *Práce s textem*, rozpoznání částí



i mnoho přemýšlení

hudebních nástrojů – *Sestavení hudebního nástroje* či uhádnutí zvuku hudebního nástroje z ukázky – *Poslech hudebních nástrojů*.

Kromě soutěžní trasy čekala účastníky i návštěva unikátní architektonické památky Městských jatek Kraslice, objektu bývalých jatek z roku 1904, kde je k prohlédnutí postupně zrekonstruované technické zařízení a také nově umístěná tematická výstava k historii Kraslic. Děti stylově od-

vezl kočí na povoze taženém koňmi. Organizační tým MK Kraslice vedený energickou a usměvavou ředitelkou Ing. Janou Obstovou zajistil všem velmi útulné zázemí v prostorách knihovny a výborný teplý oběd, který se podával na zahradě. Krušnohorský gulášek domácí kvality s knedlíkem či těstovinami chutnal opravdu všem.

V odpoledních hodinách proběhlo všemi očekávané vyhlášení výsledků celé soutěže. Na předních místech se umístily: 1. místo Obecní knihovna Lomnice, 2. místo Městská knihovna Nová Role, 3. místo Městská knihovna Mariánské Lázně. Kromě bohatých cen získali všichni ocenění také obrovské koláče, které upeklo kraslické Pekařství U Václava.

Ani další družstva nezůstala bez odměn, které letos dostaly nejen děti, ale také knihovnice. Velmi děkujeme všem osmnácti sponzorům, kteří do soutěže ceny darovali či finančně přispěli na jejich nákup.

Závěrem bych ráda poděkovala především knihovnicím Městské knihovny v Kraslicích, jmenovitě paní ředitelce Ing. Janě Obstové, knihovnicím Martě Maštálřové, Adrianě Brdové, Marii Krýzlové a samozřejmě i ostatním pracovníkům knihovny, kam patří i pracovníci Domu kultury Kraslice. Poděkování si zaslouží za příkladnou organizaci, velké pracovní nasazení a veškerou péči o děti i knihovnice. Bylo nám u vás báječně a moc díky za vše!

Vím, že rok uteče jako voda a my se v roce 2016 setkáme na jubilejním 10. ročníku *Her bez hranic*. Jsem přesvědčena, že ať už se budou konat kdekoliv, má smysl v tomto projektu pokračovat. Těším se na další velké setkání dětských čtenářů a knihovnic Karlovarského kraje!

Za Klub dětských knihoven Karlovarského kraje  
**KLÁRA ROZSYPALOVÁ**, předsedkyně

Foto KDK KV

## Unikátní projekt počítačnické versologie

Po několika letech intenzivní práce byl v Ústavu pro českou literaturu AV ČR, v. v. i., dokončen Korpus českého verše. Korpus českého verše je svým rozsahem i zpracováním naprosto unikátní, a to i ve světovém měřítku.

Díky on-line aplikacím a počítačovému programu, který umí automaticky rozpoznávat druh verše, získávají uživatelé dosud netušené možnosti práce s téměř 1700 sbírkami české poezie 19. a počátku 20. století. Všechny on-line aplikace jsou zdarma přístupné na stránkách Versologického týmu Ústavu pro českou literaturu AV ČR ([www.versologie.cz](http://www.versologie.cz)).

Stručně představení Korpusu českého verše a jeho on-line aplikací

### Korpus českého verše (<http://versologie.cz/kcv.html>)

Korpus českého verše je lematizovaný, foneticky, morfologicky, metricky a stroficky anotovaný korpus české poezie 19. a počátku 20. století. Ke každé slovní jednotce v korpusu je připojena informace o jejím základním slovním tvaru (lemma), fonetickém přepisu a gramatických kategoriích, u každého verše je určeno metrum (jamb, trochej, ...), rozsah (čtyřstopý, pětistopý, ...), typ klauzule (mužská, ženská, ...) a metrický vzorec. Na vyšších rovinách jsou pak anotovány rýmové dvojice a pevné formy (sonet, rondel, ...).

### Databáze českých meter (<http://versologie.cz/dcm/>)

V Databázi českých meter je přístupněn metrický a strofický popis 1689 básnických sbírek (78 391 básní) z 19. a počátku 20. století obsažených v Korpusu českého verše. V Databázi lze (kromě standardních bibliografických údajů) vyhledávat a statisticky vyhodnocovat data podle veršového roz-

měru, metrického vzorce, rýmovanosti a strofičnosti textu, strofického a rýmového schématu, ustáleného názvu rozměru (alexandrin, hexametr, ...), pevných forem (sonet, rondel, ...).

### Eufonometr (<http://versologie.cz/eufonometr/eufonometr.html>)

Aplikace Eufonometr umožňuje vypočítat eufonický koeficient libovolného textu, tj. nalézt takové opakování hlásek, které je statisticky významné. Uživatel do aplikace napíše nebo vloží text a zobrazí se mu jak eufonicky relevantní hlásky a jejich eufonický koeficient v jednotlivých řádcích, tak celkový eufonický koeficient vloženého textu a autor, jehož průměrný eufonický koeficient je nejbližší eufonickému koeficientu vloženého textu. Z dat zobrazených v grafu pak lze zjistit, kolik básní v České elektronické knihovně dosahuje obdobného eufonického koeficientu jako vložený text.

### HEX – klíčová slova v české poezii (<http://versologie.cz/hex/>)

Aplikace Hex umožňuje vyhledávat v Korpusu českého verše texty, které obsahují uživatelem specifikované klíčové slovo, nebo naopak u uživatelem specifikovaného okruhu textů zobrazit všechna klíčová slova v nich nalezená.

### Frekvenční slovníky (<http://versologie.cz/slovníky/slovníky.html>)

Frekvenční slovníky české poezie obsahují údaje o četnosti slov v básnických dílech zahrnutých do Korpusu českého verše. Slovníky udávají jednak frekvenci lemmat, jednak frekvenci slovních tvarů (tokenů), a to jak v jednotlivých básnických sbírkách, tak v celých autorských subkorpusech i v celém Korpusu českého verše. Právě údaje o frekvenci lemmat odlišují tyto slovníky od Frekvenčních slovníků České elektronické knihovny.

### Gunstick – databáze rýmů (<http://versologie.cz/gunstick/>)

Databáze českých rýmů zpřístupňuje výsledky automatické analýzy rýmových shod v básnických sbírkách obsažených v Korpusu českého verše a vydaných do roku 1920 (databáze obsahuje přes jeden milion rýmových párů). Tyto výsledky byly podrobeny ruční kontrole, která zohlednila různé kontexty (sbírky, básně, dobové poetiky...). Databáze obsahuje jak standardní rýmové shody, tak i některé případy volnějších shod.

*Něco navíc*

### Cvičebnice (<http://versologie.cz/cvicebnice/>)

Interaktivní cvičebnice doplňuje publikaci *Úvod do teorie verše* (Ibrahim, Robert – Plecháč, Petr – Říha, Jakub; Akropolis, Praha 2013). Uživatel může procvičovat své znalosti při poznávání meter i celých rozměrů sylabotónických básní (více než 50 000 příkladů), pevných forem v sylabotónickém verši (více než 8000 příkladů) a časoměrných útvarů (více než 300 příkladů). Každý uživatel má přehled o své úspěšnosti v jednotlivých kategoriích. Cvičebnici doprovází podrobný výklad.

## TIP DO VAŠÍ KNIHOVNY



**IBRAHIM, Robert a Petr PLECHÁČ. *Báseň a počítač*.**

**Vyd. 1. Praha: Středisko společných činností AV ČR, 2014. 15 s.**

Báseň a počítač? Jde takové spojení vůbec dohromady? Nestojí poezie a výpočetní technika v protikladu? Využití výpočetní techniky v přírodních a exaktních vědách nikoho nepřekvapí, chápe se jako samozřejmé. Jako samozřejmě se ale postupně začalo chápat také to, že počítače se staly nedílnou součástí našeho života, a pronikly tedy do všech oblastí, kterými se člověk zabývá. Užiti výpočetní techniky v humanitních vědách má svou tradici – velmi plodně se rozvíjelo zejména v šedesátých letech 20. století, kdy počítače

(tehdy obrovské mašiny, které umělo obsluhovat jen několik specialistů) pomáhaly zpracovávat velké datové soubory. Nikdy to ale nefungovalo tak, že by – a trochu přeháníme – literární vědec vytrhl báseň ze sbírky a podobně jako ve filmu *Jáchyme, hoď ho do stroje* (1974) ji „hodil“ do počítače, který za okamžik vyplivne výsledek. Literární vědec samozřejmě musel počítači data připravit – odměnou mu bylo, že počítač data setřídil a umožnil v nich pohodlně vyhledávat. Novou etapu ve využití počítačů znamenala devadesátá léta, období prudkého nástupu výpočetní techniky a jejího ovládnutí světa. Se zdokonalením počítačů a rozšířením jejich možností také rostlo jejich využití v humanitních vědách. Využití počítačů v literární vědě se váže k tomu, že objekt výzkumu této vědy, tj. literární texty, existuje v elektronické podobě. Vše, o čem je v publikaci řeč, by nikdy nevzniklo bez České elektronické knihovny ([www.ceska-poezie.cz](http://www.ceska-poezie.cz)), která byla vytvořena v Ústavu pro českou literaturu AV ČR.

Publikace pojednává o tom, co všechno se dá s literárními texty za využití moderní výpočetní techniky dělat. Většina kapitol se týká verše, nejprve se tedy čtenář stručně seznámí s disciplínou, která se veršem zabývá (kapitola *Co je to versologie?*). V další kapitole je řeč o tom, co je potřeba udělat, aby z elektronických textů vznikl elektronický korpus, tj. takový soubor textů, který je připraven ke složitějšímu vyhledávání a k zadávání složitějších dotazů (kapitola *Korpus českého verše*). Poté se čtenář seznámí s nejrůznějšími aplikacemi, které umožňují pracovat s daty z korpusu: detailní informace o českém verši 19. století poskytuje *Databáze českých meter* (viz stejnojmennou kapitolu); která slova se v 19. století rýmovala se slovem „láška“, ukáže aplikace *Gunstick* (kapitola *Láska : páška*); odpověď na otázku, která česká báseň je nejefonitější, podá aplikace *Eufonometr* (kapitola *Dá se spočítat eufonie?*); o čem je Máchův *Máj* a které podstatné jméno se v něm objevuje nejčastěji, prozradí aplikace *Hex* a *Frekvenční slovníky* (viz stejnojmenné kapitoly); a nakonec se možná dostaneme k tomu, jak zjistit, kdo napsal *Rukopisy*...

-úcl-

## INSPIRACE Z KNIHOVEN

### Slavný detektiv v čáslavské knihovně

V pondělí 27. dubna jsme v knihovně přivítali prezidenta *České společnosti Sherlocka Holmese* pana Aleše Kolodrubce, který si pro čtenáře připravil fundované vyprávění o nejslavnějším detektivovi všech dob. Na úvod krátce pohovořil o životě autora Arthura Conana Doylea a poté se již věnoval postavě Sherlocka Holmese a jeho věrnému souputníkovi v pátrání lékaři Johnu Watsonovi. Prezident přítomným objasnil, co vlastně holmesologové po celém světě považují za takzvaný Kánon autora, a že do něj řadí 56 povídek a čtyři romány. Po jejich rozboru přišly na řadu nejrůznější vydání knih, včetně ukázek obrazového doprovodu. Přednášející zmínil nejvýznamnější ilustrátory knih se Sherlockem, především anglického tvůrce Sidneyho Pageta, ale neopomenul ani obrázky Američana Frederica Dorra Steeleho. Nechyběl pohled na četná filmová zpra-

cování. Velký zájem publika vzbudilo to nejnovější s hercem Benediktem Cumberbatchem v hlavní roli. Prezident přivezl do Čáslavi na ukázkou nejen stejný typ dýmky, který údajně detektiv kouřil, ale také typickou čepici „holmesovku“ se dvěma štítky a chlopněmi přes uši, která neodmyslitelně patří na jeho hlavu – v angličtině se nazývá „deerstalker“ a používali ji hlavně lovci. V závěru velmi vydařené akce došlo na otázky zvědavých čtenářek a čtenářů. Zajímalo je, zda Holmes někdy skutečně existoval, jak se připravuje a chutná pravý anglický vánoční pudink nebo zda muzeum známého detektiva sídlí opravdu na Baker Street 221b.

PETRA MORAVCOVÁ



Foto archiv knihovny

## Pasování na Rytíře řádu čtenářského proběhlo již poosmé

### INSPIRACE Z KNIHOVEN



Foto archiv knihovny

pracovalo s místními základními školami a jejich prvňáčky. Pravidelně jsme se s dětmi a jejich učitelkami scházeli v knihovně, kde děti dostaly čtenářské deníčky, do kterých jim pak rodiče zapisovali, kolik toho spolu přečetli. Tím se snažíme zapojit i rodiče, aby se svými dětmi četli a věnovali jim tak něco málo ze svého času. Všem rodičům, kteří se do této akce zapojili, patří náš velký dík, protože pochopili, že dětské čtenářství a předčítání dětem není ztracený čas, ale naopak čas velmi dobře investovaný.

Letošní slavnostní pasování probíhalo ve dnech 15. května a 21. května 2015 v dětském oddělení mimoňské knihovny. Přišli se na nás podívat i rodiče prvňáčků, a přestože naše prostory nejsou moc velké, všichni jsme se do nich vešli a nálada byla slavnostní – jak se sluší a patří při slavnostním pasování na rytíře. Hostem byl tak jako každý rok pan starosta František Kaiser, který se zapojil do odměňování nových čtenářů. Ráda bych poděkovala všem, kteří se podíleli na zdárném průběhu celé akce – děkuji pedagogům ze ZŠ, představitelům rytíře a královny a hlavně dětem i rodičům za skvělou spolupráci a doufám, že v ní budeme i nadále pokračovat.

MIROSLAVA JESÍNKOVÁ

Tak jako už v několika uplynulých letech, i letos probíhala v Městské knihovně Mimoň celoroční akce s názvem *Pasování na rytíře řádu čtenářského*. Dětské oddělení knihovny na něm spolu-

### Noc literatury 2015 v Knihovně města Plzně

### INSPIRACE Z KNIHOVEN

Noc literatury je projekt, jenž netradičním způsobem představuje veřejnosti současnou evropskou literaturu v podání známých osobností či herců, kteří předčítají z vybraných knižních titulů. Probíhá během jednoho večera a noci jednou do roka v mnoha městech České republiky – letos se akce konala 13. května.

V Plzni se četlo na jedenácti místech, z nichž mnohá nepostrádala kouzlo mimořádného pro-

středí. Knihovna města Plzně při této příležitosti zpřístupnila zájemcům podkrovní prostory své budovy v ulici Bedřicha Smetany čp. 13, kde čerstvá držitelka Thálie paní Blanka Luňáková představila povídku s názvem *Pod hladinou* od norské autorky Merethe Lindstromové. Obdivuhodná herečka uvedla během večera příběh celkem desetkrát a svým podáním dokázala posluchače po každé nadchnout. Jak dokládají kladné ohlasy



diváků: „Paní Luňáková umí napětí opravdu podat.“ Kniha *Hosté*, ze které byla povídka čtena, vzbudila velký zájem, což potvrdilo smysl celého projektu.

Tajuplná půda Knihovny města Plzně přivítala toho večera celkem 99 návštěvníků a podle ohlasů se už mnozí z nich těší na ročník příští.

**LENKA DUCHKOVÁ  
MARTINA KOŽÍŠEK OUŘADOVÁ**

Foto Vladimír Kožíšek

## Knihovna a jídlo? Městská knihovna Chodov říká ANO

INSPIRACE Z KNIHOVEN

I naše knihovna se letos přidala k úžasné neziskové akci *Food Revolution Day*. V České republice ji má pod patronátem škola vaření *Chefparade* a my jsme se opět nechali zlákat její výzvou uspořádat pro knihovnu lehce netradiční odpoledne určené především dětem.

*Food Revolution Day* je výzvou nejenom pro knihovny, ale pro organizace všeho druhu. My jsme akci pojaly s kolegyněmi knihovnicemi vskutku po knihovnicku. Pokusily jsme se propojit myšlenku FRD: tedy směřování dětí ke zdravému a kvalitnímu stravování zábavnou formou s informačním vzděláváním, které se dá i v této oblasti velmi vtipně využít.

Základem spokojenosti dětí měla být samozřejmě ochutnávka dobrot. Připravily jsme několik druhů výtečných pomazánek a zeleninové „hranolky“. Ale u nás v knihovně není nic jen tak! Děti musely plnit úkoly, ale především průběžně hádat, jaké ingredience jsme zvolily pro přípravu jejich pohoštění. Postupně tak ochutnaly tři dru-

hy pomazánek a v hádání byly věru úspěšné! Nejlepším úkolem, který děti plnily, shledávám sestavování zdravého menu. Poté, co jsme se poprali



Foto archiv knihovny

se samotným termínem MENU, seznámili jsme se s opravdu zajímavými recepty. Děti s touhou splnit naši prosbu o zdravý jídelníček neváhaly ke svíčkové či rajské omáčce napasovat rýži, která je v dětských očích tím nejzdravějším pokrmem pod sluncem.

Odměnou za projevenou snahu a spolupráci byl dětem výborný ovocný salát a naši odměnou byly naprosto čisté talíře.

Cílem celé akce je inspirace dětí ke změně ve stravování. Společně jsme si povídali, ochutnávali, ale hlavně jsme se dobře bavili! Děkujeme tedy Jamiemu Oliverovi, strůjci této myšlenky, ale také škole vaření *Chefparade* za nápad a především organizaci této báječné akce!

**MICHAELA HUŠKOVÁ**



## Romské snění ve vítkovické knihovně

INSPIRACE Z KNIHOVEN



Dvojazyčné texty doplněné dětskými kresbami ostatně zdobí i stěny knihovny ve Vítkovicích. Výstavu *Romano suno – Romský sen* pořádá Nová škola již osmnáctým rokem a na tomto místě probíhá její prezentace potřetí. Pokaždé jsou vyhodnoceny nejhezčí obrázky i texty, které dokážou přiblížit osudy romských dětí a jejich rodin v ČR.

Od minulého roku, jak upozorňuje Marie Bořkovicová, mohou děti do soutěže přispívat také mluveným slovem a natočit své vyprávění na kameru. Děti píší a vyprávějí o sobě, své rodině, o svých snech i obavách, o bídě a penězích, lásce a velmi často také o smrti. Občas otevrou také živé a často palčivé otázky své identity, společenského postavení a vztahu mezi Romy a lidmi z většinové společnosti. Pro zajímavost názor dvanáctileté dívky z Prahy: „Víte co, někdy si říkám: proč vlastně jsem Cigánka? Proč nejsem normální člověk, jako je bílý? Jenže stejně, co s tím nadělám? Já jsem ráda, že jsem Cigánka. Ale kdybych byla bílá, to by nebylo špatný...“

Po skončení workshopu se řada dětí zastavila u obrázků, které předtím nevšímavě míjely. Kdo ví, třeba budou příští rok mezi vítězi viset také jejich příběhy.

**PETR SCHINK**

Středa dopoledne je dnem, kdy se knihovna obvykle tváří jako nedobytná pevnost a nepropustí dovnitř ani jednoho zoufalého čtenáře s nepřekonatelnou touhou po knize. Přesto během tohoto dne na konci dubna ožila vítkovická pobočka Knihovny města Ostravy nezvyklým ruchem a to díky dětem z osmé a deváté třídy ZŠ Gebaurovy, pro které se zde konala vzdělávací akce. Slova se zprvu trochu nesměle ujala paní Marie Bořkovicová z obecně prospěšné organizace *Nová škola* a položila zásadní otázku: „Kolik z vás mluví romsky?“

Přestože většina dětí by romský původ nezapřela, zvedly se stěží dvě nebo tři ruce. Ale to už na ně rychlou romštinou spustila Ivetta Kokyová, která má na kontě řadu povídek v romštině i češtině. Ukázalo se, že s neznalostí romštiny to nakonec nebude tak zlé. Posluchačům se dostalo důkladné průpravy z historie jejich jazyka – zkoušeli identifikovat různé dialekty, a tak zjistili, že romštinou se sice s mírnými rozdíly, ale přece jen domluví po celém světě.

Největší ohlas mělo předcítání z povídky paní Kokyové. Děti s napětím sledovaly eskapády její mírně bláznivé babičky a smály se na těch správných místech, ať už se četlo česky nebo romsky.



Foto Jarmila Košťálová

**Před 90 lety, 1. 8. 1925**, se narodil rakouský básník, dramatik a spisovatel **Ernst Jandl** († 2000), známý svou experimentální lyrikou, slovními hříčkami a tvorbou neologismů (české výbory *Mlet-pantem* a *Rozvrzaný mandl*).

**Před 95 lety, 3. 8. 1920**, se narodila světově proslulá anglická spisovatelka **P. D. Jamesová** († 2014), autorka detektivních románů s Adamem Dalglieshem (např. *Zahalte jí tvář*, *Rubáš pro slavičku*, *Černá věž*, *Plány a touhy*, *Smrt v sutaně* a další), z nichž většina byla zpracována pro televizi; ojedinele se věnovala i jiným žánrům (např. zfilmovaný sci-fi román *Potomci lidí*).



**Před 140 lety, 4. 8. 1875**, zemřel dánský spisovatel **Hans Christian Andersen** (\* 1805), jeden z největších světových autorů pohádek.

**Před 170 lety, 5. 8. 1845**, zemřela česká buditelka a spisovatelka **Magdalena Dobromila Rettigová** (\* 1785), dnes známá především svou *Domácí kuchařkou*.

**Před 165 lety, 5. 8. 1850**, se narodil francouzský spisovatel **Guy de Maupassant** († 1893), autor románu *Miláček* či povídky *Kulička*.

**Před 25 lety, 5. 8. 1990**, zemřel český básník **Ivan Blatný** (\* 1919), autor sbírek *Paní Jitřenka*, *Melancholické procházky*, *Stará bydlíště* či *Pomocná škola Bixley*; společně s Jiřím Ortenem napsal *Hru na povídku* a *Druhou hru na povídku*.

**Před 115 lety, 6. 8. 1900**, se narodil český spisovatel, literární kritik, novinář a překladatel **Jiří Weil** († 1959), autor románů *Moskva-hranice*, *Život s hvězdou*, *Na střeše je Mendelssohn*, *Dřevěná lžice* a jiných.

**Před 60 lety, 12. 8. 1955**, zemřel německý spisovatel **Thomas Mann** (\* 1875), nositel Nobelovy ceny za literaturu (1929), autor románů a novel *Buddenbrookovi*, *Mario a kouzelník*, *Tonio Kröger*, *Smrt v Benátkách*, *Kouzelný vrch*, *Lotta ve Výmaru*, *Josef a bratři jeho*, *Doktor Faustus*, *Vyvolený* a dalších.



**Před 20 lety, 13. 8. 1995**, zemřel český básník, spisovatel a psycholog **Jan Křesadlo** (\* 1926, vl. jm. Václav Pinkava), autor románů a próz *Obětina*, *Slepá bohyně*, *Fuga Trium* či *Mrchopěvci*.



**Před 165 lety, 18. 8. 1850**, zemřel francouzský spisovatel **Honoré de Balzac** (\* 1799), autor rozsáhlého cyklu románů a novel *Lidská komedie*, z nichž

k neznámějším patří *Otec Goriot*, *Ztracené iluze*, *Lesk a bída kurtizán*, *Sestřenice Běta*, *Bratranec Pons*, *Modesta Mignonová*, *Evženie Grandetová*, *Plukovník Chabert*, *Gobseck* nebo *Šagrénová kůže*.

**Před 20 lety, 19. 8. 1995**, zemřel český humorista, publicista a spisovatel **Vladimír Škutina** (\* 1931), autor knížek *Prezidentův vězeň*, *Martina* (o tenistce Martině Navrátilové), *Tak už jsem tady s tím vápnem*, *pane Werichu!* a dalších.

**Před 125 lety, 20. 8. 1890**, se narodil **Howard Phillips Lovecraft** († 1937), americký básník, prozaik, žurnalista a esejista, autor fantasy, sci-fi a hororů, proslulý svými povídkami (např. *Volání Cthulhu*); český nedávno vyšly jeho sebrané spisy.

**Před 115 lety, 25. 8. 1900**, zemřel **Friedrich Nietzsche** (\*1844), německý filozof a klasický filolog, jedna z nejvlivnějších, ale také nekontroverznějších postav v dějinách filozofie, autor mnoha spisů, např. *Zrození tragédie z ducha hudby*, *Nečasové úvahy*, *Ranní červánky*, *Radostná věda*, *Tak pravil Zarathustra*, *Mimo dobro a zlo*, *Genealogie morálky*, *Případ Wagner*, *Ecce Homo* či *Soumrak model*.



**Před 135 lety, 26. 8. 1880**, se narodil francouzský básník a dramatik **Guillaume Apollinaire** († 1918), autor slavného *Pásma*, sbírek *Alkoholy* a *Kaligramy* nebo surrealistického dramatu *Prsy Tiréziovy*, kde je poprvé použit termín surrealismus.

**Před 380 lety, 27. 8. 1635**, zemřel španělský dramatik, básník a prozaik **Lope de Vega** (\* 1562), autor her *Fuente Ovejuna* či *Zahradníkův pes*.

**Před 120 lety, 28. 8. 1895**, se narodil český spisovatel **Václav Kaplický** († 1982), autor historických románů *Železná koruna*, *Smršť*, *Kladivo na čarodějnice* (zfilmoval Otakar Vávra), *Táborská republika*, *Veliké theatrum*, *Kdo s koho* či *Život alchymistův*.



**Před 80 lety, 30. 8. 1935**, zemřel francouzský spisovatel **Henri Barbusse** (\* 1873), autor protiválečného románu *Oheň*, oceněného Goncourtovou cenou.

**Před 70 lety, 30. 8. 1945**, se narodila německý písničkářka českého původu **Libuše Moníková** († 1998), od roku 1971 trvale žijící v Německu, autorka románů a novel *Újma*, *Pavana za mrtvou infanktu*, *Fasáda*, *Ledová tříšť* a *Zjasněná noc* či *Esejů o Kafkovi*.

**Před 140 lety, 1. 9. 1875**, se narodil americký spisovatel **Edgar Rice Burroughs** († 1950), autor populární a mnohokrát zfilmované série dobrodružných románů o Tarzanovi.

**Před 110 lety, 4. 9. 1905**, se narodila britská spisovatelka **Mary Renaultová** († 1983), autorka populárního dvoudílného románu o starověkém řeckém králi Théseovi *Býk přichází z moře* a *Král musí zemřít* nebo trilogie z doby Alexandra Velikého *Oheň z nebes*, *Perský chlapec* a *Pohřební hry*.

**Před 110 lety, 5. 9. 1905**, se narodil britský spisovatel maďarského původu **Arthur Koestler** († 1983), autor známého anti-totalitního románu *Tma o polednách*.

**Před 20 lety, 8. 9. 1995**, zemřel český prozaik a fejetonista **František Nepil** (\* 1929), který psal také prózy pro děti (*Dobré a ještě lepší jitro*, *Malý atlas mého srdce*, *Kněžnin prsten*, *Makový mužiček*, *Naschválničci* aj.).



**Před 125 lety, 10. 9. 1890**, se v Praze narodil německy píšící spisovatel **Franz Werfel** († 1945), autor románů a novel *Sjezd abiturientů*, *Barbora neboli Zbožnost*, *Čtyřicet dnů*, *Verdi – Román opery*, *Jeremiáš*, *Píseň o Bernadettě*, *Hvězda nenarozených*, *Dům smutku* a dalších.



**Před 130 lety, 11. 9. 1885**, se narodil anglický spisovatel **D. H. Lawrence** († 1930), autor románů *Synové a milenky*, *Duha*, *Ženy milující* a skandálního *Milence lady Chatterleyové* a mnoha novel a povídek (český výbor *Stíny jara*); proslul svým otevřeným popisem lidských vášní a instinktů a vztahů (i sexuálních) mezi muži a ženami.



**Před 125 lety, 15. 9. 1890**, se narodila anglická spisovatelka **Agatha Christie** († 1976), nesmírně populární autorka kriminálních a detektivních románů a povídek, stvořitelka Hercula Poirota a slečny Marplové, „královna detektivek“, nejlépe prodávaná spisovatelka tohoto žánru; jejich knih se prodalo již přes dvě miliardy výtisků v angličtině a více než miliarda výtisků v dalších 103 jazycích. Napsala přes 80 románů, povídkových knih a divadelních her; její *Past na myši* je nejdéle hranou divadelní hrou všech dob (v londýnském Ambassadors Theatre se hraje nepřetržitě od 25. 11. 1952 a má za sebou již více než 21 tisíc představení). Exis-



tuje také nespočet filmových a televizních verzí jejích děl. K neznámějším knihám patří *Vražda Rogera Ackroyda*, *Vražda v Orient-expressu*, *Smrt na Nilu*, *Deset malých černoušků*, *Záhada na zámku Styles*, *Vražda na faře*, *Vraždy podle abecedy*, *Vražda v postranní ulici*, *Schůzka se smrtí*, *Mrtvá v knihovně*, *Svědék obžaloby* a další; několik románů vydala pod pseudonymem Mary Westmancottová a napsala také *Vlastní životopis*.

**Před 110 lety, 16. 9. 1905**, se narodil **Vladimír Holan** († 1980), jeden z nejvýznamnějších českých básníků 20. století, autor sbírek či skladeb *Triumf smrti*, *První testament*, *Terezka Planetová*, *Lemuria*, *Panychida*, *Toskána*, *Mozartiana*, *Strach*, *Noc s Hamletem*, *Noc s Ofélií*, *Příběhy*, *Bolest*, *Sbohem?* a dalších; věnoval se též překládání z několika jazyků.



**Před 80 lety, 17. 9. 1935**, se narodil americký spisovatel **Ken Kesey** († 2001), jehož neznámějším dílem je román *Vyhodíme ho z kola ven*, předloha slavného pětioscarového filmu Miloše Formana *Přelet nad kukaččím hnízdem*.



**Před 40 lety, 20. 9. 1975**, zemřel francouzský básník **Saint-John Perse** (\* 1887), nositel Nobelovy ceny za literaturu (1960).

**Před 155 lety, 21. 9. 1860**, zemřel německý filozof **Arthur Schopenhauer** (\* 1788), autor spisu *Svět jako vůle a představa*; svou pesimistickou filozofií ovlivnil např. Friedricha Nietzscheho nebo skladatele Richarda Wagnera.

**Před 145 lety, 23. 9. 1870**, zemřel francouzský spisovatel **Prosper Mérimée** (\* 28. 9. 1803), autor novely *Carmen*, podle níž vytvořil Georges Bizet jednu z nejpůvodnějších oper světového repertoáru.

**Před 45 lety, 25. 9. 1970**, zemřel německý prozaik **Erich Maria Remarque** (\* 1898), jeden z nejčtenějších světových spisovatelů, autor románů *Na západní frontě klid*, *Cesta zpátky*, *Tři kamarádi*, *Miluj bližního svého*, *Vítězný oblouk*, *Čas žít*, *čas umírat*, *Černý obelisk*, *Nebe nezná vyvolených*, *Noc v Lisabonu* a dalších.

**Před 25 lety, 30. 9. 1990**, zemřel australský spisovatel anglického původu **Patrick White** (\* 1912), nositel Nobelovy ceny za literaturu (1973), autor románů *Poušť Johanna Vosse*, *Oko uragánu* či *Sukně z listí*.

## Dokážou knihovny naplnit strategii *Living knowledge*?

Během květnového literárního festivalu *Hay Literary* ve Walesu<sup>1</sup> potěšil ředitel Britské knihovny Roly Keating knihovníky prohlášením, že podle jeho názoru se knihovnám v budoucnosti podaří „přečkat“ internet.<sup>2</sup>

Jako důkaz svého optimismu uvedl, že do Britské knihovny přišlo v poslední době o deset procent více uživatelů. Otázka je, zda tento nárůst není způsoben současným snížením kvality služeb ve veřejných knihovnách. Soudím tak podle své osobní zkušenosti. Pro hledání informací se spoléhám na internet, British Library a soukromou knihovnu London Library. Pro rekreační četbu si objednávám levné paperbacky on-line.

R. Keating se domnívá, že informační technologie knihovny neohrožují, ale naopak vedou uživatele k jejich návštěvě.

- V knihách si uživatelé mohou ověřit informace, kterým na internetu často schází přesný původ.
- Knihovny poskytují uživatelům prostředí vhodné k myšlenkovému rozvoji, což je zvláště důležité pro ty, kteří žijí ve stísněných podmínkách a nemají dost soukromí; iluze soukromí vytvářená virtuálním světem není totéž.
- Ačkoliv jednotlivé informace lze vyhledat na internetu, knihovny nabízejí systematický přístup ke světovému vědění.
- Zaměstnanci knihoven jsou k dispozici těm, kdo potřebují poradit.
- Knihovny si podle R. Keatinga vytvořily pocit společenské důvěry na základě dobrých zkušeností veřejnosti. Sítě knihoven jsou zárukou spolehlivého myšlenkového prostředí. Reprezentují tradiční kulturní hodnoty, které existovaly před internetem, a proto ho přechkají.

Britská knihovna letos uveřejnila plán svého budoucího rozvoje do roku 2023 nazvaný *Living knowledge*<sup>3</sup>. Má v úmyslu stát se jedinečnou tvořivou knihovnou světa. Keatingův optimismus, vyjádřený na festivalu v Hay, odráží nadšení z plánovaného rozvoje knihovny popsaného v tomto dokumentu. Mám však obavy, že i kdyby se Britské knihovně tento plán podařilo uskutečnit, není zaručeno, že ostatní knihovny s ním udělají krok.

Obávám se, že univerzální společenská důvěra v knihovny bude pravděpodobně dále klesat a zároveň, že myšlenkový rozvoj nových generací nebude vázán na systematický přístup k světovému vědění. Vyhledávání útržkovitých informací na internetu odradí nové generace od touhy po tradičním vzdělání.

Obávám se také, že zdrojů pro financování knihoven bude dále ubývat. Už dnes se co chvíli píše, že byla zavřena nějaká pobočka veřejné knihovny. Každá z nich znamená předzvěst dlouhodobého zániku knihovní sítě.

Takže se může stát, že Keatingův obdivuhodný koncept „důvěry v knihovny“ se bude vztahovat jen na několik málo výjimečných knihoven, jako je právě Britská knihovna, a celá tradiční síť veřejných knihoven se rozplyne. Anebo takzvané knihovny budou tu a tam ještě existovat jen proto, aby si uživatelé mohli napojit svůj počítač na wi-fi.

Jak ráda bych byla, kdyby Roly Keating předpovídal pravdu, ale schází mi jeho optimismus.

<sup>1</sup> [http://en.wikipedia.org/wiki/Hay\\_Festival](http://en.wikipedia.org/wiki/Hay_Festival)

<sup>2</sup> <http://www.telegraph.co.uk/culture/hay-festival/11627276/Libraries-could-outlast-the-internet-head-of-British-Library-says.html>

<sup>3</sup> <http://www.bl.uk/projects/living-knowledge-the-british-library-2015-2023>

### VÝZVA ČTENÁŘE

#### Máte pro nás podnět k oslovení určitého zahraničního korespondenta?

Napište nám do redakce a my se pokusíme zprostředkovat vám ve *Čtenáři* postřehy také z dalších zemí. Děkujeme a těšíme se na vaše tipy!

**Kilián pro zvláštní školy je projekt na podporu čtení žáků a studentů se specifickými vzdělávacími potřebami.** Vznikl v Sasku již v letech 2012 až 2013 a iniciovalo jej Ministerstvo školství a Německá knihovnická asociace (DBV). Prostřednictvím něj je dětem zpřístupňována literatura s ohledem na jejich speciální potřeby a možnosti, a to zejména v denních stacionářích a sekundárně také na základních školách. Pro děti jsou připravena scénická čtení populárních dětských knih se spisovateli a herci. Těchto představení se v Sasku během dvou let zúčastnilo na 3000 dětí. Umělci při nich využívají formu loutkového divadla, a reakce pedagogů, knihovníků i samotných umělců jsou velmi pozitivní. Také dětem se tyto inovativní metody výuky líbí. Na základě výborných výsledků bylo v roce 2014 rozhodnuto o pokračování projektu s Kiliánem, protože tento specifický přístup na podporu čtení potřebuje stále více dětí trpících různými poruchami čtení. Organizátoři projektu by chtěli jeho financování udržet i v následujících letech – mezitím už jej školy zapojily také do svých osnov. Díky tomuto projektu se také potvrdila role knihoven a jejich nepostradatelný přínos pro kulturní výchovu dětí a mládeže. (*Das Magazin der Bibliotheken in Sachsen – Jahrgang 8, Nr. 1/2015, s. 28–29*)

**Veřejná knihovna v norském Stordalu mobilizuje místní obyvatele a např. čtení poezie je jednou z událostí, na které se místní lidé a uživatelé knihovny aktivně podílejí.** Obec Stordal se nachází v regionu Sunnmøre na norském západním pobřeží a má pouze 1035 obyvatel. Veřejná knihovna zde funguje zároveň i jako školní knihovna pro jedinou místní školu. V roce 2014 vstoupil v Norsku v platnost nový knihovní zákon, jehož základem je spolupráce obecních orgánů s dobrovolnými a neziskovými organizacemi. A proto také stordalská knihovna musela podniknout rozhodné kroky k jeho naplnění. Ve Stordalu řídí všechny kulturní aktivity koordinační tým v čele s místním knihovníkem; na své aktivity získává finanční prostředky z projektů a pro místní komunitu organizuje akce ve spolupráci se sportovní asociací a svazem turistů. Jednou z těchto aktivit je informovanost obyvatel v oblasti zdraví, a protože prostory knihovny nejsou k těmto akcím

vhodné, využívá venkovní sportovní plochy a sportovní areály svých partnerů. Knihovna dále pořádá například procházky se čtením poezie. Všechny tyto akce zaujaly i místní spořitelnu, která se rozhodla knihovnu v roce 2015 sponzorovat.

(*Scandinavian Public Library Quarterly – Vol. 47, No. 4/2014, s. 22–24*)

**Knihovna Univerzity Mateje Bela v Banské Bystrici se již v roce 2008 zapojila do projektu *Rovnost příležitostí pro všechny*, který vznikl na půdě univerzity a nabízí stále nové služby i pro osoby se specifickými potřebami.** V referátu absenčních výpůjček a ve všech dislokovaných studovnách knihovny vzniklo pro tyto uživatele speciální centrum s technickým a programovým zázemím. Knihovna tato centra zřídila v roce 2014 v rámci projektu *Moderнизace vnitřního vybavení a rekonstrukce objektů s cílem zlepšení vzdělávacího procesu na UMB v Banské Bystrici*. V současnosti tak může poskytnout nové služby pro nevidomé a slabozraké uživatele a ve značné míře eliminovat důsledky jejich zrakového znevýhodnění tím, že jim zpřístupní dokumenty, které nemohou vnímat zrakem. Technické vybavení představuje kvalitní počítačová sestava s reproduktory a sluchátky, připojená na internet a doplněná webkamerou. Součástí pracovní stanice tvoří multifunkční zařízení s barevnou tiskárnou, kopírkou a skenerem. Prostřednictvím OCR – Optical Character Recognition programu FineReader je možné zdigitalizovat tištěný text a následně ulehčit čtení pomocí speciálních nástrojů. Kvalitativně nový přístup k informacím pro nevidomé a zrakově postižené zabezpečuje speciální počítačový program umožňující hlasový výstup JAWS – Job Access With Speech. Výkonný program na zvětšování informací a pro navigaci na obrazovce počítače MAGic umožňuje slabozrakým uživatelům efektivně využívat různé aplikační programy. Mezi další důležitá vybavení patří elektronická čtecí lupa Clear View+ a Braillovský řádek FOCUS 40 Blue. Všechny tyto programy ulehčují orientaci při studiu všem zájemcům z řad nevidomých a slabozrakých studentů univerzity. (*Bibliotheca Universitatis – roč. 10, č. 2/2014/2015, s. 15–17*)

**Univerzitní knihovna v australské Victorii aktivně přijímá svoji novou roli vědecko-výzkumné organizace.** Tato role klade primárně důraz na digitální gramotnost a zabezpečení digitálního úložiště pro zdejší univerzitu. Stále se zvyšující informační potřeby studentů a zaměstnanců univerzity s sebou nesou vysoké požadavky na akademické knihovníky. Univerzita ve Victorii, která se obdobně jako další australské univerzity profiluje jako výzkumná organizace, je jedním z lídrů reformy vzdělávání vysokých škol v Austrálii (ta odstartovala v roce 1990 a dosud stále pokračuje) – služby knihovny se tedy této funkci musí přizpůsobit. Od roku 2009 je zdejší akademická knihovna klíčovým partnerem pro výzkum, proto produkuje vědecko-výzkumné publikace. Ty jsou poté hlášeny do centrálního vládního registru a na základě jejich úspěšnosti získává konkrétní vysoká škola vládní podporu. Výzkumným pracovníkům jsou knihovníci velkou oporou v procesu hledání, zpřístupňování a uspořádání informačních zdrojů. Také reagují na stále se měnící výzkumné postupy, provádějí pravidelné průzkumy uživatelských potřeb a v rámci zajištění komplexnosti informační nabídky spolupracují s dalšími knihovnami v Austrálii. Univerzita v maximální míře umožňuje celoživotní vzdělávání akademických knihovníků, podporuje technické vybavení knihovny a financuje kvalitní knihovní systém.

(*IFLA Journal* – Vol. 41, No. 1/2015, s. 40–52)

**Koncem minulého roku byla v Bavorské státní knihovně v Mnichově otevřena mimořádná výstava k 25. výročí budování Sbírký německých tisků.** Na vzniku této jedinečné sbírky, která shromažďuje vzácné tisky v německém jazyce a z německého kulturního prostoru, se podílí šest významných německých knihoven a finančně ji podporuje Nadace Volkswagen (částkou 25 milionů eur). Tisky pocházejí až z roku 1450 a v projektu jsou zapojeny knihovny ve městech Wolfenbüttel, Goettingen, Frankfurt nad Mohanem, Hezog a také Bavorská státní knihovna v Mnichově a Státní knihovna v Berlíně. Průběh prací byl původně koncipován na dobu deseti let, konec prací je však stále v nedohlednu. Mezery ve sbírkách německých knihoven doplnilo na 200 000 svazků a to je velký důvod k oslavám. Doprovodná výstava k oslavám projektu byla konci-

pována velkoryse a všech šest zapojených knihoven zde představilo své nejzajímavější akvizice. Výstava měla přiblížit krásu tištěných knih návštěvníkům a ukázat její proměny v průběhu staletí. V několika tematických oblastech, jakými jsou duchovní život, svět obyčejných lidí, cestování, móda, hudba atd., byla zvláštní část věnována Německému hudebnímu archivu, který spravuje berlínská knihovna, a jehož představené akvizice byly velmi atraktivní – k vidění byly Beethovenovy klavírní sonáty, zpěvníky počátku 16. století nebo zcela neznámé učebnice hudební výchovy vzniklé v období od 17. do 20. století.

(*Bibliotheks Magazin* – Nr. 1/2015, s. 42–49)

**Univerzitní knihovna v Žilíně stojí v blízkosti velkého sídliště, tedy betonového a ne příliš vábného světa, a to způsobuje mnoho problémů, které se rozhodla knihovna řešit originálním způsobem.** Mládež ze sídliště využívá betonové plochy budov na tvorbu graffiti, a tak byla pravidelně „vzdobena“ i akademická knihovna. Odkazy plné vulgarismů, znečištěné prostory okolo knihovny, zdevastované prostředí bylo realitou, které nepomohlo ani veřejné osvětlení a hlídací služba. Knihovna proto přišla s novou filozofií: po dohodě se žilinskými organizacemi a studenty středních škol uspořádala oficiální dny tvorby graffiti. Myšlenka se rychle rozšířila po celém Slovensku a ozvláštnit obvodové stěny knihovny přijelo na 30 umělců graffiti z celé země. Akci, do které se zapojily také knihovnice, předcházela dlouhá příprava a debata o tom, jaké obrazy budou knihovnu zdobit, a výsledek stojí za to. Nejvíce poškozenou stěnu zdobí svět Avatarů, vedlejší stěnu obývá potkan, který okusuje stoh knih, a hlavní vchod zdobí krásné logo knihovny, ze kterého vylézá Glum z Pána prstenů. Vnitřní dvůr je věnován osobě Ludovíta Štúra. Přestože od této výzdoby už uplynulo hodně času, knihovna dosud nezaznamenala žádné její poškození. Tato subkultura má svá pravidla a ta ctí. Celý projekt mnohými radami a finančně podpořila luventa – Slovenský institut mládeže v rámci projektu Komprax a vedení Žilinské univerzity.

(*Bulletin Slovenskej Asociácie knižnic* – roč. 23, č. 1/2015, s. 44–46)

**KNIHOVNICTVÍ****Teorie. Řízení a organizace**

BEMIS, Michael F. Library and information science: a guide to key literature and sources. [Knihovnická a informační věda. Průvodce základní literaturou a zdroji.] Chicago: American Library Association, 2014. xii, 292 s.

ISBN 978-0-8389-1185-3

Il 40.017

DENT, Valeta Frances, Geoff GOODMAN a Michael KEVANE. Rural community libraries in Africa: challenges and impacts. [Komunitní venkovské knihovny v Africe. Výzvy a dopady.] Hershey: Information Science Reference, an imprint of IGI Global, 2014. xxi, 309 s.: grafy, tabulky. Advances in library and information science (ALIS) book series.

ISBN 978-1-4666-5043-5

Kfe 40.024

GALLUZZI, Anna. Libraries and public perception: a comparative analysis of the European press. [Knihovny a veřejné vnímání. Srovnávací analýza evropského tisku.] Kidlington: Chandos, an imprint of Elsevier, 2014. xi, 137 s.: grafy, tabulky. Chandos information professional series.

ISBN 978-1-84334-744-6

Kla 39.998

HOLT, Leslie Edmunds a Glen E. HOLT. Success with library volunteers. [Úspěch s knihovnickými dobrovolníky.] Santa Barbara; Denver; Oxford: Libraries Unlimited, an imprint of ABC-CLIO, 2014. xv, 156 s.

ISBN 978-1-61069-048-5

Kr 40.018

KUBÍČEK, Jaromír. Prameny k dějinám veřejných knihoven na Moravě a ve Slezsku do roku 1950. Brno: Moravská zemská knihovna, 2014. 207 s.

ISBN 978-80-7051-201-2

Kda 40.040

MALIS – Praxisprojekte 2014: Projektberichte aus dem berufsbegleitenden Masterstudiengang Bibliotheks- und Informationswissenschaft der Fachhochschule Köln / herausgegeben von Achim Oßwald ... [et al.]. [MALIS – projekt 2014. Zprávy o realizaci projektu magisterského programu v oboru knihovnictví a informační vědy na Univerzitě aplikovaných věd v Kolíně.] Wiesbaden: Dinges & Frick, 2014. 234 s.: barev. il., portréty. B.I.T. online – Innovativ, Bd. 50.

ISBN 978-3-934997-63-9

Kfe 39.967

Technická normalizační informace TNI ISO/TR 11219 (01 3715) – Informace a dokumentace – kvalitativní podmínky a základní statistika pro budovy knihoven – plocha, funkčnost, design / zpra-

covatel ČVUT FSTROJ Praha, Vladana Pillerová, Jaroslav Skopal. Praha: Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví, 2014. 164 s.: tabulky.

Kk 40.041

Zpráva o plnění regionálních funkcí v Kraji Vysočina za rok 2014. Havlíčkův Brod: Krajská knihovna Vysočiny, 2015. 36 l.: tabulky.

Kaf 9.768/B

**Automatizace knihovnické a informační činnosti** DHAMDHERE, Sangeeta N. Cloud computing and virtualization technologies in libraries. [Cloud computing a virtualizační technologie v knihovnách.] Hershey: Information Science Reference, 2014. xxiv, 385 s.: il. Advances in library and information science (ALIS) book series.

ISBN 978-1-4666-631-5

Sdg 39.973

**Organizace knihovních fondů**

BRIDGES, Karl, ed. Customer-based collection development: an overview. [Rozvoj knihovních fondů na základě uživatelských požadavků. Přehled.] London: Facet, 2014. vi, 205 s.: grafy, tabulky.

ISBN 978-1-85604-931-3

Oab 39.996

HOOLAND, Seth van a Ruben VERBORGH. Linked data for libraries, archives and museums: how to clean, link and publish your metadata. [Propojené údaje pro knihovny, archivy a muzea. Jak čistit, spojovat a publikovat metadata.] London: Facet, 2014. vii, 254 s.: il.

ISBN 978-1-85604-964-1

Oaagb 39.994

RDA: resource, description and access: 2014 revision: includes changes and updates through April 2014 / developer in a collaborative proces led by the Joint Steering Committee for Development of RDA (JSC), representing The American Library Association, ... [et al.]. [RDA: zdroj, popis a přístup. Revize 2014. Zahrnuje změny a aktualizace k dubnu 2014.] Chicago: American Library Association; Ottawa: Canadian Library Association; London: Chartered Institute of Library and Information Professionals, 2014. iv, [1050] s.

ISBN 978-0-8389-1293-5 (American Library Association) ISBN 978-0-88802-344-5 (Canadian Library Association) ISBN 978-1-78330-042-6 (Chartered Institute of Library and Information Professionals)

Odabb 39.969

**Sítě knihoven**

Bibliotheca Strahoviensis. 11 [redakce Hedvika Ku-

chařová, Jan Pařez, Evermod Gejza Šidlovský; autorský kolektiv Ignác Antonín Hrdina... et al.] Praha: Strahovská knihovna, Královská kanonie premonstrátů na Strahově, 2014. 148 s.: faksim. ISBN 978-80-88009-04-7 Tr 40.050

DUPONT, Odile, ed. Libraries serving dialogue. [Knihovny sloužící dialogu.] Berlin: De Gruyter Saur, 2014. vi, 167 s. IFLA publications, vol. 163. ISBN 978-3-11-031693-3 Tr 39.989

HRADILOVÁ, Marta. K dějinám knihovny minoritů v Českém Krumlově. Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, 2014. 187 s., viii s. obr. příl.: faksim. Studie o rukopisech. Monographia, sv. 19. ISBN 978-80-87782-36-1 Tr 40.049

STIELOW, Frederick J. Reinventing the library for online education. [Renovace knihovny pro online vzdělávání.] Chicago: ALA Editions, an imprint of the American Library Association, 2014. xix, 306 s.: il. ISBN 978-0-8389-1208-9 Tb 40.019

Výroční zpráva Masarykovy veřejné knihovny ve Vsetíně za rok 2013 / [zpracovala Helena Gajdušková a kolektiv pracovníků Masarykovy veřejné knihovny Vsetín.] Vsetín: Masarykova veřejná knihovna, 2014. 80 s.: il., grafy, tabulky. ISBN 978-80-904967-9-8 Tec 9.751/B

Výroční zpráva Městské knihovny v Praze 2013 / [text Lenka Hanzlíková.] Praha: Městská knihovna v Praze, 2014. 31 s.: barev. il. Tee 9.742/B

Výroční zpráva Vědecké knihovny v Olomouci za rok 2014 / [zpracovali Jitka Holásková, Miloš Korhoň.] Olomouc: Vědecká knihovna v Olomouci, 2015. 55 s.: barev. il., grafy, tabulky.

#### Služby knihoven

JACKO, Tomáš. Autor a čtenář jako představy: koncepty autora a čtenáře v moderním a postmoderním myšlení. Praha: Togga, 2014. 203 s. Polemos, sv. 8. ISBN 978-80-7476-045-7 Sf 40.009

KRONQVIST-BERG, Maria. Social media and public libraries: exploring information activities of library professionals and users. [Sociální média a veřejné knihovny. Zkoumání informačních aktivit knihovnických odborníků a uživatelů.] Åbo: Åbo Akademis förlag, 2014. [12], 250 s.: grafy, tabulky. ISBN 978-951-765-730-3 Sdg T 236685

KULZER, Gudrun. Bibliothek der dritten Lebensphase: Angebote für die Zielgruppe der Älteren.

[Knihovny třetí fáze života. Nabídky pro cílovou skupinu starších lidí.] Berlin: De Gruyter Saur, 2014. vi, 74 s.: il. Praxiswissen. ISBN 978-3-11-026952-9 Sbb 39.986

LEXOVÁ, Alžběta, Martina SALHIOVÁ a Markéta STRAKOVÁ. Současná literatura pro děti a její vliv na rozvoj čtenářství III. „Kouzlo kouzel“: sborník textů z 3. odborného semináře pořádaného 19. 11. 2014 Městskou knihovnou v Přerově a Muzeem Komenského v Přerově. Přerov: Městská knihovna v Přerově ve spolupráci s Muzeem Komenského v Přerově, 2014. 89 s. ISBN 978-80-87190-30-2 Sf 9.750/B

RIEDLOVÁ, Dana, ses. Lidská práva a společensko-právní gramotnost: studijní materiály k výukovému modulu. Vsetín: Masarykova veřejná knihovna, 2013. 113 s.: il., grafy, tabulky. ISBN 978-80-904967-3 Sbb 9.737/B

STACHOKAS, George. After the book: information services for the twenty-first century. [Po knize. Informační služby pro 21. století.] Kidlington: Chandos, an imprint of Elsevier, 2014. xi, 210 s.: grafy, tabulky. Chandos information professional series. ISBN 978-1-84334-739-2 Sdg 39.997

TRÁVNÍČEK, Jiří. Překnížkováno: co čteme a kupujeme (2013). Brno: Host; Praha: Národní knihovna České republiky, 2014. 190 s.: il. (grafy, tabulky). ISBN 978-80-7491-256-6 (Host, Brno) ISBN 978-80-7050-637-0 (Národní knihovna ČR, Praha) Sf 40.027

#### KNIHOVĚDA

FRANKEL, Susy a Daniel GERVAIS, eds. The evolution and equilibrium of copyright in the digital age. [Vývoj a stabilita autorského práva v digitálním věku.] Cambridge: Cambridge University Press, 2014. xi, 325 s. Cambridge intellectual property and information law. ISBN 978-1-107-06256-6 Xd 39.992

JERMAKOVA, M.Je., sost. Iskusstvo knigi i gravjura v chudožestvennoj kul'ture. [Umění knihy a rytiny v umělecké kultuře.] Moskva: Paškov dom, 2014. 350 s.: il., portréty, faksim. ISBN 978-5-7510-0538-2 Xab T 236051

MÜLLER, Lothar. White magic: the age of paper. [Bílá magie. Věk papíru.] Cambridge: Polity, 2014. xiv, 311 s.: il. ISBN 978-0-7456-7253-3 Xa T 237541



obracím se na vás s dotazem potřebovala bych poradit sháním literaturu, existuje kniha v češtině o...? kdysi dávno jsem četla... chtěla bych se prosím zeptat, co je... ráda bych věděla, zda je možné... hledám nějakou odbornou literaturu Je následující část věty správná? zajímalo by mě prosím o vysvětlení, prosím o pomoc... pro dobrou zkušenost s touhle milou službou jsem se rozhodla položit ještě jeden dotaz...

## Zodpověděli jsme již více než 35 000 dotazů

## Odpověď najdeme i na ten Váš



[www.ptejteseknihovny.cz](http://www.ptejteseknihovny.cz)

Grafický návrh byl realizován za finanční podpory Ministerstva kultury.



konference  
Knihovny současnosti

[www.sdruk.cz](http://www.sdruk.cz)

8—10 9 2015



15

místo konání:  
Právnická fakulta Univerzity Palackého  
Tř. 17. listopadu 8, 771 11 Olomouc

SDRU\_K